

Rodna gruda

Slovenija

Dinar	1
Vaša pisma, Mladi mostovi	2-3
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	7
Mednarodni center dežel v razvoju v Ljubljani	8
Pomemben delež tujih mojstrov	11
Slovenci delajo tudi v »prostem« času	12
»Srnica« spet v domačih gozdovih	14
Šentilj v Slovenskih goricah	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije – Bloška planota	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Črtice iz zgodovine Slovencev	24
Korenine – Prvi slovenski časopis	26
Umetniška beseda – Josip Jurčič	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe – Brat Paul in očetove korenine	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedadu	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Mislino na glas	42
Filatelija, Slovenski lonec, Vaš kotiček	43
Ptujsko kurentovanje	44

Revija za Slovence po svetu Magazine for Slovenes abroad Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani

Irena Majcen

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Senk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

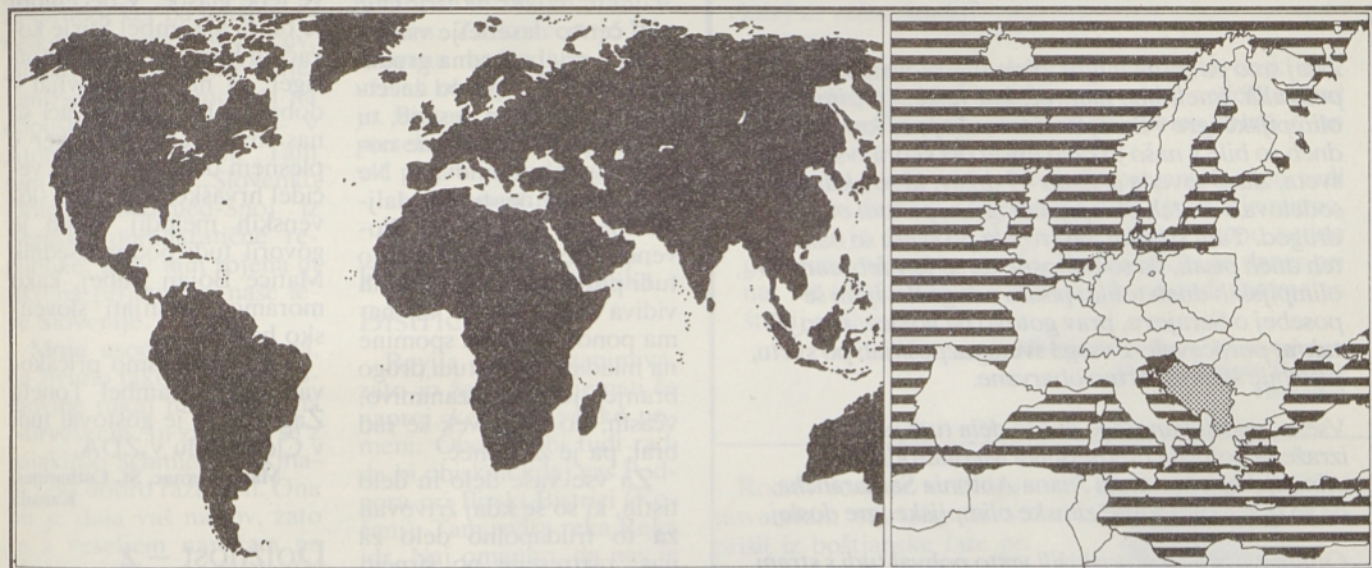
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Dinar

Od kdaj imamo Jugoslovani kot svojo nacionalno valuto dinar? Ali je dinar nastal hkrati z ustanovitvijo Jugoslavije leta 1918? Taka vprašanja si zastavljajo številni naši ljudje v domovini, pogosto pa na to pomislijo tudi številni obiskovalci Jugoslavije, še zlasti tisti našega rodu.

Na ozemlju današnje Jugoslavije sta bili pred I. svetovno vojno samo dve samostojni državi: kraljevina Srbija in kraljevina Črna Gora, vsa druga področja so bila v sestavi tedanje Avstroogrske monarhije. Kneževina Srbija je točno pred 110 leti, potem ko je nastala iz turške province moderna država, odločila uvesti svoj denar. Eden izmed problemov, ki se je takrat pojavil, je bil tudi ta, kako ta denar imenovati. Številna vprašanja in predloge je razrešil tedanji srbski finančni minister, ki je ukazal skovati srebrne franke in jih je imenoval »dinar« po srebrnem denarju, ki so ga v 13. in 14. stoletju uporabljali v teh krajih pod oblastjo dinastije Nemanjićev. Med ljudstvom so se prvi kovanci za pol, enega, dva in pet dinarjev pojavili šele leta 1875, skovani pa so bili v cesarski kovnici na Dunaju.

S svojim pojavom je dinar zelo hitro izrinil iz obtoka drug kovan denar. In dokler je bil srebrn in zlat, ni bilo problemov. Toda, ko se je 1884. leta pojavil tudi prvi »šumeči dinar« iz papirja, je trajalo nekaj let, da se ga je ljudstvo navadilo. Največ zaradi tega, ker mnogi pred tem sploh niso videli papirnatega denarja in so bili nezaupljivi do te novosti. Pri tem pa je bil papirnat bankovec za 100 dinarjev v zlatu preveč velike vrednosti in ljudstvo ga ni imelo priložnosti pogostokrat videti. Šele ko je Narodna banka 1887. leta izdala papirnat

bankovec za 10 dinarjev, so le-tega bolj uporabljali.

Novosti seveda niso takoj sprejeli s polnim zaupanjem in se je neredko dogajalo, da so posamezniki posojilo, ki so ga dobili od banke v papirnatih bankovcih, na sosednjem okencu takoj zamenjali v kovane srebrnike in zlatnike. Menili so namreč, da je tako bolje.

Menjajoč svojo vrednost je dinar dočkal tudi I. svetovno vojno. V njej se je, kot pripovedujejo, obnašal kot ponikalnica. Bil je prisoten, toda malokdo ga je lahko videl.

Po prvi svetovni vojni je jugoslovanski dinar kot denar novonastale države Srbov, Hrvatov in Slovencev zamenjal tako avstroogrske krone, srbski dinar, črnogorski perper, bolgarski lev in nemške marke – valute, ki so jih dotlej uporabljali na tem ozemlju. Ker pa je bil problem natiskati dovolj novih dinarjev, so vse do 1. januarja 1923 cene računali hkrati v dinarjih in kronah.

Aprilski zlom 1941. leta je spremljal tudi fizični konec dinarja. Namesto njega je Nedić tiskal »srbske dinarje«, medtem ko so se na Hrvaškem pojavile kune. Dinar nove Jugoslavije se je pojavil mesec dni pred koncem vojne, in to po zaslugi tega, da je bilo že na Visu sklenjeno, da se novi denar stiska v Sovjetski zvezi, da bi lahko pravočasno zamenjali valute, ki so bile do tedaj v obtoku. Zaradi tega je bil v komaj treh mesecih zamenjan ves vojni denar za dinarje. Prve bankovce s podobno partizana, ki ima preko rame naslonjeno puško, so tiskali v vrednosti enega, dveh, pet, deset, dvajset, petdeset, sto, petsto in tisoč dinarjev. To so bili tudi edini dinarski bankovci v vrednosti enega in dveh dinarjev.

Od vojne do danes je šel dinar skozi mnoge burje, tudi »zaplaval« je, toda kdaj bo priplaval do konvertibilnih voda, kar so že pred več kot desetimi leti napovedovali kot vprašanje dneva, je še negotovo.

urednik vam

Zdaj smo pa le imeli igre, bi se Jugoslovani lahko pohvalili. Imeli smo namreč, kot veste, 14. zimske olimpijske igre v Sarajevu in v nekaj več kot desetih dneh so bile v našo državo uprte oči skoraj vsega sveta, zlasti seveda iz tistih 49 držav, ki so aktivno sodelovale na teh olimpijskih igrah, pa tudi od drugod. Tudi številni naši rojaki po svetu so nam v teh dneh pisali, da so ponosni, da se je v februarskih olimpijskih dneh toliko pisalo o Jugoslaviji in še posebej o Sarajevu, prav gotovo pa novice, ki so jih takrat poročevalci z vsega sveta razpošiljali po svetu, niso bile samo športno obarvane.

Vsem Jugoslovanom je dobro déla tudi javno izražena pohvala predsednika Mednarodnega olimpijskega komiteja Juana Antonia Samarancha, da so bile to najboljše zimske olimpijske igre doslej.

Organizatorji so si prislužili vrsto pohval tudi s strani sodelujočih držav, nacionalnih olimpijskih komitejev, sodelujočih športnikov in funkcionarjev.

Zlate medalje si jugoslovanski športniki na teh olimpijskih igrah niso priborili, zaslužili pa so si jo – po mnenju mnogih – zlasti organizatorji, ki so zavzeto delali polnih pet let in več. In naše priznanje jim velja še za en, malo manj znan uspeh: marsikdo se je namreč spraševal, kako si lahko privoščijo organizacijo take drage prireditve zadolžena in revna Jugoslavija, vendar pa nam Sarajevčani zatrjujejo, da so konec koncev te igre prinesle celo finančni dobiček in to vsem ogromnim stroškom navkljub.

In kdo so bili tisti pravi, športni junaki zimskih olimpijskih iger v Sarajevu? O njih so vsi časopisi in televizija poročali največ, zato jih prav gotovo poznate. Naš, jugoslovanski junak je smučar Jure Franko, ki je Jugoslaviji priboril edino kolajno – srebrno, junaki pa so bili tudi vsi drugi ljudje iz ozadja. Med njimi so bili tudi številni slovenski pripravljalci olimpijskih tekmovališč, vodje tekmovanj, pripravljalci skakalnic, svetovalci idr., ki so jih prosili za pomoč sarajevski organizatorji, saj so bili vsaj doslej zimski športi bolj »doma« predvsem v Sloveniji. V prihodnje se bo zimski šport prav gotovo bolj razmahnil tudi na olimpijskih prizoriščih v sarajevski okolici. To pa je bil tudi eden od namenov organizatorjev olimpijskih iger.

Sarajevo je resnično ogromno pridobilo s to organizacijo, pridobila pa je tudi vsa Jugoslavija.

Jože Prešeren

vaša pisma

V četrto desetletje

V četrto desetletje vstopa ta lepa revija Rodna gruda. Čestitava! Že vse od začetka nama prinaša veselje, tu in tam pa tudi žalostne novice iz drage domovine. Ne le iz domovine, tudi iz daljnih dežel, kjer živijo Slovenci. Veselje nama delajo tudi prekrasne slike. Včasih vidiva znane kraje, kar nama ponovno obuja spomine na mlada leta. Pa tudi drugo branje je zelo zanimivo, včasih, ko bi človek še rad bral, pa je že konec.

Za vse vaše delo in delo tistih, ki so se kdaj žrtvovali za to trudapolno delo za nas, raztresene po širnem svetu, najlepša hvala. Želiva vam vse najboljše v novem letu 1984, posebno zdravja, da bi lahko nadaljevali svoje delo. Želiva pa tudi mnogo uspeha in dosti zvestih naročnikov.

Lepe pozdrave vsem na Matici in vsem v domovini pa tudi po širnem svetu.

Tončka in Franc Trkaj,
Maasmechelen, Belgija

V pričakovanju stoletnice

Eden izmed najzvestejših prijateljev in sodelavcev Slovenske izseljenske matice med ameriškimi Slovenci je brez dvoma Martin Matjan iz Forest Cityja, Pa. Poleg naše revije in Slovenskega koledarja že dolga leta naroča v naši upravi številne knjige, gramofonske plošče in kasete. Nenehno nam pošilja nova naročila, da se lahko le čudimo, kakšna vse so zanimanja in želje našega preprostega, a vendarle izredno razgledanega človeka na tujem. Čeprav se večina sodelavcev Matice z rojakom Matjanom nikoli ni srečala, vsi vemo zanj, smo dejansko njegovi znanci in tudi – prijatelji.

Ob letošnjih novoletnih praznikih nam je Martin Matjan poslal voščila skupaj z ženo Jennie in taščo Marijo Žagar, ki 26. aprila letos slavi 100-letnico. Ob visokem življenjskem jubileju ji želimo še veliko zdravja in srečnih let v krogu družine. Marija Žagar je doma iz okolice Stične na Dolenjskem, Martin Matjan pa je »kamniški občan«.

Slovenski ansambli

Rodna gruda mi je zelo všeč, čeprav jo prejemam zelo pozno. Tu sem šele štiri leta. Revijo preberem od začetka do konca.

Rada bi povedala, da smo Slovenci v Kanadi zelo veseli, da prihajajo sem slovenski ansambli. V oktobru je nas obiskal ansambel Henček in njegovi fantje. Ne moremo pozabiti njegove lepe glasbe. V decembru je bil tu ansambel Štirje kovači in humorist Jaka Šraufciger, ki nas je spravljal v dobro voljo. Le Kovači so nas malo razočarali, ker v plesnem delu prepevajo večidel hrvaške in le malo slovenskih melodij. Lepo je govoril tudi podpredsednik Matice Bojan Lubej, kako moramo ohranjati slovensko besedo.

V januarju smo pričakovali tudi ansambel Toneta Žagarja, ki je gostoval tudi v Clevelandu v ZDA.

Maria Cernac, St. Catharines,
Kanada

Dolžnost – z veseljem

Ko se leto nagiba h koncu, z veseljem opraviš še eno dolžnost in sicer da poravnam naročnino za Rodno grudo in slovenski koledar. Z ženo zmeraj težko pričakujemo dan, ko pride nova številka Rodne grude. Je zelo zanimiva in naju veseli, da zopet izveva kaj o Slovencih po vsem svetu in

– kar je še bolj važno – o naši lepi Sloveniji. Želiva vsem Slovencem doma in po svetu srečno novo leto 1984.

Štefan in Gizela Lesic, Strathroy, Ont., Kanada

Pozdrav z Norveške

Rodna gruda je zame novo ime, čeprav bi jo morala poznati že prej. Slišala sem za Grudo, ker pa je na Norveškem le malo Slovencev, nimam vesti iz Slovenije. Lani sem bila z možem na dopustu v Podčetrtku – v Atomskih Toplicah. Tam sem spoznala Slovenko Dragico Schmied-Snoj iz Nemške demokratične republike, ki je tam rojena in iskrena prijateljica naše lepe Slovenije.

Moja usoda je podobna, da živimo tako daleč od domovine tukaj na severu, na Norveškem. In zato sva se z rojakinjo Schmiedovo kmalu zelo dobro razumeli. Ona mi je dala vaš naslov, zato se z veseljem naročam na Rodno grudo.

Svet ima velike probleme in meje, zato je lepo dobiti novice veselja in življenja iz naše Slovenije. Povezati se moramo vsi, od severa do juga, po vsem svetu, da nikdar ne pozabimo, kje smo rojeni in da je ljubezen zelo važna za bodočnost naše mladine, da ne pozabi našega materinskega jezika.

Hvala še enkrat, da sem spoznala Dragico Schmied, ki jo ob tej priložnosti lepo pozdravljam.

Irena Nordin Jamtli, Oslo, Norveška

Premagovanje gospodarskih težav

Redno prebiram Rodno grudo in z zanimanjem sledim aktivnostim raznih društev po svetu. Veseli me, če jim gre dobro in so aktivni v sodelovanju z rojstno domovino. Predvsem bi želel, da bi posamezniki – podjetniki in tudi društva premislili, če bi lahko na kakršen koli način pomagali svoji rodni deželi pri premagovanju gospodarskih težav, s katerimi se srečuje.

Precej visoka zadolženost je bila vzrok prejšnje nerazvitosti in želje po hitrejšem razvoju, poleg tega pa je prišlo do recesije na Zahodu, kamor Jugoslavija precej izvaža. Vsi ti vzroki so pripeljali do teh težav. S smotrnim gospodarjenjem se bo že uredilo. V bodoče bo treba imeti boljši pregled bančnega poslovanja.

Po desetih letih so nas spet obiskali Štirje kovači s humoristom Jakom Šraufci-gerjem. Za koncert je bila dvorana razprodana in smo uživali ob lepi glasbi in petju. Pa tudi smeha je bilo na pretek. Lepo pozdravljam vse prijatelje rodne grude.

Ivan Nemanič, Toronto, Ont., Kanada

Podgora pri Ilirski Bistrici

Revija je zelo zanimiva, zato jo želimo prejemati še naprej, ker nam veliko pomeni. Obenem bi tudi rad, da bi obiskali kdaj vas Podgora pri Ilirski Bistrici (Kočani). Tam izvira reka Reka idr. Naj omenim, da nas je na stotine izseljencev iz tega revnega in lepega kraja po vsem svetu, verjetno pa največ v Avstraliji. Vedno, ko se vračamo, radi obiščemo tudi izvir Reke v »dletu«.

Vlado Celin, Wollongong, NSW, Avstralija

Dan kratek, večeri dolgi

Vidim, da je moja naročnina potekla, zato jo obnavljam po tej poti. Saj revijo komaj čakam in jo po večkrat preberem. Tudi Koledarja se že veselim, saj je tako lepo urejen. Pogrešam pa kako lepo povest. Imam ogromno časa za branje, zlasti v tem zimskem času, ko so dnevi kratki, večeri pa dolgi. Pri nas je zdaj (v decembru) že prava sibirski zima, ki je prišla to zimo prezgodaj.

Mary Potochnik, Troy, MI, ZDA

Še vedno po slovensko

Pošiljam denar za naročnino Rodne grude in Slovenski koledar. Če je kaj več, naj bo v tiskovni sklad.

MLADI MOSTOVI

Radi bi študirali v Sloveniji

Večkrat se spominjam lepih dni, ki smo jih preželi v Kranju. Škoda, da razen s holandskimi udeleženci z drugimi nimam več stikov.

Ker sem že eno leto v službi kot tajnica v neki tovarni in zaradi tega tudi obvezno določen dopust, zato ne morem ponovno v poletno šolo.

Zanima pa me, da bi prišla študirat v Ljubljano in sicer slavistiko. Prosim, da me obvestite, koliko časa traja študij, kakšna je štipendija, ali jo je treba vrniti, kdaj se začne študij?

O sebi:

Že približno sedem let plešem pri Slovenski folklorni skupini, kjer imamo vajo vsako nedeljo. Pred kratkim sem se pridružila tudi pevskemu zboru Zvon v Heerlenu.

Rodno grudo redno berem, prejemamo pa tudi Nedeljski dnevnik. To pismo pišem s pomočjo mame, lažje mi je govoriti kot pisati, s staro mamo vedno govorimo samo slovensko. Po naključju je danes pri nas na obisku Desirée Kurent, ki se tudi zanima za študij v Sloveniji.

**Milenka Dela Haye, Nieuwenhagen
Desirée Kurent, Heerlen
Holandija**

Rodila sem se v Belgiji slovenskim staršem, ki so prišli iz boštjanske fare pri Ševnici. Letos bo sedemindvajset let, odkar smo z možem v Kanadi. Moj mož je doma iz Benečije. Imava eno hčerko, ki je bila rojena tukaj. Doma zmeraj govorimo slovensko. Radi beremo Rodno grudo in gledamo prelepe slike Slovenije.

Leopolda Ieroncig, Montreal, Pq., Kanada

Irena Koren

V zahvalo za poletno šolo

Minilo je že skoraj pol leta, odkar sem bila na počitnicah v Sloveniji in sem se udeležila tudi 2. poletne šole slovenskega jezika v Kranju.

Od tistega meseca mi niso ostali samo lepi spomini, ampak tudi prijatelji po vsem svetu, s katerimi sem še vedno v pismenih stikih.

Lahko rečem, da sem se v tej šoli veliko naučila. Govorim in pišem lažje in boljše, odkar sem se vrnila v Belgijo. Zdaj berem tudi slovenske knjige, kar je bilo pred enim letom še nemogoče. Za vse to se moram zahvaliti lektorici ter vsem organizatorjem: SIM, Gimnazija Kranj in Univerza

v Ljubljani, vzgojiteljem doma ter vsem ostalim, ki so nam omogočili te poučne, lepe tedne.

Priporočala bi vsem mladim Slovencem, da obiščejo to šolo. Mislim, da je to edini način, da se naučiš govoriti boljše in bolj pravilno slovensko. Šola je tudi enkratna priložnost za spoznavanje Slovenije na drug, vendar lep način.

Ob koncu pa bi tudi pozdravila vse soudeležence, ki so z menoj preživeli to enkratno izkušnjo, ki nam bo ostala v spominu do konca življenja.

Irena Koren, Oplabbek, Belgija

dogodki

Slovenska izseljenska matica je konec lanskega leta pripravila prijetno presenečenje svojim štipendistom: v prostorih Matice je posebej zanje dramski igralec Andrej Kurent uprizoril monodramo Iva Andriča »Pogovor z Goyo«. Po predstavi je igralec ostal še na razgovoru z našimi mladimi gosti, ki so bili presenečeni in obenem navdušeni ob tako prijetnem večeru. Na sliki: igralec Andrej Kurent.

Po predstavi je predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar zaželel veliko uspehov v novem letu zbranim štipendistom. Na sliki: Vesna Matič, študentka iz Clevelanda, Liza Reja, študentka iz Sydneya, zadaj Alberto Gregorič, povratnik iz Argentine (nekdanji štipendist), in Matjaž Jančar. Slikal: Diego Gomez, štipendist SIM iz Argentine

Prešernove nagrade 1984

Slovenski kulturni praznik, Prešernov dan, je slovesno počastila vsa Slovenija. Pokazale so se številne nove oblike tega praznovanja, ki ima za Slovence še poseben pomen. Osrednja slovenska proslava s podelitvijo tradicionalnih nagrad za najvišje kulturne dosežke pa je bila na predvečer praznika v Cankarjevem domu v Ljubljani. Slavnostni govornik je bil dramski igralec Polde Bibič.

Letošnji Prešernovi nagrajenci so pisatelj Vitomil Zupan za življenjsko delo (ob 70-letnici), pesnik Tone Pavček za pesniško zbirko »Dediščina« in arhitekt Oton Jugovec.

Nagrajenci Prešernovega sklada pa so: igralec Bine Matoh, violončelist Miloš Mlejn, pesnik Boris A. Novak, slikar Franc Novinc, slikar Klavdij Palčič, baritonist Edvard Sršen, oblikovalec in fotograf Tone Stojko, baletna plesalka Lane Stranič, igralec Aleš Valič in kostumografka Marija Vidau.

Lazar Mojsov v Avstraliji in na Novi Zelandiji

Jugoslovanski zvezni sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov je v februarju obiskal Avstralijo in Novo Zelandijo. V Canberri, Melbournu in Sydneyu se je pogovarjal z najvišjimi predstavniki zvezne vlade ter z vlada-ma Victorije in Novega južnega Walesa. Velik del uradnih pogovorov na vseh ravneh je bil posvečen tudi številnim jugoslovanskim izseljencem v Avstraliji.

Volilno leto v Jugoslaviji

Letos je v Jugoslaviji volilno leto, ko je treba poleg predsedstva izvoliti še okrog 40 najodgovornejših zveznih funkcionarjev. Sredi maja pa bodo v skupščini Jugoslavije razglasili novo predsedstvo, ki bo prevzelo svoje ustavne dolžnosti za naslednjih pet let. Znano je, da je v predsedstvu Jugoslavije po en predstavnik vsake zvezne republike oziroma avtonomne pokrajine. Kandidat SR Slovenije za predsedstvo Jugoslavije je Stane Dolanc. Kandidat za predsednika predsedstva SR Slovenije je France Popit, novi član tega predsedstva pa naj bi bil tudi dr. Janez Stanovnik.

19 milijonov turistov

V letu 1983 je bilo v Jugoslaviji na počitnicah okrog 19 milijonov domačih in tujih turistov ali za dva odstotka

več kot leto prej. Tujcev je bilo približno šest milijonov, od katerih jih je bilo največ na Jadranu. Večina tujih gostov je prišla iz ZR Nemčije, Avstrije in Velike Britanije.

Devizni turistični dohodek Jugoslavije je bil v letu 1983 okrog 950 milijonov dolarjev, podatki pa še niso dokončni.

Jugoslovanski posel stoletja

Jugoslovansko časopisje je pred tedni pisalo o tako imenovanem »poslu stoletja«, ki naj bi ga opravilo jugoslovansko gospodarstvo z ameriško družbo »Occidental Petroleum Co.«, ki jo vodi dr. Armand Hammer. Pogodba o gospodarskem in poslovnem sodelovanju naj bi bila podpisana v aprilu ali maju, trajala pa naj bi deset let, to je do leta 1995. Gre za tako imenovane kompenzacijske posle v vrednosti deset milijard dolarjev. V Ameriko naj bi potovalo naše blago, različni industrijski izdelki, ladje, montažne hiše idr., v zamenjavo pa bi dobili surovine, opravljali investicijska dela v Južni Ameriki, Aziji itd.

O tej kupčiji, o kateri so razpravljali tudi med obiskom predsednika predsedstva Jugoslavije v ZDA, bomo zaradi dokajšnjih nejasnosti poročali še kaj v prihodnje.

JE Krško dobila soglasje za obratovanje

Jedrsko elektrarna Krško je v februarju dobila potrebno soglasje za začetek obratovanja. Elektrarna je doslej obratovala poskusno, zdaj pa je izpolnila vsa zakonska določila za redno obratovanje.

Človek človeku

Zagrebska revija Arena je pred nekaj meseci objavila reportažo o tragični usodi družine Miloratkine v Borislava Dončiča, ki njuna dva otroka že od rojstva bolujeta za boleznijo, ki se ji reče strokovno – epydermolysis bullosa hereditaria. Da bi bila nesreča še večja, se je pri obeh otrocih razvila še ena bolezen – debilitas, v zadnjem času pa še nanosomia. Če povemo bolj preprosto, imata otroka zelo redko bolezen, neke vrste alergijo, ki se kaže s krvavenjem kože že ob najmanjšem pritisku in z bolečimi mehurji. Med rastjo se je povečevala še distrofija in anemija mišičnega tkiva.

Edino upanje na uspešno zdravljenje je družini doslej dal profesor Pierre Royer, vodja otroške klinike v Parizu, kamor sta oba otroka skupaj z materjo že odpotovala na trimesečno zdravljenje. Ob tem so pomagali pri kritju stroškov delavci obrata Žica pri

Železarni Jesenice z enodnevnim zaslužkom, prostovoljne prispevke pa so dajali tudi številni posamezniki, zlasti delavci jeseniške železarne pa tudi drugi in najbrž je bila pomoč bralcev Arene pri zbiranju potrebnega denarja tudi precejšnja.

Članek v Areni je prebral tudi naš

rojak Peter Ljuljovic iz Vancouvra v Kanadi, ki je prek jugoslovanskega konzulata poslal Slovenski izseljenski matici ček v znesku 200 dolarjev kot pomoč družini Dončič na Jesenicah. Borislav Dončič je že prevzel ta ček in se tudi ob tej priložnosti iskreno zahvaljuje za prepotrebno pomoč.

Mednarodna dejavnost slovenskih sindikatov

Osrednja naloga, ki so si jo slovenski sindikati zadali na področju mednarodne dejavnosti, je vsekakor podružbljanje naše zunanje politike oziroma mednarodnih odnosov. Še vse prepogosto se namreč srečujemo z mišljenjem, da se naj z mednarodnimi zadevami ukvarjajo samo profesionalci – diplomati, ne pa delavci oziroma sindikat. Zavedamo se, da bo potrebno še veliko naporov, da bo delavčeva beseda prišla do polne veljave tudi v tako pomembnih zadevah, kot so ekonomski in siceršnji odnosi s tujino.

Zveza sindikatov Slovenije že vrsto let razvija dokaj pestre stike s številnimi tujimi sindikalnimi organizacijami v zamejstvu in drugod po Evropi (Koroška, Štajerska, Tirolska, Baden-Württemberg, Furlanija-Juljska krajina, Veneto, Emilia-Romagna, Katalonija, Železna županija, županija Zala in Ukrajina). Pri tem velja poudariti, da ne gre zgolj za stike vodstev, temveč za bogato sodelovanje, v katerega so vključene še številne občinske in osnovne organizacije. Pri tem prihaja do koristne izmenjave informacij o razmerah v posameznih deželah in izmenjave izkušenj pri sindikalnem delu. Športni in kulturni stiki med osnovnimi organizacijami oziroma podjetji se čedalje bolj dopolnjujejo s strokovnim in poslovnim sodelovanjem. To še posebej velja za obmejno področje naše republike, čeprav je res, da tudi drugje najdemo prav zgledne primere takšnega sodelovanja npr. med Novo Gorico in Konstanzem ter Celjem in Singonom, če izdvojimo le dva. Naj omenim še dvojce vprašanj, ki sta v stikih z večino tujih sindikalnih organizacij, s katerimi sodeluje ZSS stalno prisotni: to sta skrb za položaj slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu ter položaj naših delavcev na začasnem delu v tujini. Omenjeni stiki pomembno prispevajo k boljšemu medsebojnemu poznavanju, odpravljanju nezaupanja, krepitvi sodelovanja in ohranitvi miru v našem delu Evrope.

Treba je reči, da v zadnjem času skorajda ni bilo našega mednarodnega sindikalnega srečanja, ob katerem ne bi prišla do izraza skupna zaskrbljenost nad izredno neugodnim mednarodnim položajem in usodo miru v svetu. To še posebej velja za srečanje sindikatov Furlanije-Juljske krajine, Koroške in Slovenije pred meseci v Ljubljani ter skupno mirovno manifestacijo, ki so jo v začetku decembra lani pripravili sindikati iz Nove Gorice in Gorice. Na samem mejnem prehodu na Erjavčevi cesti v Novi Gorici se je v zahtevi po miru zbralo več kot deset tisoč Slovencev in Italijanov.

Ko govorimo o mednarodni dejavnosti slovenskih sindikatov, ne smemo pozabiti še na skrb za delavce naših organizacij združenega dela, ki opravljajo razna dela na deloviščih v tujini od Nemčije do Libije in Iraka. Razmere, v katerih delajo, so večinoma vse prej kot lahke in zahtevajo veliko odrekani in naporov. V sindikatih smo si predvsem prizadevali, da se izboljša njihovo obveščanje o dogajanjih v matični organizaciji združenega dela in domovini, njihovo kulturno življenje in da se tudi njim zagotovi odločanje o pogojih in rezultatih svojega dela. S sprejetjem ustreznega zveznega družbenega dogovora (za slovenske OZD je že sprejet) se tudi želimo izogniti neenotnim kriterijem nagrajevanja, ne enotnim pogojem dela in podobnemu, kar med delavci raznih jugoslovanskih organizacij združenega dela, zaposlenih na skupnih deloviščih marsikdaj vzbuja določeno nezadovoljstvo. Zavzemamo se zato, da je treba našim delavcem daleč od domovine ustvariti res kar se da ugodne pogoje za življenje in delo, če hočemo, da bodo s svojim kakovostnim in pravočasno opravljenim delom še naprej ustvarjali dobro ime, tako svojim organizacijam združenega dela (podjetjem) kot naši celotni samoupravni socialistični skupnosti.

Božo Cerar

jugoslavija in svet

Stockholmski sestanek

»Sleheri od nas in mi vsi skupaj smo odgovorni ne le lastnim narodom, temveč tudi svetovni javnosti in vsemu človeštvu. Tej odgovornosti se ne more izogniti nihče, čeprav mir in varnost nista v enaki meri in na enak način odvisna od vsakogar izmed nas. Velike sile morajo v tem pogledu učinkovito prevzeti svoj del odgovornosti. Oboroževalne tekme ni moč ustaviti s propagando, temveč z vzgledom in prvim korakom.«

To je rekel v svojem govoru jugoslovanski zvezni sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov v Stockholnu na konferenci za krepitev varnosti, zaupanja in razorožitve. Stockholmski zbor, ki je nadaljevanje madridskega sestanka konference o evropski varnosti in sodelovanju, so pripravljali dolgo, trajal pa bo še dlje. Na njem se bodo predstavniki 35 držav Evrope, ZDA in Kanade naslednje mesece, nemara tudi leta, pogajali in dogovarjali o tem, kako zgladiti velikanski jez nezaupanja in sumničenj med blokoma, kako začeti prvi, pa četudi le skromni korak na poti k razorožitvi.

Kakšnega posebnega optimizma na začetku ni bilo zaznati, čeprav se skoraj vsi strinjajo, da je že začetek tega sestanka nekaj dobrega in spodbudnega. Zdi se, da drugega izhoda kot dogovarjanja sploh ni: mednarodni odnosi so napeti; oboroževalna tekma se stopnjuje; pogajanja o razorožitvi so prekinjena ali zamrznjena; obtoževanje in nezaupanje med Vzhodom in Zahodom sta še večja.

Stockholmska konferenca daje vsaj upanje, da bi bilo mogoče s strpnim dialogom preseči ali omiliti vsa ta nasprotja, strah in prežeče poglede izza blokovskih okopov. Bila naj bi kažipot iz sedanjega grozljivega položaja, v katerem politika sile ne dovoljuje obuditev popuščanja napetosti in ne more zagotoviti varnih mednarodnih odnosov.

Sestanek v severnih Benetkah, kot včasih imenujejo švedsko glavno mesto, je zasnovan kot dolgoročen proces na poti k izboljšanju varnosti in uresničevanju razorožitve, že na začetku pa mora sprejeti nekatere ukrepe, s katerimi bi zmanjšali nevarnost vojne v Evropi. Ti ukrepi naj bi zadevali vojaška razmerja in politične odnose, bili pa naj bi taki, da bi jih bilo mogoče preverjati in nadzorovati.

V bistvu gre za ukrepe na treh ravneh:

- obveščanje o večjih vojaških vajah
- obveščanje o vseh večjih vojaških premikih
- ukrepi za omejevanje vojaških aktivnosti, na primer omejitev obsega vojaških vaj.

O tem so se, vsaj deloma, dogovorili že v Madridu, zdaj naj bi to potrdili in po možnosti dopolnili ter razširili z novimi dogovori. Tako bi bil madridski sestanek evropske konference o varnosti in sodelovanju okrepjen in obogaten še z vojaško razsežnostjo evropske varnosti.

Jugoslavija je kot neuvrščena država izjemno zainteresirana za uspešen izid stockholmskega sestanka. Lazar Mojsov je v zvezi s tem v Stockholmu dejal: »Poseben pomen pripisujemo združevanju prizadevanj nevtrálnih in neuvrščenih držav. Te države imajo izjemno pomembno nalogo, da s skupnim prizadevanjem prispevajo k učinkovitemu delu konference v celoti in sklenitvi čim uspešnejšega splošnega sporazuma, ki bi bil čim bolj ugoden tudi za njihove posebne interese v zvezi z nacionalno varnostjo.«

Neuvrščene evropske države (Jugoslavija, Malta in Ciper) so skupaj z nevtrálnimi (Švedska, Finska, Liechtenstein, San Marino, Švica in Avstrija) že doslej dale svoj delež evropskemu dogovarjanju. Zdaj, v Stockholmu, so trdno odločene, da s tem nadaljujejo. Nočejo biti le kurirska zveza med Vzhodom in Zahodom, zgolj posredovalec nasprotnih predlogov, marveč se želijo učinkovito vključiti v iskanje miru in varnosti tudi s svojimi zamislimi, predlogi ter dejavnostjo.

Janez Čuček

gospodarske novice

Prva pogodba z Američani

December 1983 je bil v Meblu v znamenju izvoza, sklepanja poslov, podpisovanja novih pogodb in pripravljanja načrtov za letošnje leto. Izvozni rezultati so že znani. Na konvertibilno tržišče so prodali za 14,5 milijona dolarjev izdelkov, kar je 5 odstotkov več kot leto poprej, na klirinško tržišče pa so izvozili za 3,5 milijona dolarjev ali nekoliko manj kot leta 1982. Mebllov izvoz je razdeljen na dva dela. Gre za izvoz izdelkov iz rednega programa za široko potrošnjo ter za opremljanje objektov. Pri slednjem so imeli manj uspehov, ker se jim je Bližnji vzhod, kamor so največ izvažali, skoraj povsem zaprl. Meblove temeljne organizacije izvažajo največ v države v razvoju. Zadnja leta so izvoz povečali tudi v Zahodno Evropo. Prve prodajne uspehe so lansko leto zabeležili v Italiji in Avstriji. Precej pa se jim je zmanjšal izvoz v Sovjetsko zvezo in Demokratično republiko Nemčijo. Lansko leto so prvič poskusili prodreti tudi na ameriško tržišče. Uspelo jim je skleniti pogodbo za izvoz 5000 regalov v vrednosti milijon dolarjev. Letos načrtuje Meblo povečati izvoz za 10 odstotkov.

Laški rizling tudi za Japonce

Ptujski kletarji že nekaj let bolj ali manj uspešno izvažajo svoja vina. V letu, ki se je izteklo, so uspeli na tuje prodati 50 vagonov vina. Najpomembnejši kupci so iz Združenih držav Amerike, ZRN, Belgije in Velike Britanije. V zadnjem času pa so z laškim rizlingom uspeli prodreti tudi na Japonsko. Veseli so, da ne gre le za enkratno prodajo, saj se pogovarjajo za nadaljnji izvoz. Zato ptujski kletarji tudi menijo, da načrtovan izvoz 70 vagonov vina v letošnjem letu ni nedosegljiv.

Prve tone tobaka

V Beli krajini so lani obrali 13 ton posušenega tobaka. Na pobudo Tobakne tovarne in ob sodelovanju bio-

tehniške fakultete so kmetje kmetijskih zadrug Metlika in Črnomelj poskusno posadili tobaka na 4,3 hektara polj. Tobak, pridelan v Beli krajini, je najboljše kvalitete.

Polovico proizvodnje v izvoz

Za letos ima Tomos že sklenjene tri velike izvozne posle. Na Madžarsko bodo prodali 23.000 stabilnih motorjev, v Anglijo 15.000 mopedov in v Alžirijo 25.000 mopedov. V Alžiriji so že drugo leto zapored zmagali na mednarodni licitaciji. Skupaj načrtujejo letos izvoziti polovico proizvodnje. Izvoz naj bi tako v primerjavi z lanskim letom porastel za 13 odstotkov, izkupiček od prodaje v tujini pa načrtujejo na 16,9 milijona dolarjev. Uvoz naj bi pri tem precej zaostajal in vrednostno dosegel 9,6 milijona dolarjev.

Letos za 21 milijonov dolarjev izvoza

Čeprav Iskrina temeljna organizacija Elektromotorji iz Železnikov že dve desetletji prodaja svoje izdelke v tujino, so letos ocenili, da vseh možnosti vendarle še niso izkoristili. V plan za letošnje leto so zato zapisali, da bodo izvoz povečali za 67,5 odstotka in v tujini iztržili 20,9 milijona dolarjev. Največje možnosti za večji izvoz imajo pri sesalnikih, zato bodo letos proizvodnjo le-teh najbolj povečali – predvidoma na milijon kosov. Zato pa nameravajo zmanjšati proizvodnjo gospodinjskih aparatov. V približno enakem obsegu kot v letu 1983 bodo letos zadržali proizvodnjo kolektorskih motorjev. Nekoliko nameravajo povečati tudi proizvodnjo drugih sestavin proizvodnega programa. Sestavni del odločitve o večjem izvozu, ki se ga v Železnikih še kako zavedajo, je prizadevanje za ustrezno kvaliteto izdelkov. Brez tega bi seveda vsi letošnji izvozni načrti ostali le na papirju.

»Vegeta« Madžarom

Podravka iz Koprivnice je prodala licenco za proizvodnjo »Vegete« madžarski firmi »Hunagaagent« iz Budimpešte. To je izjemen primer, da jugoslovanska živilska industrija prodaja znanje in izkušnje v tujino. Podravka sicer izvaža svoje izdelke v okrog 30 držav po svetu. Njen letni izvoz se giblje okrog 30 milijonov dolarjev. Z Madžarsko, kamor je Podravka letno prodajala za okrog 1,5 milijona dolarjev, so imeli doslej vzpostavljene le trgovske odnose. Prvi poskus dolgoročnejšega sodelovanja je bila pogodba o prodaji piva, sklenjena za pet let.

S prenosom vseh pravic za izdelavo Vegete na partnerja iz Madžarske se je Podravka zavezala, da bo dala na razpolago tudi vso tehnično, tehnološko in drugo dokumentacijo pa pravice za uporabo zaščitnega znaka in drugih simbolov, poleg tega bo dala na razpolago tudi strokovnjake, ki bodo vpeljali proizvodnjo Vegete pri proizvajalcu na Madžarskem.

Sodelovanje Soko-Boeing

DO Soko iz Mostarja uspešno sodeluje z ameriško tvrdko Boeing, ki je ena vodilnih svetovnih proizvajalcev letal. Mostarski proizvajalec je letos izdelal nad 500 okenskih okvirov za pomožne izhode in 200 vrat za vhod v pilotske kabine Boeing 727. Sklenili so že novo pogodbo, po kateri naj bi izdelali dele vrat za letala Boeing 737 in Boeing 757.

Sodelovanje z Italijani

Slovensko obrtno združenje Gometal iz Italije že nekaj let uspešno sodeluje s spodnjeidrijsko Iskro. Sedaj sta se partnerja dogovorila tudi za kooperacijsko sodelovanje na področju razvoja proizvodnje in prodaje agregatov za črpanje, klimatizacije, hlajenja in ogrevanja z vgrajenimi elektromotorji. Vrednost obojestranskega sodelo-

vanja bo v letošnjem letu dosegla osem milijard lir, po desetem letu sodelovanja pa naj bi porastla na 80 milijard lir. Za Iskro je sklenjena pogodba zelo pomembna saj bo prispevala k še večjemu izvozu te delovne organizacije. Doslej so izvažali za okrog 9 milijonov dolarjev izdelkov letno, leta 1990 pa naj bi izvoz porastel na 20 milijonov dolarjev.

Projektirane nove elektrarne na Savi in Muri

Elektrogospodarstvo Slovenije je že izdelalo okvirni načrt gradnje 14 elektrarn na Savi in Muri s skupno zmogljivostjo 1,7 milijarde kilovatnih ur električne energije. Okvirni projekti zanje so že narejeni, gradenj elektrarn na obeh rekah pa se bodo lotili unificirano po enotni tehnologiji, kar pomeni tudi določen prihranek pri stroških, zidava pa bo potekala vzporedno. V prvih mesecih tega leta bo slovensko elektrogospodarstvo naročilo tipski gradbeni projekt in podobnega tudi za opremo elektrarn. Z novimi elektrarnami na Savi in Muri bo Slovenija dobila potrebne dodatne količine električne energije za prihodnja štiri leta.

Prvo elektrarno na Savi bodo pričeli graditi 1985. leta, pol leta za njo pa prvo na Muri.

Izlake – v tovarni izolacijskega materiala (foto: Janez Zrnec)

Mednarodni center dežel v razvoju v Ljubljani

V slovenskem glavnem mestu Ljubljani je že vrsto let sedež Mednarodnega centra za javna podjetja v deželah v razvoju, ki si v sodobnih svetovnih dogajanjih pridobiva čedalje večji ugled. Hkrati s tem pa lahko raste tudi ugled same Ljubljane, saj Center redno obiskujejo številni strokovnjaki z vsega sveta, ki se v Ljubljani zadržujejo krajši ali daljši čas, se srečujejo z našimi ljudmi in našim načinom življenja ter ga primerjajo s svojim. S tem, da ima ta Center sedež v Ljubljani, je prav gotovo veliko pridobilo tako naše mesto, kakor tudi vsa Slovenija in Jugoslavija.

Direktor mednarodnega centra je dr. Žiga Vodušek, izkušen slovenski diplomat, ki smo ga ob tej priložnosti naprosili, da nam za uvod pove nekaj besed o pomenu tega Centra.

»Mednarodni center so ustanovile dežele v razvoju, ki so občutile potrebo po svoji lastni strokovno-znanstveni ustanovi, da bi v okviru njenega dela izmenjavale izkušnje in razvijale znanje na področju vodenja podjetij v javni lasti ter pospeševale medsebojno tehnično sodelovanje.

V razdobju po drugi svetovni vojni je namreč hitro naraščalo število dežel v razvoju, ki so si pridobile politično samostojnost. Veljalo pa je oživeti in razviti gospodarstvo in s tem utrditi in dvigniti življenjsko raven prebivalstva. V ta namen so te dežele pritegnile javna podjetja, bodisi že obstoječa, ki so jih vezale ali nacionalizirale, ali pa jih ustanovile na novo, kjer je bilo to nujno, predvsem v industriji. Javni sektor je na ta način dobil večji, ponekod odločujoči pomen za gospodarski in družbeni razvoj teh dežel. Poleg tega so javna podjetja tudi instrument za medsebojno gospodarsko sodelovanje dežel v razvoju, ki se morajo v današnjem svetu v vse večji meri naslanjati na lastne sile.

Vzporedno s tem pa so se pojavili tudi problemi pri vodenju teh podjetij. Na njihovo čelo so prišli domači kadri, mladi in predani, vendar je mnogim manjkalo strokovnega znanja in izkušenj na tem področju.

Zato je iz Organizacije združenih narodov (OZN) oz. od tedanjega generalnega sekretarja U Tanta prišla iniciativa, da se ob njihovi pomoči v

Dr. Žiga Vodušek, izvršilni direktor mednarodnega centra za javna podjetja v deželah v razvoju.

Jugoslaviji ustanovi institucija, ki bi deželam v razvoju in njihovim javnim podjetjem nudila strokovno pomoč pri reševanju teh vprašanj. Jugoslavija je to pobudo sprejela, kakor tudi njihov predlog, da bi bil sedež take ustanove v Ljubljani.

Tako je bil pred skoraj desetimi leti ustanovljen Mednarodni center, ki je takoj začel z delom in kmalu tudi formalno postal mednarodna ustanova, skupna ustanova dežel v razvoju, ki jo vodijo dežele članice, danes 34 po številu, in v kateri so skupaj z Jugoslavo stalno zaposleni tudi strokovnjaki iz dežel članic Centra, ki sodelujejo tudi pri vzdrževanju Centra z rednimi prispevki v proračun Centra.

Potreba po modernem vodenju podjetij in ustreznem strokovnem znanju je slejkoprej živa in pereča. V deželah v razvoju srečujemo zelo uspešna javna podjetja, pa tudi mnoga, ki poslujejo z izgubami. Od tod tudi živo zanimanje v deželah v razvoju za program Mednarodnega centra, za njegovo vlogo v izmenjavi izkušenj in medsebojno tehnično pomoč.

V teh desetih letih je v programih centra sodelovalo preko 1500 udeležencev, v prvi vrsti iz dežel v razvoju, vključno iz Jugoslavije. V tej zvezi bi veljalo omeniti, da Center že četrto leto organizira vsakoletni 8-mesečni

tečaj za mlade kadre iz Namibije za upravljanje javnih podjetij.

K sodelovanju pri programih Centra pa so vabljeni tudi strokovnjaki iz industrijskih dežel, da bi bile dežele v razvoju obveščene tudi o izkušnjah razvitega sveta na tem področju. Udeleženci se zanimajo tudi za jugoslovanske izkušnje glede upravljanja podjetij v družbeni lasti v sistemu samoupravljanja, navezujejo stike s podjetji, radi s priznanjem govore o gostoljubnosti naših ljudi.

Rezultate svojega dela širi Center med zainteresirane tudi v tiskani obliki. Do sedaj je bilo izdanih že večje število strokovnih knjig. Poleg tega izdajamo redno trimesečno revijo v angleščini, pripravlja pa se še izdaja v španščini in francoščini.

Mednarodni center za upravljanje podjetij v družbeni lastnini v deželah v razvoju je bil ustanovljen in deluje kot skupna medvladna organizacija držav v razvoju za raziskovanje, izobraževanje, informacijsko-dokumentacijsko, svetovalno in publicistično dejavnost na področju vloge in upravljanja podjetij v družbeni lastnini v teh državah. V mednarodni center je vključeno 34 držav v razvoju (Alžirija, Bangladeš, Egipt, Etiopija, Grenada, Gvineja, Gvajana, Indija, Irak, Jamajka, Jordanija, Jugoslavija, Ciper, Kongo, Kostarika, DLR Koreja, Kuba, Kuvajt, Malta, Maroko, Mehika, Namibija, Pakistan, Panama, Peru, Sirija, Somalija, Sudan, Šri Lanka, Tanzanija, Tunizija, Venezuela, Zaire, Zambija), več držav, ki že sodelujejo v delu mednarodnega centra, pa se želi pridružiti centru kot polnopravne članice.

Najvišji organ centra je skupščina držav članic, izvršilni organ skupščine pa je svet, v katerega so izbrani predstavniki 15 držav članic.

Program dela mednarodnega centra se je osredotočil na osnovna vprašanja podjetij v družbeni lasti v državah v razvoju, izvajajo pa se v obliki projektov in programov (vloga družbenega sektorja v državah v razvoju, razvoj kadrov, planiranje v podjetjih v družbeni lastnini, financiranje podjetij v družbeni lasti, sistem informiranja za ocenjevanje uspešnosti in kontrole, skup-

na vlaganja in podjetja v družbeni lasti, upravljanje s prenosom in razvojem tehnologije in inovacij, delavsko samoupravljanje in udeležba pri odločanju, žene kot dejavnik razvoja, marketing podjetij v družbeni lasti, kot instrument kmetijskega in podeželskega razvoja).

Center organizira tudi podiplomske študije s področja svojega dela. Programске aktivnosti se izvajajo v državah v razvoju – članicah centra ter v drugih, z njihovimi institucijami in eksperti.

Pri svojem delu center sodeluje z različnimi telesi Združenih narodov (UNDP, UNIDO, UNCTAD, UNESCO, ECOSOC, ILO, FAO, Sekretariat ZN za transnacionalna podjetja, IMF, IBRD, EDI, Univerza ZN, UNRISST, UNITAR), regionalnimi organizacijami in institucijami držav v razvoju, ki imajo podobne cilje in področja dela, ter z nekaterimi razvitimi državami (Nizozemsko in Švedsko, itd.), ki finančno podpirajo delo centra.

Finančna sredstva, s katerimi razpolaga center, so načrtovana s proračunom centra, ki ga potrdi skupščina držav članic centra. Del sredstev center pridobi s članarino držav članic ter

lastnim dohodkom, sredstva za programske aktivnosti pa prihajajo iz mednarodnih virov (Program ZN za razvoj – UNDP, UNIDO, vlada Nizozemske, Švedska – SAREC, OPEC). Za financiranje dejavnosti, ki jih je težko financirati iz proračuna, pa je center osnoval Fondacijo centra, za katerega se sredstva zbirajo s prostovoljnimi prispevki.

Mednarodni center predstavlja danes enega od pomembnejših institucionalnih centrov za izoblikovanje akcij držav v razvoju na področju medsebojnega ekonomskega in tehničnega sodelovanja, pri katerih so podjetja v družbeni lasti osnovni operativni nosilci sodelovanja.

Statutarno dogovorjeno področje dela mednarodnega centra, to je preučevanje vloge in razvoj učinkovitosti poslovanja družbenega sektorja držav v razvoju pri realizaciji razvojnih strategij in ciljev držav v razvoju, vključujoč tudi področje mednarodnega sodelovanja držav v razvoju in trud za spremembo odnosov in krepitev položaja držav v razvoju v mednarodnih okvirih, daje mednarodnemu centru ključno mesto v sistemu medsebojnega sodelovanja držav v razvoju. Podjetja v družbeni lasti imajo danes

pomembno vlogo v gospodarstvu držav v razvoju, istočasno pa se s tem odpirajo možnosti, kako politično dogovorjene programe ekonomskega in tehničnega sodelovanja držav v razvoju uresničiti v praksi.

Glede na vlogo in prispevek Jugoslavije pri izdelavi in določanju programske usmeritve mednarodnega centra in glede na mesto gostitelja ima Jugoslavija pomembno odgovornost, istočasno pa tudi možnosti, da v okviru centra spodbuja programe medsebojnega sodelovanja držav v razvoju, dogovorjene v okviru gibanja nevrščenih in skupine 77, za katere je naša država posebno zainteresirana in sodijo v program mednarodnega centra.

Izvajanje akcij v okviru mednarodnega centra prinaša naslednje prednosti:

- mednarodni center s svojo stabilno institucionalno osnovo ter s svojimi profesionalnimi in administrativnimi možnostmi in mednarodnimi povezavami zagotavlja profesionalno pripravo in stalnost pri izvajanju akcij;

- mednarodni center zagotavlja vključevanje neposrednih, operativnih nosilcev ekonomskega in tehničnega sodelovanja med državami v razvoju – to je podjetij v družbeni lasti in s tem

Stavba Mednarodnega centra v Ljubljani

je omogočeno uresničevanje programov ECDC in TCDC;

– mednarodni center ima kot skupna institucija držav v razvoju možnost, da iz mednarodnih virov dobi dodatno finančno pomoč za svoje programske aktivnosti;

– mednarodni center ima izoblikovano mrežo t.i. »Focal Points« v državah članicah in tesno sodeluje z različnimi organizacijami iz sistema OZN (posebno z UNIDO in UNCTAD) in profesionalnimi institucijami in podjetji v družbeni lasti v državah v razvoju in razvitih državah. S tem so razširjene in okrepljene strokovna in informacijska osnova in delovne možnosti mednarodnega centra za izvajanje različnih ECDC in TCDC aktivnosti.

Jugoslavija ima kot država gostiteljica in pobudnik ustanovitve centra pri izvajanju akcij v okviru centra še posebno prednost. Jugoslovani lahko v večjem številu in z manjšimi stroški sodelujejo v aktivnostih. Jugoslavija ima možnosti, da uporablja znanje in dokumentacijo centra.

Za sodelovanje v programskih aktivnostih mednarodnega centra poteka na osnovi samoupravnih sporazumov

samoupravnih interesnih skupnosti za znanost vseh republik in pokrajin medrepubliško-pokrajinski projekt »Podjetja v družbeni lasti v državah v razvoju«.

Dejavnost mednarodnega centra ima že sedaj pomembno vlogo v programih ekonomskega sodelovanja med neuvrščenimi državami, po sestanku v Caracasu pa se center vse bolj povezuje tudi s skupino 77. Tako ima center pomembno vlogo v akciji za razvoj sodelovanja med »državnimi trgovinskimi podjetji držav v razvoju« (STOS), kjer opravlja naloge pripravljalnega sekretariata za ustanovitev združenja teh podjetij (ASTRO). V sodelovanju z uradom predsednika skupine 77 pa je v Ljubljani organiziral mednarodni ekspertski sestanek o možnosti ustanovitve banke držav v razvoju, kjer je bilo sprejeto, da center še naprej sodeluje pri pripravah za ustanovitev banke držav v razvoju.

Mednarodni center ima pomembne delovne stike tudi z mednarodnimi organizacijami iz sistema OZN, ki se ukvarjajo z vprašanji gospodarskega razvoja držav v razvoju. Center ima priznan specialni status v ECOSOC in

UNCTAD, UNDP mu priznava status izvršilne agencije, z UNIDO in UNESCO ima podpisane formalne dogovore, delovne povezave pa vzdržuje s Svetovno banko, ILO, FAO, Centrom OZN za transnacionalna podjetja, ZN finančnim sistemom za znanost in tehnologijo za razvoj in nekateri oddelki v Sekretariatu OZN.

Vsi ti stiki, posebno pa sodelovanje pri izvajanju skupnih akcij prispevajo k povezovanju programskih aktivnosti centra z akcijami, ki jih države v razvoju izvajajo v sistemu medsebojnega sodelovanja ali v okviru OZN. Mednarodni center lahko pri svojem delu uporablja tudi rezultate dela in se povezuje z delovnimi in finančnimi možnostmi v drugih institucijah (predvsem iz sistema OZN). S pomočjo centra se na organiziran in strokoven način lahko uveljavljajo interesi in izkušnje držav v razvoju v programih teh mednarodnih organizacij.

Na enem od zasedanj Mednarodnega centra (foto: Janez Zrnc)

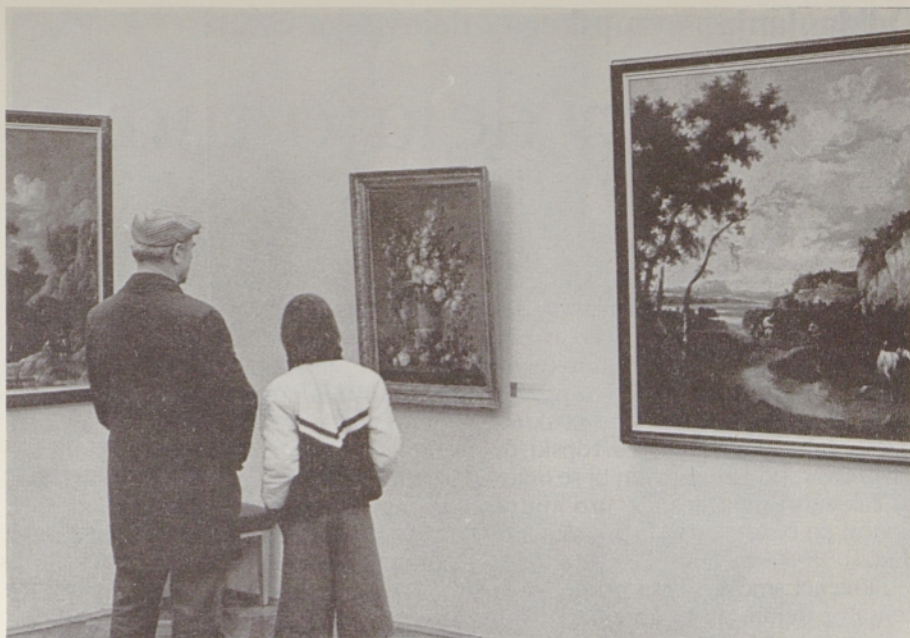
Pomemben delež tujih umetnikov

Že nekaj časa velja prepričanje, da moramo ob pregledih likovne umetnosti slovenskega ozemlja upoštevati vse, kar se je kvalitetnega ohranilo v naši deželi in da ne smemo ozkosrčno ločevati med deli domačih in tujih umetnikov ali pa zadnje sploh izpuščati iz pregleda. »Vedno bolj se utrjuje misel,« pravi ravnateljica Narodne galerije v Ljubljani dr. Anica Cevc, »da je za našo kulturno in torej tudi za umetnostnozgodovinsko razvojno podobo delež tujih umetnikov zaradi zgodovinskih pogojev, ki so ga spremljali, zaradi umetnostne volje naročnikov, zaradi zapletenih umetnostnih tokov, ki so se prelivali čez slovensko ozemlje in zaradi organske vraščenosti dela tujih mojstrov v celovitost našega kulturnega in umetnostnega profila še kako pomemben.«

Žal to prepričanje še ni prodrlo v splošno zavest, da bi ugotovili nujnost postavitve posebnega oddelka tujih mojstrov v sklopu osrednje slovenske galerije starejše umetnosti, pač pa je še vedno omejeno predvsem na strokovnjake. Take oddelke in celo posebne galerije imajo že druge jugoslovanske republike, na Slovenskem pa jih do danes še nismo uresničili. Med obema vojnama sta sicer obstajala kabinet tujih mojstrov in dopolnjevala zbirke Narodne galerije v Ljubljani, sta se pa morala zaradi prostorske stiske umakniti delom domačih umetnikov v galerijske shrambe.

»Po osvoboditvi je bilo izredno dragoceno gradivo, ostanek nekdanjih grajskih zbirk, v vročici prvih povojnih dni razdeljeno raznim muzejem in zbirkam,« pravi dr. Cevčeva. »Vendar se je takratni komisiji le posrečilo izločiti lepo število slik za prihodnjo galerijo tujih umetnosti in glavnina teh del je prešla v upravo Narodne galerije, Narodnega muzeja in Akademije za likovno umetnost.«

S temi slikami pa slikami iz novo-meškega Dolenjskega muzeja, mari-borskega Pokrajinskega muzeja, Po-savskega muzeja iz Brežic in slik iz prostorov Slovenske akademije znano-sti in umetnosti v Ljubljani je nastala v Narodni galeriji v Ljubljani raz-stava z naslovom TUJI SLIKARJI OD 14. DO 20. STOLETJA. Vanjo

Ob razstavljenih tihožitjih in pejzažih se je naslajalo veliko število poznavalcev in ljubiteljev (foto: Janez Zrnec).

so vključene tudi slike, ki so pred dolgi desetletji krasile razna zdravilišča in druge reprezentančne prostore na slovenskem Štajerskem, a jim je spomeniška služba pozneje oskrbela varnejše zavetje v Narodni galeriji.

Na razstavi, ki zaseda vse prostore Narodne galerije v Ljubljani, in ki privablja izredno veliko število občudovalcev, so zastopani italijanski slikarji in italijanska šola, srednjeveški slikarji, flamski in holandski slikarji, francoski slikarji in slikarji 20. stoletja. Lahko bi rekli, da je to že tretja tovrstna razstava, saj sta bili že dve podobni v letih 1960 in 1964, prav tako v prostorih Narodne galerije.

Gradivo zanjo je izbiral, ko si ga je dodobra ogledal prof. Federico Zeri, Italijan, svetovni poznavalec evropske in zlasti italijanske umetnosti, avtor mnogih pomembnih publikacij, strokovnih člankov, katalogov uglednih svetovnih zbirk in stalni svetovalec najpomembnejših galerij v Evropi in Ameriki. Ob svojem ogledu umetnin je bil začuden, da hranimo v Sloveniji toliko zelo kvalitetnih slik. Ljubeznivo se je odzval vabilu Narodne galerije, da bi strokovno obdelal gradivo za razstavo. Triletno njegovo delo, povezano s primerjavami po svetu raztresenih slik, z velikim znanjem, s čudovitim spominom in nenavadno razgledanostjo po zbirkah in literaturi, je rodilo zares lepe sadove.

Motivno je razstava dokaj bogata. Religiozna motivika je precej redka, številna pa so tihožitja, ki se jim pridružujejo krajine in portreti, posebno vabljive pa so slike z mitološko vsebino.

Od 105 razstavljenih del je eno iz 14. stoletja, po sedem iz 15. in 16.

stoletja, 81 jih je iz 17. in 18. stoletja, sedem slik pa je iz najnovejšega stoletja. Največji delež pripada na razstavi umetninam italijanskih slikarjev, 53 umetnikov je zastopanih iz različnih italijanskih šol, ostale narodnosti pa so kar enako razporejene in zastopane.

Seveda je bilo treba domala vse gradivo restavrirati, kar so skrbno opravili strokovnjaki Akademije za likovno umetnost in Zavoda za spomeniško varstvo SR Slovenije.

Ob koncu velja še poudariti, da je bila ta razstava izjemen kulturni dogodek na Slovenskem in si jo je ogledalo presenetljivo število ljubiteljev likovne umetnosti.

J. Vi.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Ostane kot pes na
žeganju.

Oves konja izpodbada.

Pajek išče strup, čebela
pa med.

Pajek si ne veže mreže
zaradi ene muhe.

Pametni ljudje pajka
ujamejo.

Pes boječ huje laja, kakor
grize.

Slovenci delajo tudi v »prostem« času

O prostem času pri Slovencih se v zadnjem času veliko govori in piše, zlasti v povezavi z delovnim časom, kar je povsem normalno. Do teh razprav je prišlo zato, ker smo poskušali uvesti tako imenovani »evropski delovni čas«, po katerem naj bi se delovni čas začel med 8. in 9. uro zjutraj, končal pa bi se med 4. in 5. uro popoldne.

Slovenci smo v večini primerov začeli z delom ob 6. uri zjutraj, končali pa ob 14. uri popoldne. Druga izmena, če seveda sploh je, je delala od 14. ure do 22. ure in tretja od 22. ure do 6. ure naslednjega dne. V uradih je bilo dalj časa v navadi delo od 7. do 15. ure. Hkrati s tem premikom je bil ponekod uveden tudi tako imenovan gibljiv delovni čas, pri katerem je določeno, kdaj je prisotnost obvezna, ostali čas pa je gibljiv in ga je treba izravnati ali tedensko, mesečno ali kako drugače.

V marcu 1983 pa je slovenska skupščina sprejela priporočilo, po katerem naj bi delovne organizacije (proizvodna dejavnost) pomaknile začetek delovnega časa na 7. uro, družbene dejavnosti in državni organi pa čimbolj

proti 8. uri. S tem premikom bi bil seveda pomaknjen tudi zaključek delovnega dne na poznejšo uro. Med razlogi za ta premik so sprva omenjali predvsem varčevanje z električno energijo, pozneje pa je prevladovala ugotovitev, da je delovna storilnost v poznejših urah višja kot zgodaj zjutraj, oziroma da doseže vrhunec med 10. in 12. uro.

Sprva se je večina delovnih organizacij odzvala na to priporočilo, pozneje pa se je spet vračala nazaj na zgodnejšo uro. Slovenci očitno niso navdušeni nad takimi spremembami, sicer se jim ne bi tako krčevito upirali.

In kaj delajo Slovenci v prostem času, da jim toliko pomeni?

Namenoma smo zapisali »delajo«, kajti Slovenci v svojem izvenzaposlitvenem času veliko delajo. Tu je treba najprej povedati, da prostega časa ni mogoče izenačevati s časom po rednem delu na delovnem mestu – zaposlitvi, kar pa seveda ne velja samo za Slovenijo, ampak za ves svet.

Prosti čas potemtakem ne obsega ene tretjine dneva, če računamo, da drugo tretjino delamo, tretjo pa prostimo.

Zato so strokovnjaki, ki se ukvarjajo s temi vprašanji, začeli razlikovati med prostim časom v širšem smislu (izvenzaposlitveni čas oziroma čas, ko nismo na delovnem mestu) in prostim časom v ožjem smislu. To naj bi bil tudi tisti čas, ki nam dejansko ostane za to, da počnemo, kar hočemo, kar nam je všeč (kar pa je tudi prvotni namen prostega časa).

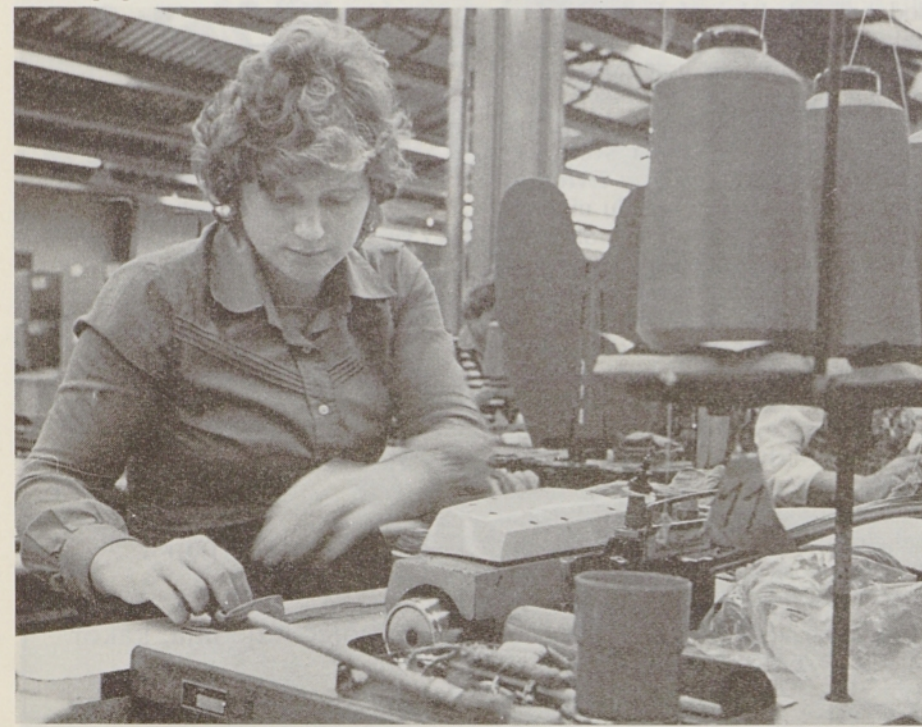
Rečeno je bilo, da Slovenci v prostem času (izvenzaposlitvenem času) veliko delamo in to naj bi bila ena izmed osnovnih značilnosti prostega časa Slovencev. Nekateri so se že kar ustrašili nad obsegom te popoldanske »sive« ali neformalne ekonomije, kot radi imenujemo to delovanje Slovencev. Za nekatere je res postal ta popoldanski dodatni zaslužek že pomembnejši kot redna zaposlitev – tudi po zaslužku. Zaposlitev so obdržali le še zato, da so bili socialno zavarovani in da so jim tekla leta za pokojnino.

Do sem so imeli prav tisti, ki so menili, da je treba začetek delovnega časa premakniti na poznejšo uro, saj bi se s tem zmanjšal »prostor« oziroma čas za takšno delo, ki mu tako radi rečemo tudi »šušmarjenje«. Spreglevali pa so, da pri večini primerov tega popoldanskega dela ne gre za pridobitništvo, za kopičenje materialnih dobrin in podobno. Popoldansko delo je za mnoge potreba, zlasti še v zadnjem obdobju, ko se znižuje realna vrednost osebnih dohodkov (plač).

Za potrebo gre vedno tudi takrat, kadar je to delo oziroma zaslužek edini način, da se ljudje dokopljejo do primernega stanovanja (hiše), da ohranijo primerno življenjsko raven, da obdelujejo zemljo, katere lastniki so postali hote ali nehote. Tistih, ki imajo večji ali manjši kos zemlje pri Slovencih, res ni malo. Pravimo jim polkmetje ali poldelavci – po nekaterih podatkih ima vsak tretji zaposleni Slovenec večji ali manjši kos zemlje, ki jo je treba obdelati, saj zemlja kar sama sili v to. Vsekakor gre pri tem tudi za vrednoto, da je zemljo pač treba obdelati in ne samo za korist. Gotovo pa je korist tudi dobrodošla. Potemtakem je očitno, da Slovenci ne delajo samo zato, ker imajo prosti čas.

Poleg tega pa je treba tudi upoštevati, da pri Slovencih pravzaprav nikoli ni v celoti zamrla žilica, zaradi katere se lotevajo vsega, kar znajo in tudi tistega, česar ne znajo. Mnogi sami

Skoraj vsaka druga slovenska ženska je zaposlena zunaj doma, zato je upravičena njihova zahteva, da začno z delom kar najbolj zgodaj, da jim ostane popoldan za družino (foto: Janez Zrnc)

popravljajo avtomobile, motorje, radijske in televizijske sprejemnike, da o popravilu hiše in raznih napeljav v njej niti ne govorimo. Seveda to ne velja čisto za vse. Mnogi so tudi pri nas, zlasti v mestih, povsem izgubili sposobnost in tudi pogum za kaj takega. Zdaj pa si tako kot pripadniki razvitejših dežel skušajo ponovno pridobiti to sposobnost.

Opozoriti pa je treba tudi na to, da je med Slovenci, zlasti na podeželju, še vedno zelo živa sosedstva in sorodstvena pomoč. Marsikatera hiša ali gospodarskega poslopja ne bi bilo, če ne bi bilo te pomoči.

V raziskavi »Slovensko javno mnenje 1981/1982« so med drugim skušali ugotoviti, koliko ljudi v svojem »prostem« času dela in kaj. Ugotovili so, da

- 21,5% zaposlenih opravlja v delovni organizaciji nadure, od tega 5,3% tudi po več kot 10 na teden;

- da dela pri zasebnikih zunaj delovne organizacije 8,8 vseh vprašanih (ne samo tisti, ki so zaposleni);

- da dela za sebe ali za prijatelje zunaj delovnega časa 46% vseh vprašanih;

- da opravlja honorarno delo zunaj delovnega časa 6,8% vseh vprašanih;
- da kmetuje 30% vseh vprašanih, torej kar tretjina Slovencev.

Če torej predvidevamo, da se podatki o nadurah v podjetju, o delu pri zasebnikih in o delu doma ne prekrivajo in če k temu prištejemo vsaj polovico tistih, ki kmetujejo, potem lahko ugotovimo, da dela poleg rednega delovnega časa več kot 90% vseh vprašanih Slovencev.

Seveda pa bi bilo napak misliti, da prosti čas Slovcem veliko pomeni samo zato, da lahko delajo. Nikakor ne, Slovcem veliko pomeni tudi pravi prosti čas, čeravno veliko tega prostega časa namenjajo gledanju televizije, za nakupovanje, mladi pa tudi za razne brezciljne dejavnosti. Vsega tega je tudi pri nas preveč. Manj je verjetno le potrošništva, kar pa je glede na manjše zaslužke tudi razumljivo.

Mnogi strokovnjaki se pritožujejo nad takšno nesmotno porabo prostega časa, češ da vodi v poneumljanje, v duhovno siromašenje, v pasivizacijo itd. Glavni krivec tega naj bi bila televizija oziroma preveč vneto spremljanje TV programov pa tudi drugih sredstev množičnega obveščanja ter seveda tudi plošč in kaset, saj vse skupaj dobiva značaj hlastanja po ceneni zabavi. Ljudje bi se morali po mnenju teh strokovnjakov v svojem prostem času mnogo več ukvarjati z ustvarjalnim delom na različnih področjih, zlasti še na področju tehnike in kulture pa tudi s športom in rekreacijo.

Nazadnje pa Slovcem veliko pomeni prosti čas tudi zato, ker želijo biti

Ali je prosti čas mladih dovolj koristno izrabljen?

čim več skupaj. Ta »biti skupaj« pa je za Slovence vsekakor ena izmed osnovnih vrednot, ki je nikakor ne bi smeli prezreti. To je mogoče soditi tudi po številnih pismih, ki so bila objavljena v našem dnevnem in revijalnem tisku takrat, ko je bila razprava o delovnem času najbolj vroča.

Mnogi so se spraševali, kdaj bomo sploh skupaj, kaj bo z otroki, če bodo svoje starše komaj poznali, oziroma če bodo prepuščeni na milost in nemilost ulici. Slovenski starši se očitno čutijo odgovorne in tudi sposobne za vzgojo

otrok. In to je tudi velik kapital, ki ga ne bi smeli prezreti.

Ob tem moramo upoštevati tudi to, da je za Slovenijo značilna tudi zelo visoka stopnja zaposlenosti, saj je zaposlenih več kot 46 odstotkov vseh prebivalcev Slovenije, pri čemer pa je skoraj vsak drugi zaposleni ženska oziroma mati. To pa seveda pomeni, da v naših gospodinjstvih ni vse tako urejeno, kot bi bilo, če bi bil eden od staršev doma. Prosti čas je tudi zaradi tega še posebno dragocen.

Tomo Štefe

V knjižnem klubu »Svet knjige« v Ljubljani (foto: Janez Zrnc)

»Srnica« spet v domačih gozdovih

Cveta iz Cerknice je bila zelo mlada, ko se je napotila v tujino.

»Pravzaprav mi tudi doma ni bilo nič hudega,« se smeje zdaj. Toda mladost je pač takšna, da vedno išče kaj novega, večjega, nenavadnejšega. Tudi Cveta je bila takšna in odšla je v Francijo. Zaposlila se je, si nekako uredila življenje, prava sreča pa je prišla šele z Alainom. Zaljubljenost, ki je trajala in se kaj hitro spremenila v zakon. Vse bi bilo v najlepšem redu, vse bi bilo tako, kot mora biti, če ne bi bil tudi tukaj velik, velik ČE...

»Vse prevečkrat so mi misli uhajale domov. Ne v Slovenijo, ne v Jugoslavijo, zame je bilo doma samo in edino v Cerknici. Možu sem pripovedovala o prelepih gozdovih, travnikih, našem jezeru, naših ljudeh. Ni in ni mogel v tistem sivem, velikem Lyonu verjeti in dojeti, da je kje takšno mesto, takšen kraj, takšni ljudje, kot sem jih slikala jaz. Domotožje v meni je bilo vse večje, vse bolj se je razraščalo, prehajalo je tudi na Alaina.«

Cveta, ki je postala zdaj Besquetova, žena v eni najstarejših lyonskih družin, se ni kaj dosti trudila, ko je prepričala moža, kje bosta preživljala dopuste in praznike. In zgodilo se je tisto, kar si je ves čas natihomla želela. Alainu Besquetu, sinu tehničnega direktorja enega največjih lyonskih gledališč – tudi sam je bil zaposlen tam in vsi so bili prepričani, da bo nasledil očetov posel, saj je to pri njih tradicija – je bilo v Cerknici strašansko

všeč. Videl in spoznal je, da žena ni pretiravala. Spoznal je nov, drugačen svet in vzljubil ga je.

Vendar je bilo zanj težje. Ta ljubezen je postala le počasi vse večja, kajti vse njegovo, vsi sorodniki, vsi spomini, vsa mladost, vzgoja, vse življenje je bilo zanj v Lyonu, v Franciji.

»Spremenilo se je korenito, ko sta umrla tast in tašča, s katerima sem bila resnično velika prijateljica. Vezi, ki so me vezale na Francijo, je bilo tako veliko manj. Tudi Alainu se mi zdi, kajti neznansko rad ima najinega Petra.«

Pa smo pri novem delu zgodbe – Patrik ali Peter ali »Srnica« kot mu ljubeče pravi ta Cveta in Alain, je popolnoma spremenil tok njunega razmišljanja. Ko to omenimo, se fantič široko in srečno zasmee.

»Povedal sem očku, da mi je v Cerknici najbolj všeč. Tukaj sem bil vsake počitnice, tukaj imam babico in veliko prijateljev. Prijatelj se mi imel seveda tudi v Franciji, pa bratrance in sestrice, ampak travnikov in gozdov pa v Lyonu nisem imel. Kako lepo sem se igral tukaj! Tam pa samo z lego kockami, avtomobilčki in mamica je morala biti skoraj vedno z menoj.«

Oče Alain posluša naš pogovor in zdaj resno prikima, zdaj se zasmee, poboža Petra, svojo »Srnico«, presenečeni smo, ko se nenadoma vključi v pogovor. Najprej malce boječe, previdno, potem pa postane resen sogovornik.

»Da, Peter je bil pravzaprav tisti, ki je odločil. Pa tudi žena seveda. Oba sem videl tako srečna v Cerknici, oba sta se tukaj kar spremenila. Tudi sam sem dobival prijatelje, nevede in počasi so se pritihotapili in postajali vedno boljši, vedno pristnejši. Spoznaval sem, da je tudi meni tu všeč,« pove v malce slovnično nepravilni slovenščini, vendar razumljivo. Pa nada-ljuje:

»Tudi do Cvete se mi je zdelo pošteno, da je ne silim ostati v Franciji. Videl sem, da si vedno bolj želi domov in spoznal sem, da bo v Lyonu vedno bolj nesrečna. Toliko let je živila v tuji deželi, prav je, če ji omogočim povratek v domovino. Seveda jaz brez nji ne bi mogel živeti in zato sem se odločil, da se vsi skupaj preselimo v Cerknico.«

Pustil je odlično plačano službo, delo, ki ga je imel rad in ga je poznal že od otroških let, pustil sorodnike in Lyon in se preselil v Cerknico. Zaposlil se je v kovinski tovarni in pravi, da je z delom in kolegi na poslu zadovoljen, Cveta je odprla boutique, Peter pa hodi v šolo. Najeli so majhno hišo, si jo uredili in zdaj srečni živijo. Cerkničani so Alaina vzeli »za svojega« in kar začudeno te gledajo, ko jim pripoveduje, da iščeš moža, ki je prišel iz Francije.

Seyeda ne sme izveneti vse kot pravljica. Zagotovo se Alain v mislih velikokrat preseli v Francijo, kajti to je končno njegova domovina, tam je njegov dom. S »Srnico« govori doma francosko in velikokrat odhajata na dolge sprehode v gozdove in ob

jezeru. Takrat se spominjata na dneve v Franciji, vendar ne z žalostjo, ampak kot v lepih spominih, ki se pač radi prikradejo v vsa naša razmišljanja.

»Ko bomo končno imeli stanovanje, ki bo naše in si ga bomo lahko uredili po svoje, bo res vse v redu,« nam ob koncu zatrdi Cveta, mali Peter pa doda:

»Tako bom znal tako dobro cerkniško, da nihče v šoli ne bo vedel, da sem bil devet let v Franciji in da sem tu hodil tudi dve leti v šolo,« pove tako po »cerkniško«, da se mu vsi od srca zasmejimo, najbolj pa babica, ki je verjetno najbolj srečna, da ima svojo »Srnico« dokončno in za stalno ob sebi.

Tanja Pirš

Glas srebrnega zvona

Kjer se glavna cesta od Idrije proti Tolminu stisne v objem okoliškega hribovja, da je pod ostenjem šebreljske planine komaj še kaj prostora za stisnjeno naselje Reko, se razmeroma dobra makadamska cesta pričenja v ostrih okljukih vzpenjati proti 1300 metrov visokemu vrhu Kojce. In kmalu se nam bo prikazala prav zgoraj na robu, ki se strmo grezi v Baško grapo, stara cerkva sv. Lenarta. Dober opazovalec pa bo lahko ugledal tudi visoko zgoraj v pobočju pilepljeno vasico Bukovo. Med tamkajšnjim ljudstvom je še ohranjena legenda, kako so Turki napadali tabor ob cerkvi sv. Lenarta. Po vsem Cerkljanskem in Tolminskem je znana pripoved, da neka nepojmljiva sila ni dovolila Turkom, da bi oplenili Lenartovo cerkev. Tam v Žrelu nad Baško grapo so se ustavili in niti koraka niso zmogli več navkreber.

Bukova na Tolminskem in Turki

Precej natančen opis dogodka najdemo v Slovenski Bčeli iz leta 1893. O tem neuspelem turškem napadu na Bukovo govori sestavek pod naslovom Bukova na Tolminskem in Turki s pripombo, da je zapisan po ustnem izročilu. Kot avtor sestavka pa je podpisan neki Ipavec:

»O časih (menda 1471–1478), ko so še pogostoma siloviti Turki tudi v naše lepe Goriške kraje zahajali, požigali, plenili in morili, se je zgodilo, da so poleg dereče Soče, vedno dalje in dalje v gore se pomikali, do Svete Lucije na Mostu prihrumeli, od tam do merzle bistre Bače, in po Bački dolini naprej do Grahove in do Slovenske Koritnice pridrvili. Gorje je bilo tistim, ki so jim v pesti padali; gorje vsem vsem, v

Cveta Besquet s sinkom Alainom

Frančiška Feltrin, ena najstarejših vaščank na Bukovem, še zna nekaj vrstic stare ljudske pesmice, ki opeva neuspeh napad Turkov na cerkvico sv. Lenarta.

katere so priropotali, ker so z ognjem in mečem vse grozovito končavali.

Prestrašeni gorjani so se jim po nezdatnem uporu verh gor in v gosto lesovje vmikali in poskrivali, da bi tem nepovaljenim gostom v pesti ne prišli. K Bogu so neprestano vpili in od njega samega so še gotove pomoči pričakovali.

Eno soboto je bilo, ko so do Grahove na iztoku Koritnice v Bačo prihlačali, in prav po turško z zapuščeno vasjo ravnali, ter se potem proti Bukovi na pot pripravili.

Bukova pa je eno uro daleč od Grahove, lahko rečemo nad Grahovo, ker se mora iz Grahove na Bukovo vedno v reber iti, je pa pod zelenim verhom podolgate in gladke gore, kateri Kóica pravijo, prav prijazno in proti solncu položena. Cerkev svetega Lenarta, edina, ki jo Bukovska fara ima, stoji verh sterne poti, ki iz Grahove na Bukovo vodi. Pač si lahko mislimo silni strah Bukavcev, ki so kmalu bili zapazili pretečo nevihto namreč, da se grozoviti Turki na svojih brzih konjih od Grahove gori proti njim pomikajo; poskrijejo, kar na hitro morejo, možaki se napravijo na upor; vse gre križem in narobe. Pri tej splošni zmešnjavi, pa je vendar vse ena misel navdihnila, k Bogu namreč pribežati, in od njega z gorečimi molitvami pomoči prositi. Hitro tečejo eni k zvoniku in začnejo zvoniti; ves ljud, kar ga ni še strah v druge varniše kraje pregnal, se v cerkvi, božji veži, k molitvi zbere: tu molijo in zdihujejo; blagoslovljeni zvonovi tudi oddaljenim oznanujejo, da se mora na Bukovi kej nenavadnega, kej posebnega goditi. Milo se razlega glas zvonov po vsi gorati okolici... čuj! Rezgetanje turških konj in nerazumljivi glasovi kervoželjnega sovražnika Kristusove vere se že slišijo... blede in preplašeni Bukavci čakajo vzdihovaje v cerkvi na neodvratno usodo svojo, še enkrat vsi k Bogu milo vzdihnejo, zvonovi

še milejši zabučé in glej! – Turk ne more naprej; zemlja se jim začne pod njihovimi konji vdirati; do trebuha se konji pogrezvajo. Turk preklinja, da je tako blizu konca svoje današnje hoje tako slabo se naletel; zdajci se Bukavci, ki so kmalo vse to zapazili, se nadnje trupoma vsujejo polni zaupanja na božjo pomoč, kateri jim je tako nepredvidoma pomagal, in pobijejo jih veliko s kamenjem in z orožjem, kar jih ni hitro nazaj proti Grahovi vteklo.

Nato se pa rešeni Bukavci v cerkev vrnejo, in za to nenadano pomoč zoper grozovitega Turka vroče Bogu zahvalijo. In da bi to nikdar iz spomina njih otrok in vnukov ne zginilo, kar jim je Bog o tej priložnosti dobrega milostljivo izkazal, so sklenili, da se ima vsako soboto in na večne čase precej popoldan sveti večer zvoniti, kar Bukavci še dan današnji zvesto spolnjujejo. Slišal sim tudi, da so nekdanj posebno pesmico imeli, katero so v spomin na to čudno rešenje Bukove od Turka prepevali, toda jaz je nisem mogel več dobiti.

Zvon je zapel sam

In ko sem sam obiskal Bukovo, visoko nad dolino reke Idrijce, sem spoznal tudi eno najstarejših bukovskih vaščank, 90-letno Frančiško Feltrin, med okoličani bolj znano kot Feltrinovo mamo.

»Veste,« mi je povedala Feltrinova mama, »doma sem sicer iz Kojce, a že vrsto let živim na Bukovem. Legenda o neuspelem turškem napadu na Lenartovo cerkev je med tukajšnjimi ljudmi še dokaj živa. Kar dobro pa jo poznajo tudi v oddaljenjših krajih.

Tudi meni so še oče in mati pripovedovali, da je neka nepojmljiva sila zaustavila sovraga tam spodaj pod cerkvijo na tistem travniku. Žrelo pravijo še danes tistemu mestu in najbrž se je tako imenovalo, še preden so Turki razgrajali po okolici. Nisem slišala, da bi se turški konji vgrezali v

zemljo. Stari so le pravili, da so konji nenadoma obstali. Nekateri pa so celo trdili, da je tam pri Žrelu še vedno vidna skala, kjer se pozna udarec kopita turškega konja. Menda je bil to prav konj turškega paše, ki je bil na čelu čete.«

Frančiška mi je pravila, da so Turki prišli gor iz Baške grape mimo Grahovega. Od Žrela naprej pa nismo mogli. A tisto »žrelo« je povsem navaden kraj. Z grmičevjem porasel travnik in nihče ne pomni, zakaj se ga je prijel takšno ime. Močvirja menda tam ni, prek travnika pa je nekdanj vodila ozka steza, ki jo je kasneje nadomestila cesta.

»Pa še marsikaj drugega so nekdanj pripovedovali stari ljudje,« je pripomnila Frančiška. »Slišala sem, da je bil tisti zvon v Lenartovi cerkvi, ki je ob napadu Turkov nenadoma zapel, iz čistega srebra. Med ljudmi je še ohranjena pripoved, da je davno tega v vas prispela neka gospa, bogato opravljena in izredne lepote. Morda je bila bogata grofica, morda pa celo gorska vila. Stari pa še vedo povedati, da je prinesla poln predpasnik čistega srebra, iz katerega so potem vllili zvon. In ta zvon je pel tako lepo in sladko, da so se tajala srca vseh okoličanov, čim so ga začuli.

Še danes pravijo, da je tedaj, ko so Turki pridrli do Žrela, srebrni zvon zaklenkal sam od sebe. In nekateri so celo pravili, da so se tisti hip, ko se je oglasil zvon, Turki nenadoma ustavili in niso mogli niti za ped naprej. No ja, tako so pravili.«

Potem pa mi je sogovornica še pripovedovala, da čudežnega srebrnega zvona dandanes v cerkvi ni več. Med vojno so ga menda pobrali Italijani in mnogi pravijo, da so ga prelili. Vendar pa Frančiška zatrjuje, da nekateri menijo, temu mnenju pa se pridružuje tudi sama, da Lenartovega zvona niso prelili.

»Ne pomnim,« je še pristavila Frančiška, »da bi kdaj obstajal običaj v vasi, ki bi spominjal na čudežni dogodek pri cerkvi.

Cerkvica sv. Lenarta na Bukovem. Je bila zgradba nekdanj res protiturško utrjena?

Mislím, da ne ve nihče, kdaj so se Turki ustavili pred Žrelom, ne ure in ne dneva, čeprav nekateri pravijo, da je bilo to neko soboto.

Pred leti so še nekateri starejši ljudje v vasi znali zapeti staro pesmico, ki je opevala čudežni dogodek. Pesmica se je do zdaj skorajda pozabila, vendar pa sem si le zapomnila nekaj kitic, ki vam jih prav rada povem. »

Feltrinova mati mi je potem res zapela tistih nekaj kitic stare pesmice, ki jih je ohranila v spominu. Pesmica pripoveduje, kako se je turški paša spodaj v Grahovem norčeval iz zvonjenja v cerkvi. Posmehoval se je svetniku, češ da tako ali tako njegov zvon klenka zadnjič, saj si bodo iz cerkvenih pozlačenih in posrebranih posod kmalu nazdravljali Turki. S cerkvenega oltarja pa bodo zobali turški konji.

Toda, ko je paša prispel do Žrela in se je konj nenadoma ustavil, se je zaklel, da ne bo nikoli več prišel na Tolminsko.

»Od takrat jih menda res ni bilo več v te kraje,« je še pripomnila ženica. »Na Bukovo pa tako ali tako niso nikoli prišli.«

Kakšna je resnica?

Cerkvica sv. Lenarta na Bukovem kaže veliko starost. Četudi danes ni vidnih karkršnihkoli obrambnih zidov ali jarkov, že njena naravna lega na strmem gorskem hrbtu utrjuje zgradbo. Če so Turki res divjali po okolici med leti 1471 do 1478, kot navaja poročilo v Slovenski Bčeli, je lahko vse te obrambne naprave uničil zob časa. Vendar pa le kaže, da je bil plato, kjer stoji danes cerkev, umetno utrjen kot protiturški tabor.

O čudežnem dogodku pripoveduje več vzporednic, ki se vsaj nekatere med seboj bistveno ločijo. Tako v Slovenski Bčeli beremo, da so se turški konji pri Žrelu začeli vzgrezati v zemljo, ustno izročilo, ki ga navaja Feltrinova mati, pa nesporno zatrjuje, da so se konji morali ustaviti zaradi neke nepojmljive sile. Podobno pravi tudi izročilo stare ljudske pesmi, ki nam jo je vsaj delno ohranila Frančiška Feltrin.

Zelo zanimiv in najbrž prvič zapisan pa je tudi podatek, da je čudežni dogodek pravzaprav povzročil srebrni zvon, ki je zapel sam od sebe. Povse nasprotna trditev od tiste, ki jo navaja Slovenska Bčela, kjer je jasno zapisano, da so zvonili Bukovci.

Najbolj zanimivo pa je dejstvo, da je dogodek na Bukovem pravzaprav skoraj enak vzporednici, ki je še ohranjena na Šmarni gori pri Ljubljani. V tej vzporedni pripovedki naj bi Turki napadli šmarnogorsko cerkev prav tako v soboto in sicer ob poldvanajsti uri. V ta spomin pa še danes na Šmarni gori zvone poldan pol ure prezgodaj. Podobno navado v bukovski cerkvi sv. Lenarta omenja tudi Slovenska Bčela. Vse pa kaže, da ta navada ni več ohranjena.

Rado Radešček

Šentilj v Slovenskih goricah

Ne samo v znamenju meje

Na sami severni meji slovenske dežele leži Šentilj, kraj, ki sodobnim turističnim nomadom gotovo ni neznan. Pravzaprav si ga zapomnijo, ko se poleti v dolgih kolonah premikajo proti jugu, k morju, samo po imenu, pa morda še po dolgotrajnem, včasih tudi nekajurnem čakanju na mejnem prehodu, nedvomno najbolj obremenjenem med jugoslovanskimi. Naselje, razpotegnjeno levo in desno od glavne ceste, se le malokomu vtisne v spomin. Ničesar, ob čemer bi se ustavilo radovedno turistovo oko, ni videti na prvi pogled; kraj ne premore niti slikovitosti tipične slovenske vasi s cerkvijo, šolo in gostilno sredi trga, s središčem, kjer bi se odvijalo vse, kar je pomembnega torej. Bi pa zato za njegovo zgodovino težko trdili, da ni bila slikovita: v slehernem krajevem leksikonu, pa naj bo s podatki še tako skop, je Šentilj omenjen kot eden od krajev, ki so bili najhuje izpostavljeni germanizaciji, kot središče, v katerem so potekali neprestani boji za obstoj in svoboden razvoj.

Na račun ceste

Če že popotnik pozabi na kraj, takoj ko ostanejo za njim zadnje šentiljske hiše, pa so se morali Šentiljčani naučiti živeti z avtomobilsko reko, ki se tako rekoč vsak dan pretaka skozi naselje. Nič dobrega jim ne prinaša, radi povedo, zato pa kopico tegob: domačini, ki si služijo kruh v Mariboru, zamujaajo, kadar je promet najbolj gost, na delo in domov; tuji popotniki puščajo na »divjih« počivališčih (urejenih počivališč ob tej najbolj prometni cesti še zmeraj skorajda ni) vsakršno navlako in za njimi jo morajo potem počistiti krajani; da o tem, kako neprijetno je živeti sredi avtomobilskega hrupa in izpušnih plinov, ne govorimo. Pa vendar je, če se ozremo v zgodovino, prav ta prometnica odprla Šentilj širšemu svetu. Vse od svojega nastanka v 14. stoletju do druge polovice 19. stoletja je bil Šentilj namreč majhen, neznan kraj. Razširil se je šele po zaslugi dveh pomembnih prometnih žil: leta 1824 je bila odprta cesta Dunaj–Trst, dvaindvajset let pozneje pa še železnica. To je pričelo privabljati v kraj nove priseljence – iz osrčja Slovenskih goric, pa tudi od drugod so se pričeli doseljevati obrtniki in kmetje. V naslednjih desetletjih, ko so mnogi osvobodjeni kmetje zašli v težave z odplačevanjem zemlje in so jo pričeli prodajati

meščanski gospodi, se je sestava prebivalstva začela spreminjati tako v socialnem pogledu kot po narodnosti. Šentilj je postal tudi vse bolj napoti naraščajočim nemškim apetitom po nemškem ozemlju, ki bi segalo vse do Jadranskega morja; bil je pravzaprav prva ovira za povezavo nemškega ozemlja s tedaj precej ponemčenim Mariborom. Pritisk na ljudstvo (še zlasti pritisk nemških posestnikov na njihove slovenske viničarje) je bil hud, vnemali so se srditi boji za občino šolo in cerkev, bil se je boj za vsako dušo. Na srečo naprednih narodnjakov kraju ni manjkalo, tako da se je Šentilj zapisal v zgodovino narodnostnih bojev z velikimi črkami. Leta 1918 se je precej Šentiljčanov pridružilo generalu Maistru in njegovim prostovoljcem, ki so zasedali slovenske kraje ob severni jezikovni in narodnostni meji (danes stoji pred šentiljsko šolo Maistrov kip); po končani vojni so se zavedni šentiljski Slovenci pri mednarodni komisiji, ki je podrobno določevala mejo, odločno borili za vsako ped slovenske zemlje... Odveč je razlagati, da se je kalvarija tukajšnih ljudi med drugo svetovno vojno ponovila.

Beg v dolino

Danes živi v samem kraju nekaj več kot 1200 ljudi (skupaj z okoliškimi zaselki šteje Šentilj kakšnih 2400 prebivalcev), dosečujejo pa se še novi. Tudi po zaslugi mejnega prehoda, kjer potrebujejo vedno več delovnih moči in marsikatera od teh požene v kraju nove korenine. Zato pa je, žal, vse manj življenja po okoliških gričih, ljudje zapuščajo domačije in se preseljujejo bliže k železnici in cesti. Precej resolucij je že bilo napisanih o tem, kako vrniti življenje zapuščenim kmetijam, da zemlja ne bi ostajala neobdelana, da ljudje ne bi bežali z nje in da bi bila meja tod res živa. Seveda pa ni vse zgolj črno: Agrokombinat se lahko pohvali z nekaterimi lepimi plantажami sadja in vinogradi, mariborska kmetijska zadruga Zadrugnik pa si prizadeva v teh krajih razvijati tudi doslej preveč zanemarjeno živinorejo.

»Pa smo spet doma...«

Bilo je že rečeno: meja in promet, ki poteka čeznjo, Šentiljčanom ne prinašata koristi. Tudi zato ne, ker je v kraju za gostinsko in trgovsko ponudbo slabo poskrbljeno. Mariborsko gostinsko podjetje Astoria ima sicer v Šentilju dva lokala, ki pa si ime gostilna komajda zaslužita, dostojnejše zastopa krajevno gostinstvo le zasebno gostišče družine Belna.

Je pa v zadnjem času Šentilj dobro povezan s sosednjimi kraji: modernizirana je cesta, ki pelje na Sladki vrh (v tamkajšnji tovarni papirja Sladkogorska je zaposlenih precej Šentiljčanov, veliko jih dela tudi v tovarni lepenke v Ceršaku), urejeni sta cesti do Jarenine in Kungote, na račun hitre ceste, ki jo Šentiljčani težko pričakujejo (z njimi vred pa tudi vsi drugi; zakaj,

menda ni treba posebej poudarjati) je dobila novo prevleko tudi cesta skozi stari del Šentilja. Kaže, da bodo hitro cesto končno tudi dočakali: letos naj bi začeli priprave za gradnjo odseka od Šentilja do Pesnice. Modernizacijo je naposled dočakal tudi hudo obremenjeni mejni prehod. Razširili so ga že, zgradili so tudi nadvoz in postavili nadstrešnice, zdaj gradijo še gostinske turistične in upravne stavbe.

Je pa zato načrtovana gradnja hitre ceste za nekaj let zavrta individualno, zasebno gradnjo; v pasu, po katerem naj bi potekala nova cesta (sprva so bile zanjo kar tri različice), namreč ni bilo dovoljeno graditi.

»Tudi ko smo postavljali nujno potrebno novo šolsko poslopje, smo morali zaprositi za posebno dovoljenje zvezni izvršni svet,« razlaga Franjo Ternovšek, upokojeni šolski ravnatelj. »Zdaj so možnosti spet odprte, določena so območja za gradnjo, v načrtu je tudi še ena stanovanjska soseska. Nasploh je za stanovanja dokaj dobro poskrbljeno (Šentilj ima osem blokov, op. p.), krajevni dejavniki so na tem področju hudo delavni.«

Tudi z vodo – ta je v Slovenskih goricah sicer velik problem – kraj nima težav, odkar so (konec lanskega leta) končali dela na vodovodnem kraku od Maribora prek Pesnice.

Marsikaj je bilo seveda zgrajeno s samopriskrbi krajanov, precej je pomagala Šentiljčanom Sladkogorska, nekaj je prispeval tudi Talis ki ima v kraju svoj obrat za proizvodnjo alkoholnih pijač. Sicer pa krajanji, ko nanese pogovor na pridobitve zadnjih let, ne pozabijo omeniti elektrifikacije železniške proge do Maribora in nove, resda majhne, zato pa sodobne železniške postaje. Prav tako radi postrežejo s spomini na februar 1967, ko se je ob vrnitvi z državniškega obiska v Avstriji na postaji za nekaj hipov ustavil predsednik Tito. Tega dogodka Šentiljčani nikoli niso pozabili, tako kot ne Titovih prvih besed: »No, pa smo spet doma.«

Živahen utrip, bogata tradicija

Ne cesta ne železnica ne urbanistični nered niso ovira za ljudi, ko gre za društveno in družabno življenje. Kulturno-umetniško društvo Mejniki, ustanovljeno že leta 1949, nadaljuje tradicijo živahne predvojne kulturne dejavnosti. Še posebej sta razvita zborovsko petje in dramska dejavnost (s šentiljskega odra sta stopila na poklicne gledališke deske znana slovenska odrska umetnika, tržaška igralka Mira Sardoč in igravec mariborskega gledališča Peter Ternovšek, pred desetletji se je tod preizkušal v igranju tudi zdaj že umrli pisatelj Leopold Suhodolčan). V Šentilju je zrastle tudi sedanji pihalni orkester Ceršak, ta ima za seboj že več kot pol stoletja delovanja, razlaga Franjo Ternovšek, ki predseduje Mejniku, poleg tega pa vodi še pevski zbor. Hudo živahno sokolsko tradicijo nadaljuje telovadno društvo Partizan

Delček Šentilja. Kraj, razpotegnjen levo in desno od železnice in ceste, je v celoti nemogoče zajeti v fotografski objektiv

– med novo šolo, obnovljenim kulturnim domom in otroškim vrtcem je veliko, lepo urejeno igrišče za nogomet, odbojko, rokomet, lani so mu dodali še balinišče – kraju dajejo živahen utrip še gasilsko in turistično društvo, društvo upokojencev in organizacija Rdečega križa. Pa lepa nova šola seveda, čeprav kaže, da bo v njej vse manj otrok. Njihovo število počasi, toda vztrajno pada, nič več ni družin s petimi, desetimi otroki. »Drastično to upadanje seveda ni, je pa res, da je bilo pred 25 leti, ko sem prišel učiteljevat v Šentilj, na šoli nekaj več kot 600 otrok, danes jih je le še kakšnih 400,« dodaja Franjo Ternovšek.

Res, marsikaj se je v teh krajih spremenilo z leti. Tudi to na primer, da tukajšnji ljudje nič več množično ne odhajajo iskat kruh čez mejo, k avstrijskim kmetom. Še pred desetletjem je bil to dokaj pogost pojav, po starem šolskem sistemu namreč niso imeli otroci, ki niso končali osemletke, nobene možnosti, da bi se izučili za kakšen poklic, pa so si tako poiskali delo čez mejo. Usmerjeno izobraževanje je temu naredilo konec (zaposlovanja čez mejo je danes toliko zanemarljivo malo). Gotovo je tudi to eden od kamenčkov v mozaiku prizadevanj, da bi meja ostala živa.

Darka Zvonar

Novo šolo so Šentiljčani že težko čakali

po sloveniji

V **BELI KRAJINI** se je v zadnjih letih tobak močno razrasel, saj ga sadijo in gojijo kar na 170 arih. Belokranjci sadijo tip burley, ki je iskan, pa tudi belokranjska zemlja mu prija, saj je bilo kar 94 odstotkov vsega pridelka v lanskem letu prve kakovostne stopnje. Zdaj razmišljajo o ureditvi skladišča in drugih potrebnih spremeljajočih objektov.

V **BELTINCIH** so se lotili urejanja parka, ki je bil zanemarjen. Doslej so odstranili nepotrebno drevje im grmičevje, obrezali platane in očistili park, spomladi pa bodo uredili še zeleenice. Poleg parka bodo uredili tudi ograji pri stari osnovni šoli in cerkvi.

Na **BIZELJSKEM** so imeli že 10. srečanje posavskih vinogradnikov, ki so ga pričeli s sprevedom udeležencev. V stavbi stare šole so odprli vinsko razstavo, podelili so priznanja najboljšim pridelovalcem bizelske kapljice, odprli so stalno krajevno zbirko starin in izbrali kraljico vina. Letošnji pokrovitelj praznika posavskih vin je bilo Gorenje iz Titovega Velenja.

Pri veliki farmi na **BLATIH** pri Bledu so zgradili nov, moderen hlev. Do pomladi bodo dobili še preostalo naročeno opremo za molžo, potem pa bodo vselili živino.

Konec marca je bil na **BLEDU** 5. šahovski festival. V desetih dneh so se zvrstili številni odprti tradicionalni mednarodni turnirji v moški in ženski konkurenci.

V **BOKRAČIH** niso imeli doslej urejenega prostora za kulturne prireditve in vaške sestanke, zato so pričeli graditi gasilski dom. Po predvidevanjih bo dograjen za praznik republike, vaščani pa bodo vanj vložili še precej ur prostovoljnega dela.

Delavska univerza v **CELJU** je med letošnjimi zimskimi počitnicami organizirala tudi tečaja angleškega in nemškega jezika za osnovnošolce. Tečaja sta bila brezplačna, zanimanja pa je bilo veliko, saj ju je obiskovalo kar dvesto mladih.

Občina **CERKNICA** bo v letošnjem letu prispevala denar za novo poštno poslopje v Starem trgu, za boljšo oskrbo z električno energijo v občini, v Osredku in na Gradiškem bodo postavili trafopostaje, družbena stanovanja pa bodo gradili v Grahovem in Novi vasi.

Za novo šolo je v **DOBREPDLJU** zaživela športna aktivnost, predvsem pa je med učenci veliko zanimanja za namizni tenis. V namiznoteniško sekcijo je že vključenih 54 učencev in 5 učenek, vsi pa so si po svojih možnostih nabavili ustrezno opremo. Igrali so že na nekaj turnirjih in že pričeli dosežati uspehe.

Prebivalci **GOTNE VASI** in celotnega novega naselja v **BUČNI VASI** se že leta pritožujejo, ker morajo do najbližje trgovine pešati pol ure. Letošnjo pomlad pa bodo pričeli z gradnjo trgovin v obeh vasicah, tako da bodo naslednje leto gospodinje že lahko kupovale vse potrebno doma.

Že v prvi polovici letošnjega leta bodo prebivalci **GORNJIH PETROVCEV** začeli dobivati telefonske priključke, šestdeset pa jih potrebuje šest okoliških vasi. S prostovoljnim delom pri kopanju drogov se utegne akcija znatno pospešiti.

V **GROSUPLJEM** so ustanovili društvo za pomoč duševno prizadetim. V občini je namreč 97 zmerno, težje in težko duševno prizadetih otrok in odraslih. Društvo namerava v letošnjem letu ustanoviti tudi oddelek za delovno usposabljanje zmerno duševno prizadetih otrok v okviru osnovne šola Louisa Adamiča v Grosupljem.

V kmetijsko živilskem kombinatu v **HRASTJU** pri Kranju so že pred sedmimi leti zgradili hlev za 208 molznic, lani so na novo zgradili več živinorejskih objektov, med njimi štiri silose, letos pa bodo povečali čredo molznic za 25 glav, 28 telet in tako povečali prirejo mleka za 350 tisoč litrov.

V **IDRIJI** so zgradili nov zdravstveni dom s 4300 kvadratnimi metri uporabnih površin, kar je za kraj in njegovo okolico velika pridobitev. Doslej je namreč tamkajšnje zdravstvo delovalo v dveh starih poslopih, zgrajenih še pod Avstro-Ogrsko, ki nista ustrezali današnjim zdravstvenim zahtevam.

Lani so na **KOČEVSKEM** kmetje namolžli 68.400 litrov mleka, za letos pa načrtujejo 18-odstotno povečanje. Zlasti pa napreduje ovčereja, bistveno pa naj bi letos povečali tudi število plemenskih svinj. V občini Kočevje je 34 preusmerjenih kmetij, od 18 tisoč prebivalcev pa jih nekaj več kot 3 tisoč živi na podeželju.

V **KOZJEM** bodo na pomlad začeli graditi gostišče, ki bo imelo restavracijo s sto sedeži, dvostezno kegljišče in dvajset postelj; zgrajeno naj bi bilo že do srede letošnjega poletja, skrb za gradnjo pa je prevzelo zdravilišče Atomske toplice v Podčetrtku.

Prizadevni gasilci v **KRIŽEVCIH** so se odločili, da bodo kupili avtociSterno, s katero bodo lahko na kraj požara pripeljali 5 tisoč litrov vode. AvtociSterna ne bo nova, vendar bodo zanj nabirali denar tudi po okoliških vaseh.

Z novim prodajno-informativnim centrom in novo potniško čakalnico se je začela prva faza prenove kolodvora v **LJUBLJANI**. Ščasoma se bodo na železniškem kolodvoru lotili obnove samega preddverja in ga prilagodili bodočim zahtevam vstopa v nadhod, ki ga predvideva novi potniški terminal. Tod naj bi bila pozneje tudi bližnjica za pešce.

Skoraj tretjina zaposlenih v Kombinat u lesne industrije v **LOGATCU** dela v proizvodnji, namenjeni za izvoz. Konec minulega leta se je močno povečalo povpraševanje v ZDA, za katere izdelujejo kolonialno pohištvo oziroma stole v 30 različnih kombinacijah in barvah. Kolektiv namerava letos izdelati 50 tisoč stolov mesečno.

V **MALI BUKOVICI**, vasi pri Ilirski Bistrici, gradijo farmo za vzrejo matične jate piščancev do 18 tednov starosti. Dela so zdaj že pri koncu. Na farmi bodo trije nadstropni objekti z okoli 7200 kvadratnimi metri površine.

Tovarna obutve Lilet v **MARIBORU** bo letos dobila nove proizvodne prostore, prav tako pa bo pričela graditi še eno novo proizvodno dvorano. Letos bodo odprli nova obrata v opuščenih šolskih poslopih v Vurbergu in Spodnji Kungoti, v njih pa bo dobilo delo sto novih delavcev. Ko bodo zgradili proizvodno dvorano v Mariboru, se bo dnevna proizvodnja čevljev povečala od 1700 na 2400 parov čevljev.

Smučarski klub v **METLIKI** deluje šele dve leti, a ima že 180 članov, od tega polovico osnovnošolcev. Klub bo tudi v prihodnje pripravil vrsto tečajev za otroke in odrasle na Jugorju, enega na smučišču izven občine, pa enodnevne izlete in tekmovanja.

V **NORŠINCIH** pri Murski Soboti so že zgradili temelje novega gasilskega doma, pripravljenega pa imajo že dovolj gradbenega materiala za nadaljna dela. V zimskih tednih so nabirali prostovoljne prispevke, ko otopli, pa bodo s prostovoljnim delom pomagali pri gradnji.

V tovarni nogavic na **POLZELI**, ki zaposluje 1200 delavcev, so lani naredili nekaj več kot 37 milijonov parov nogavic, od tega 40 odstotkov za izvoz

na konvertibilno področje. Za letošnje leto načrtujejo 40 milijonov parov nogavic, za izvoz pa 45 odstotkov proizvodnje. Letos bodo zgradili novo proizvodno dvorano, namenjeno proizvodnji za izvoz.

V **PRECETINCIIH**, ki so na hribovitem območju, so lani zgradili nov rezervoar za vodo s prostornino 42 tisoč litrov, zdaj pa napeljujejo vodovodno omrežje v tistem delu vasi, kjer vodovoda še nimajo. Precetincane pa žulijo tudi ceste, zato si prizadevajo, da bi z asfaltno prevleko približali vasi Kokoriče in Radoslavce.

Na **RAVNAH** na Koroškem so s slovesno akademijo pričeli letošnje Vorančeve dneve v pošastitev spomina pisatelja Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca. V dveh mesecih se bodo na Ravnah in v okolici zvrstile številne kulturne prireditve, več kot sto jih bo, osrednja prireditev pa bo že tradicionalno srečanje pevskih zborov »Od Pliberka do Traberka«.

Tovarna Gorenje iz **TITOVEGA VELENJA** je v kratkem času odprla kar tri večje razstavno-prodajne centre, najprej v Zagrebu, potem v Ljubljani (Titova c. 83), potem pa še v Titovem Velenju. Tako ima Gorenje zdaj 38 takšnih prodajnih centrov po vsej Jugoslaviji.

V **TOLMINU** že nekaj časa obnavljajo muzejske prostore v nekdanji graščini v starem delu mesta, prostore, v katerih bosta etnološka zbirka in zbirka NOB, pa so odprli že za slovenski kulturni praznik. V preurejenem muzeju bo tudi stalna razstava o tolminskem puntu in razstava izkopenin staroželezne kulture na Mostu na Soči.

Gasilci iz **TRIMLINOV** so ponosni, da imajo staro brizgalno na ročni pogon. »Že od prve svetovne vojne jo imamo shranjeno in samo nanjo kajpada ponosni,« pravijo. Brizgalna ima odvodno in dovodno cev, poganjata jo dva večša gasilca in iz nje priteka voda.

V **TREBNJEM** so ustanovili prvo slovensko ugankarsko društvo, ki šteje že 11 članov iz vse Slovenije, za sodelovanje pa se zanimajo še številni domačini. Društvo se imenuje Domen (po Jurčičevi povesti), njegov namen pa je združiti sestavljalce ugank in reševalce, pomagati pri zbiranju strokovne literature in popularizirati ugankarstvo.

V **TRNJU** že več kot petnajst let deluje moški oktet, ki ga vodi Janez Kovač. Oktet največkrat nastopa v Črešnovcih, pel pa je že tudi izven občine Lendava in med našimi delavci, ki so na začasnem delu v Avstriji. Na svojem repertoarju ima oktet domače kmečke, umetne in narodne pesmi.

Delavci slovenskobistriškega Emija so se lotili obnove dosluženega planinskega doma pri **TREH KRA-**

LJIH na bistriskem Pohorju. S tem bodo pridobili nove zmogljivosti za oddih svojih družin. Na voljo bodo imeli tri garsonjere, četrto pa bodo prepustili lastniku planinskega doma, planinskemu društvu Slovenska Bistrica, ki jim je dal dom v najem za 25 let.

V Planiki v **TURNIŠČU** bodo letos zaposlili 80 novih delavcev, prav toliko pa so jih v minulem letu. Sedaj šteje tovarna 712 zaposlenih. Rast zaposlenosti jim omogoča dober izvoz, saj izvozijo okoli 80 odstotkov, kar pomeni, da so na prvem mestu v občini Lendava in na tretjem v pomurskem gospodarstvu.

Na **URŠNIH SELIH** so v okviru občinskega praznika odprli vodovod. Vsa leta so namreč prebivalci imeli na voljo le kapnico ali pripeljano vodo, zdaj pa bodo postopoma priključevali hiše na nov vodovod. Vodovod Sušica-Uršna sela, ki poteka po 7 km dolgi trasi, so gradili štiri leta prebivalci sami, pomagali pa so jim tudi vojaki.

V **VELIKIH BLOKAH** so slovesno odprli prenovljen gasilski dom in predali namenu avtocisterno. Tukajšnje gasilsko društvo ima že nad 50-letno tradicijo uspešnega delovanja, zdaj pa si je zagotovilo pogoje za normalno delo.

Iskrina tovarna Keko v **ŽUŽEMBERKU**, ki je ob koncu lanskega leta pričela s serijsko proizvodnjo večslojnih kondenzatorjev, je v dveh mesecih poskusne proizvodnje prodala na ameriškem trgu 1.500.000 kondenzatorjev. Iztržili so 187.000 dolarjev.

*Zima na Gorenjskem
(Foto: Janez Zrnec)*

osebnosti

JOŽE CIUHA, akademski slikar in grafik iz Ljubljane, je pred kratkim že petič razstavljal v ugledni galeriji Hoffman v Kölnu. Ob tej priložnosti je galerist izdal lep katalog s predstavitevjo umetnika, reprodukcijami del in seznanom njegovih samostojnih razstav. Ciuha je doslej razstavljal že tudi v Trstu, Celovcu, Baslu, na Dunaju in v Tokiu, študijska in raziskovalna pota pa so ga doslej vodila na Daljni vzhod, v Burmo, Južno Ameriko, Mehiko in Združene države Amerike: od tam je prinesel domov kopico risb in skic, svoje vtise in razmišljanja pa je zapisal v dveh knjigah.

SAŠA MÄCHTIG, arhitekt iz Ljubljane, je med stotimi izbranimi oblikovalci na razstavi z naslovom Od žlice do mesta, ki so jo v Milanu postavili ob kongresu ICSID (Mednarodni svet združenj industrijskih oblikovalcev). Kot edini jugoslovanski predstavnik je za to priložnost pripravil dva svoja oblikovalska dosežka, in sicer jedilno mizo Beta 1500 in sistem Euromodul (komponibilni element zavetišča na avtobusnih postajah).

Betettovi nagradi za glasbeno delovanje in posebne dosežke na področju reproduktivne umetnosti kot tudi za širjenje glasbene kulture na Slovenskem sta prejela dirigent Ciril Cvetko in tenorist Mitja Gregorač.

CIRIL CVETKO se na slovenskem glasbenem prizorišču pojavlja kot interpretator operne, simfonične, vokalne in komorne glasbe že skoraj štirideset let. Marca 1944 je postal vodja glasbenega oddelka slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju. Kot dirigent je Ciril Cvetko postal pozneje znan ne le v Sloveniji, temveč tudi prek njenih meja.

Doslej najuspešnejši slovenski telovadec **LEON ŠTUKELJ** iz Maribora je pred kratkim praznoval 85-letnico svojega življenja v duševni in telesni kondiciji, ki bi mu jo lahko zavidali kar nekaj desetletij mlajši »navadni« ljudje in tudi športniki. Letos mineva 60 let, ko je kot prvi jugoslovanski športnik v Parizu osvojil zlato olimpijsko kolajno v telovadbi, kot so takrat rekli športni gimnastiki. Z uspehi je nadaljeval še na olimpijskih igrah v Amsterdamu in Berlinu kot tudi na svetovnih prvenstvih, osvojil je tri zlate, srebrno in dve bronasti kolajni na olimpijskih igrah, vsaj toliko pa bi jih tudi na svetovnih prvenstvih, če bi jih bili takrat podeljevali.

turistični vodnik

PLANINA POD GOLICO

Planina pod Golico je slikovita gorska vasica, ki leži na nadmorski višini 970 metrov. Svoj sloves v svetu je dosegla z edinstvenimi narcisami, ki v maju in juniju s svojim cvetjem pobelijo okoliške travnike in takrat dobimo občutek, kot da je livade pobelil sneg. Še večjo slikovitost kraju pa dajejo tudi okoliški hribi; na jugozahodni strani se razprostira čudovita panorama Julijskih Alp, na severni strani pa se vzdigujejo gola valovita področja Karavank z vrhom Golice (1836 m) in Rožce (1395 m). Poleg teh naravnih lepot pa lahko v kraju in njegovi neposredni okolici najdemo še veliko kulturno-zgodovinskih zanimivosti. Hiše v vasi s svojo podobo dajejo sliko prave stare slovenske arhitekture. V bližini so tudi Savske jame, kjer so nekoč kopali železovo rudo in pomenijo začetke velike tradicije železarstva na Jesenicah.

V zimskem času so tu urejena smučišča (Španov vrh, 1364 m) in sankajska proga do Savskih jam, v pomladanskem, poletnem in jesenskem času pa se nam odpre široka paleta možnosti za krajše in daljše izlete vse do pravih planinskih tur. Žičnica na Španovem vrhu obratuje tudi v letnem času, od njene zadnje postaje pa se nam odpre čudovit pogled na Julijske Alpe, Karavanke in predele okrog Bleda.

Planina pod Golico je lahko dostopna v vseh letnih časih. Z Jesenicami, ki so oddaljene 4 km, jo povezuje dobro oskrbovana asfaltirana cesta, vas pa je dobro povezana tudi z rednimi avtobusnimi progami.

V Planini pod Golico stoji pension Dom pod Golico, ki ima 58 ležišč. Stalno je oskrbovan in nudi tudi dobro kuhinjo ter zabavo. V zadnjem času je bil preurejen, tako da ima 22 dvoposteljnih sob in 6 triposteljnih.

SKUPNA TURISTIČNA PONUDBA

»Italy-Yugoslavia: ALL in one«. Pod tem geslom nameravata Italijanski državni zavod za turizem ENIT in Jugoslovanska turistična zveza sprožiti v kratkem skupno akcijo na tržišču ZDA, da bi privabili v ta del Evrope čimveč ameriških turistov. Predstavniki ENIT in Jugoslovanske turistične zveze bodo v New Yorku predstavili skupen program, in sicer s kratkometraž-

nim filmom o naravnih lepotah in turističnih zanimivostih Italije in Jugoslavije. Film, ki ga je režiral Folco Quilici, ima naslov »Jadranski objem«. Poleg tega bodo italijanski in jugoslovanski turistični delavci delili v ZDA skupno turistično zbiranko v angleščini, ki vsebuje izbor informacij o turističnih znamenitostih v jadranskih sosedah, s posebnim poudarkom, kar zadeva Jugoslavijo in zimske olimpijske igre v Sarajevu.

ŽGANJEKUHA KOT DOPOLNILO

Med novosti turistične ponudbe Radenska v Pomurju velja uvrstiti tudi preurejeno kmetijo v KRPLIVNIKU na Goričkem, ki jo je pred leti odkupila soboška Zvezda.

Slikovito kmečko stavbo in gospodarsko poslopje so delavci Zvezde obnovili, predvsem z lastnimi žulji. Na dveh hektarih zemlje okoli kmetije so zasadili 300 trsov in sadik sliv ter drugega sadnega drevja, v kletnih prostorih kmetije pa so uredili žganjarno. Zvezda namreč že dobrih 15 let v svojih lokalih ponuja pristno prekmursko slivovko, ki jo sami žgejo. Imajo tudi mojstra žganjekuhe, upokojenca Milana Zvečeviča iz Murske Sobote, ki že četrto leto polni steklenice z domačo slivovko.

Kmetijo so v Zvezdi odprli tudi za turiste. Največkrat so njihovi gostje na pikniku v naravi ali na okusnem bograču turisti iz Moravskih toplic.

PROSPEKT SORE

Krajevna skupnost Sora je izdala prospekt svojega območja. Pravzaprav je to trlistna zgibanka, ki zložena meri 10 cm krat 21,2 cm. V njej je opisana reka Sora in kopališče na njej, s katerim upravlja kraj Sora, naselje ob vznožju Polhograjskih Dolomitov. Besedilo priporoča še obisk gradu Goričane, Polhograjskih Dolomitov in Zbiljskega jezera ter možnosti za rekreacijo. Navedene so tudi prometne povezave iz različnih smeri.

Prospekt je ilustriran s črnobelimi fotografijami in skico opisanega območja. Izšel je le v slovenščini.

HALOŠKA PLANINSKA POT

Ptujski planinci so odprli Haloško planinsko pot, ki so jo speljali po vinorodnih Halozah v počastitev 30-letnice Planinskega društva Ptuj in 90-letnice organizirane planinstva v Sloveniji.

Pot se začne pri gradu Borl in je razdeljena v štiri etape: Borl-Cirkulane, 4 ure 50 minut, Cirkulane-Podlehnik, 6 ur 5 minut, Podlehnik-Naraplje 5 ur 45 minut in Naraplje-Donačka gora 5 ur 40 minut.

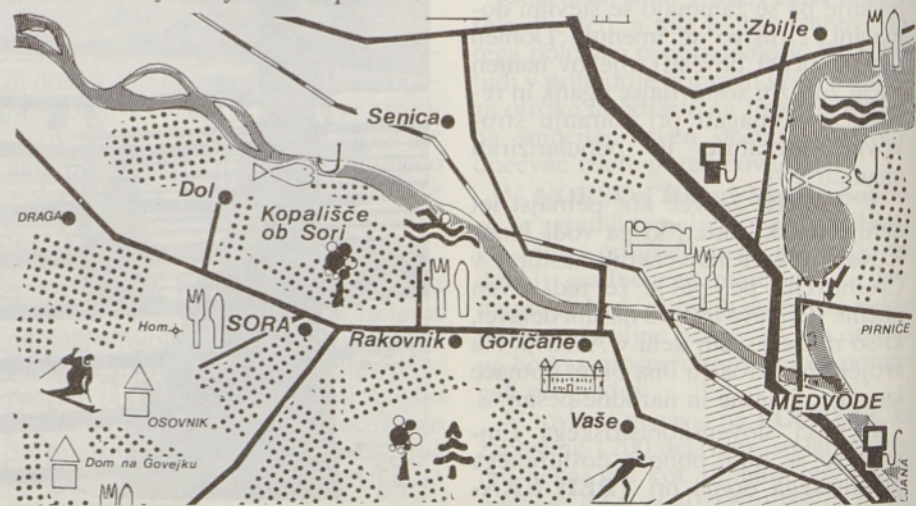
Prenočevanje je možno v Ptuj, na Borlu, v gostilni v Cirkulanah, v motelu Petrol v Podlehniku, v gostišču na Gorci in v Domu na Donački gori.

Vsak planinec, ki bo prehodil pot, bo prejel značko s haloškim motivom in markacijo.

PRIREDITVE V SLOVENIJI

1. aprila bo v **KRANJSKI GORI** 9. smučarski tek na **VRŠIČ**, v **MARIBORU** bo od 13. do 15. aprila 8. tekmovanje slovenskih pevskih zborov, v istih dneh pa prireditve Vinski letnik – vinogradniško vinarska prireditve. Na **SENOVEM** bo sredi aprila Jezikova nedelja na **BOHORJU**; nagrajeni bodo trije najdaljši, najtežji in najbolj domiselno okrašeni jeziki, potem pa bo sledila vesela pojedina. V **METLIKI** bo v drugi polovici aprila Vinska vigred v Beli krajini, v **ROGAŠKI SLATINI** bo turistični teden, v **LJUBLJANI** bo v času od 19. do 21. aprila evropsko prvenstvo jugoslovanskih zdomcev v kegljanju, v **PORTOROŽU** bo konec aprila folklori večer v Avditoriju, na **PTUJU** bo 22. aprila 9. revija tamburaških orkestrrov, v **POLJČANAH** bo 27. aprila tradicionalni Pohod na Boč, ob 1. maju pa bodo v **HOTAVLJAH**, na **SORICI** in **ŠKOFJI** LOKI velika kresovanja.

Skica območja krajevne skupnosti in vasi Sora

Kaj zagledamo, ko se znajdemo na robu Bloške planote? Obdelano ravni-
no, ujeta med gozdne vrhove, preki-
njajo manjši zaobljeni hrbti. Vmes so
posejana strnjena naselja, med kateri-
mi omenimo le večja: Nova vas, Fara,
Velike Bloke, Volčje, Studenec in Ru-
narsko. Lepo, a nič izjemnega, bo po-
misлил prenekateri obiskovalec Blok, ki
je pravzaprav samo izkoristil cestno
bližnjico iz Cerknice v Sodražico.
Vendar ne smemo biti prehitro zado-
voljni.

Planota leži dokaj visoko, med 720
in 750 metri nadmorske višine. Obda-
jajo jo višji hribi, zato se težji hladen
zrak zadržuje nad dnem planote. Po-
sledica so ostre in dolge zime. Nič
čudnega, da veljajo Bloke za prado-
movino slovenskega smučanja, saj so
si domačini že od nekdaj pomagali s
smučmi, kar je prvi opisoval Janez
Vajkard Valvasor v 17. stoletju. Prav
po teh opisih je večina prvič slišala za
Bloke! Tokrat pa si oglejmo nekatere
naravoslovne zanimivosti, zaradi kate-
rih uvrščamo Bloke med pomembnej-
šo slovensko naravno dediščino.

Posebno pozornost zaslužijo vodo-
toki. Iška, Raščica in Bistrica se hitro
zarežejo v doline, medtem ko Blatnica
teče po planoti. Zaradi majhnega
strmca vijuga v nešteti slikovitih ok-
ljukih (slika), kar daje močvirnim ja-
sam poseben čar. Voda privre na dan v
mnogih izvirkih na nepropustni dolo-

naravni zakladi slovenije

Bloška planota

mitni podlagi. Vlažna povirja so polna
življenja, zlasti je mnogo žuželk in
dvoživk, posebnosti pa skriva pred-
vsem rastlinski svet. Redek je boljši
šaš (*Carex pulicaris*), še bolj pa polet-
na škrbica (*Spiranthes aestivalis*), ki je
bila nekaj časa celo na seznamu v Slo-
veniji izumrlih vrst. Razumljivo je, da

je te redkosti težko najti. Pa nič zato, v
povirjih bodo potešile našo radove-
dnost dve dokaj pogostni mesojedi
cvetlici: alpska mastnica (*Pinguicula
alpina*) in dolgolista rosika (*Drosera
anglica*). Mastnico hitro opazimo po
belem somernem cvetu na vrhu dolge-
ga stebela. Za drobne žuželke pa je
nevarna lepljiva površina listov, ka-
mor se izločajo tudi prebavni sokovi.
Teže je najti rosiko. Trud bo poplačan
ob pogledu na kar eksotične podolga-
ste liste, obdane s tipalkam podobnim
izrastkom, ki so na koncu kapljasto
odebeljeni. To so žlezne celice, izločki
pa so videti, kot bi rosa padla na liste
(ime!). Seveda pa je prav to »rosa«
usodna za majhne živali!

Zapustimo zanimiva močvirja! V
Sloveniji jih je vedno manj. Izgublja-
mo jih predvsem zaradi regulacij voda
in melioracij, ob tem pa za vedno izgi-
ne tudi enkratni močvirski rastlinski
in živalski svet. Blatnica pridobiva pri-
toke in se v spodnjem toku preimenu-
je v Bloščico. Pričakovali bi, da bo
Bloščica vedno večja, vendar je v bli-
žini Velikih Blok njen tok vedno skro-
mnejši. Dolomitno podlago namreč
zamenjajo propustni apnenci, ki pre-
krivajo večino južnega dela Blok. Vo-
da si je poiskala podzemeljske poti, po
katerih se pretaka proti Cerkniškem
polju. Torej tudi Bloščica prispeva k
vodam kraške Ljubljane!

Peter Skoberne

slovenija
v
mojem
objektivu

3

Rodna gruda

Slovenija

english section

Slovenia: In One Sentence

CLEVELAND — From June 29 to July 13, 1983, members of SNPJ Circle 2's youth choir had the good fortune to travel and perform in Slovenia, Yugoslavia and Italy. The children, aged five to 20, were asked to give a one-sentence impression of Slovenia. Here's how they responded.

Bobby Dolgan, 7 — "I liked the big mountains." Michelle Valencic, 13 — "All of it was really fun." Joey Tomsick, 17 — "If you ever need another singer while in Europe, call me!" Chuck Sumrada, 19 — "It was great. I would like to experience it again." Karen Kovach, 19 — "I'm proud to be Slovenian and look forward to returning someday with my parents."

Suzanne Lisac, 12 — "I had a great time and I hope our group can go back again." John Klancher, 15 — "It was great, and so were the people." Cathy Kastelic, 16 — "I loved it. Hope one day I can return." Chrissy Valencic, 10 — "I had a real good time. The mountains were pretty." Dave Rogant, 16 — "It was great and I was glad to be with all of

the kids." Andrea Spendal, 17 — "Slovenia was beautiful, and I won't ever forget it."

Jim Loiko, 13 — "For me, I wish we would go again in the future. Had a great new experience." Jeanette Hiti, 14 — "I enjoyed every minute and hated to see it end." Tony Mihelich, 20 — "The Slovenia tour was fantastic opportunity for us. Its gorgeous landscaping was breathtaking." Nina Velencic, 11 — "I had a lot of fun and hope to go back someday." Eddie Sumrada, 17 — "I liked the whole experience."

Nancy Sankovic, 16 — "It is a lot different, but I really liked it a lot and hated to leave." Jeff Loiko, 16 — "A great time among friends that I won't forget. I wish it had been longer." Chris Mihelich, 16 — "Different experience that will never be forgotten. I love Slovenia." Annie Dolgan, 5 — "I liked going on the train through the tunnels in Postojna Caves."

CECILIA DOLGAN
Circle 2 Director
"The Voice of Youth"

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.
Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account No.
501000-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Kar naprej, gospa!

The recent **PROSVETA** and **VOICE OF YOUTH** articles regarding Slovene lace reminded me of a woman I met in Slovenia and of a trivial incident causing her to remain in my memory as a "Most Unforgettable Character" type of person.

A non-Slovene American man of dignity and refined taste befriended me during my visit to Slovenia. One day he asked me to serve as his translator while he shopped for a suitable memento of his visit.

We entered an elegant gift shop containing only high-quality merchandise. He gasped when he saw a piece of lacework. "Exquisite!" he claimed as he fingered it. He then asked me to learn its price.

Seeking a clerk for assistance I saw only one woman sitting at a desk with her back toward me. "Prosim," said I to her. When she rose and turned around I beheld the oldest human being I have ever seen. My friend later agreed that she must have

been well past 100. This is not extraordinary in a land where there is a proclivity for attaining an age well past the century mark.

Her face was very wrinkled, her fingers gnarled but thick and strong. Streaks of black were in her silvery hair. She was quite tall, stood almost erect and her movements, though a little slow, where not labored. My impression was that she was a peasant woman, for even at her age she exuded physical intensity. She was neat as a pin. She was dressed in black from her ankles and wrists to neck in a one-piece garment. And her eyes . . . ah yes, her eyes: black, alert and piercing as those of an eagle. Senility would have to wait. She was most impressive and captivating.

I was so struck by the beauty (there is no other word) of this lady that I forgot the purpose of my disturbing her. Instead I blurted an inquiry regarding how long she was the proprietress of the shop. Her quick reply was that she was only minding it a few hours in the absence of a relative who was the proprietor.

I finally shrugged off the impact the lady made upon me and asked her the price of the lacework. She consulted a few cards and then announced the price as \$60. I conveyed this information to my friend who then asked me to confirm the price. I then asked the lady to make certain the price she quoted was correct.

Her black eyes flashed acceptance of my challenge. She quickly produced a pocket calculator. Punch, punch, punch . . . yes, the price was correct.

She operated a pocket calculator! I'm a modern American, not yet old, but I confess that I don't own a pocket calculator and that if handed one I wouldn't know how to operate it. This remarkable woman, who probably once plowed fields with a wooden plow, progressed with dignity through the years and was now at home in the computer age.

I assume that the smiles of utter awe and pleasure on my face matched the one my friend displayed as he too marveled at this lady's expertise with the calculator. Perhaps that is why he decided to purchase the lacework.

I believe that, barring accidents or abuse, the number of years a person shall live is determined at birth and is contingent upon heredity. Another factor is one's mental attitude in later years.

Obviously this lady had the philosophy that, "This is not yet the time to stop working or to stop learning."

More power to you, unforgettable lady, wherever you were. May you continue to ignore the calendar, remain youthful and enjoy many more years of inspiring vitality. **Kar naprej gospa!**

BILL JEREB

Lodge 14 Sed'y, Waukegan
(From "Prosveta", January 4, 1984)

A Slovene in Love with the Japanese Language

HIKOKO GRACEJ, who now lives in Maribor, is the only man in Yugoslavia, and probably the only man in Europe, to have been awarded the Gold Medal from Osaka, the highest Japanese award for many years' work in the field of Japanese linguistics and for improving understanding and co-existence between nations.

He was born seventy years ago at Ruše near Maribor. His father worked at the Oxygen Works. Even in early childhood the troubles of life did not spare him. His mother died when he was aged three, so that he was deprived of the warmth of a mother's love. From then on he had to manage alone with his father who, after eight years of being a widower, remarried. Three children were born of this second marriage. When his father became blind,

Hinko had to go out to earn his keep, and sadly had to abandon the idea of obtaining a regular education.

In spite of everyday hardships

Hinko had firmly hoped that he would be able to study engineering, but this hope was in vain. On the other hand he never gave up his desire for education. He saved up money which he should have spent on food in order to buy instructive books and text-books. In 1934 he completed the Vidović correspondence high-school, which had four school-years of classes and was based in Sarajevo. He was a skilled draughtsman and cartographer, as well as a good calligrapher and illustrator. He grew up in an un-

friendly environment, which caused social injustice to him already early in his childhood. For this reason he joined the progressive worker's movement already when he was a very young man. Before and during the war he got into a lot of trouble since he was a hardened activist. He worked in the steelworks and in several factories. Later he worked as a woodsman, then as a surveying technician, for several years after the war as a journalist, and lastly, in Maribor, too, as a designer of roads — up until his retirement in 1975.

He has been interested in the Japanese language for more than half a century. As a student of Esperanto, he corresponded for a period of nine years with a girl-student of biology from Hiroshima. In her letters she always added a few sentences in her mother-tongue and then translated them into Esperanto. As time went by, Hinko Gracej decided that it would be very interesting to learn the Japanese language, too, and he began this difficult task with great zeal. An Esperanto-Japanese dictionary, which was sent to him as a present by his Japanese correspondent, German textbooks, gramophone records, a course in Japanese on the radio — all this successfully helped this determined, self-taught linguist to obtain the necessary knowledge.

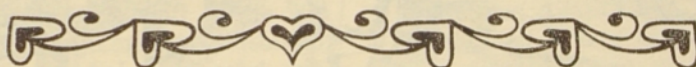
During the post-war period, for many years he devoted all his free time to this exceptional activity — he only took an annual holiday three times — and in this way his comprehensive life's work came into being: a Slovene-Japanese and Japanese-Slovene dictionary, which includes on its 3500 pages a total of 60,000 words and synonyms. He drew the symbols representing the Japanese words so neatly, accurately and consistently, that this graphic filigree work deserves a lot of admiration. Apart from this he has written a textbook for learning the Japanese language in 90 lessons. He is also now finishing a Serbo-Croat-Slovene-Japanese (and vice versa) dictionary, which includes a total of 6,000 words and synonyms. He hopes that he is going to find a publisher for this book — in Japan. He has persevered with his exceptional work all these years with exceptional zeal, in spite of failing sight and a cataract, which he had removed by an operation two years ago. The article about Gracej which was published in "Delo", the central Slovene newspaper, on January 27th, 1961 drew the attention of a Japanese journalist in Belgrade. In this way the people of the far-off land of the rising sun found out about this successful

enthusiast, a "Mariborčan", who, already as a young man, decided to take up the study of the Japanese language. It was in 1970 that he was awarded, in Osaka, the Gold Medal for his work, which represented a contribution towards a better understanding and coexistence between nations. This high award, which was made only to Gracej in Yugoslavia, and probably to nobody else in Europe, attracted the attention of journalists from all the big cities in our country. From that time on, Japanese students and scholars of the Slav languages, when on a visit to Yugoslavia, often drop in at the quiet, modest home of Hinko Gracej. Among those to have called on him are Yukio Miura, the Rector of the University of Tokyo who has translated into Japanese Prešeren's poems and Bevk's work for young people "Grivarjevi otroci", as well as the young professor Kazúo Tanáka. The latter has translated into Japanese the book "Tito's Life" (by Vilko Vinterhalter) and two masterpieces by our Nobel Prize winner, Ivo Andrić: "Most na Drini" and "Jelena, žena ki je ni".

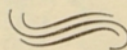
From time to time the Japanese sculptors who take part in the Maribor "Forma viva" take a turn towards his house in "Tkalski prehod" (Weaver's Passage) in the old part of Maribor — to Hinko Gracej, who has never visited the far-off sunny land of Japan. His former girl-correspondent died as a victim of the Atomic Bomb and, regrettably, circumstances were such that there was never a proper opportunity. If only Japan was nearer, Gracej was always enthusiastic about travelling to far-off places. For instance, when he was 24 years old, he set off to Paris on foot. Of course he was able to shorten this journey somewhat by sitting on a farmer's cart or getting a lift in a car. With his modest savings he was able to live as best as he could for three months in the cultural capital of the world, gaining, however, plenty of spiritual experience. However, Gracej knows Japan well — from pictures: he has numerous albums and post-cards. He likes to go through them, and in particular to admire on them the neat gardens with lakes and bridges made out of bamboo, the luxuriant growth of flowers, which is like a symphony of colour, the quiet sea bays and particularly the glistening whiteness of the peak of that wonderful mountain — Fuji jama.

Gema Hafner

Frank Sterle's Slovenian Country House

SPECIALIZING IN SLOVENIAN FOOD

PRISTNA SLOVENSKA HRANA
OPEN 7 DAYS A WEEK • ODPRTO VSAK DAN

1401 E. 55 ST., CLEVELAND, OHIO • PHONE (216) 881-4181

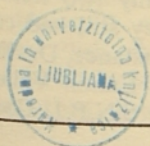
Sketchbook Holiday

Some vacationers dine, dance or photograph their way through a country. Milwaukee artist Steve Slaske draws his way through. In a three-week swing through Yugoslavia and Italy in September 1983, Slaske turned out enough pen-and-ink and water-color sketches to consider doing an exhibit. Among his work are 22 post cards he intended to mail back to friends in the States. But he liked the sketches so well he couldn't part with them. So he's sharing them, along with larger drawings, with **Insight** readers.

"Like many people, I had thought of Yugoslavia — a Communist country — as a bleak place with gray skies and barren land," says Slaske, whose grandparents were born in Yugoslavia. "What I found was a lovely

mountain country, with Old World villages and cities, largely non-westernized with no fast food and no chain stores and great ice cream. A place where people spend a leisurely two hours at dinner — four-and five course meals — than go for an evening stroll, stopping to chat with friends along the way."

Self-employed the last seven years, the sandy-haired, 30-year-old artist has gained a reputation for his renderings of architecture and the urban scene. A book of them, **Milwaukee: The Cream City Observed**, was published in 1980. His drawings have appeared in several area exhibits, on note cards and prints, and even as murals on the walls of a Downtown restaurant and a Monroe Bank.

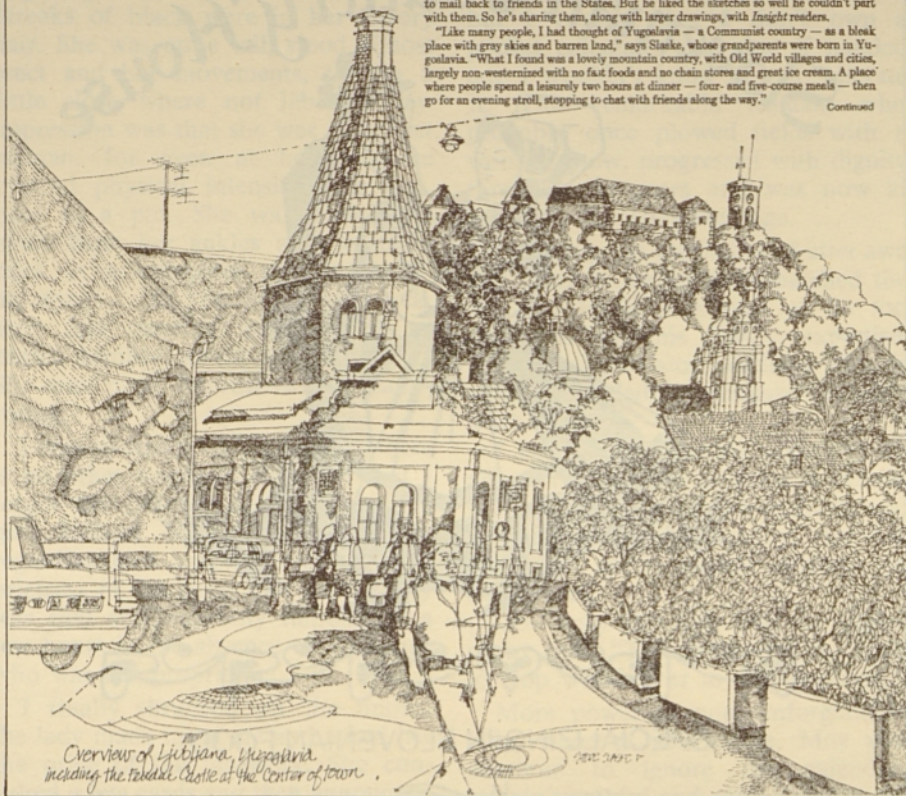
SKETCHBOOK HOLIDAY

Milwaukee artist draws his way through Yugoslavia and Italy

SOME vacationers dine, dance or photograph their way through a country. Milwaukee artist Steve Slaske draws his way through. In a three-week swing through Yugoslavia and Italy in September, Slaske turned out enough pen-and-ink and watercolor sketches to consider doing an exhibit. Among his work are 22 post cards he intended to mail back to friends in the States. But he liked the sketches so well he couldn't part with them. So he's sharing them, along with larger drawings, with *Insight* readers.

"Like many people, I had thought of Yugoslavia — a Communist country — as a bleak place with gray skies and barren land," says Slaske, whose grandparents were born in Yugoslavia. "What I found was a lovely mountain country, with Old World villages and cities, largely non-westernized with no fast foods and no chain stores and great ice cream. A place where people spend a leisurely two hours at dinner — four- and five-course meals — then go for an evening stroll, stopping to chat with friends along the way."

Continued

Overview of Ljubljana, Yugoslavia, including the Tekel Castle at the center of town.

So on vacation he couldn't walk past the ancient buildings and town squares content only to snap a few pictures from which to do sketches later.

"You come to a place like Dubrovnik (a popular resort city on the Adriatic) through the mountains and

you see the wall (built centuries ago as protection)."

"And inside the wall you see the Old City, which has no signs of modern culture. It's like stepping back five centuries in time. The streets are made of marble and they just shine from the wear of hundreds of years."

"Then you look around and see the cliffs and the castles — and the incredible blue of the Adriatic Sea and the white spray where it crashes into the rocks..."

Slaske had to capture that beauty. He set up his stool and drawing board, out came his sketchbook and he went to work.

"I much prefer that to drawing from photographs," he explains. "What better way to capture the little details than by being right there. Anyway, for me, the most fun of traveling is drawing."

Motoring down the rugged west coast of the Balkan peninsula, Slaske and a friend stopped whenever the mood struck.

"We drove into one fishing village — Piran — at sunset and we were so caught up with its beauty that we stayed there three days... even though we hadn't even intended to stop."

Another memorable stopover was Ljubljana, birthplace of Slaske's grandfather, the late Joe Bevsek, who immigrated to America as a child. In Ljubljana, Slaske sketched a castle perched in the foothills of the Alps. The town surrounds the castle. The sketch, shown on the preceding pages, contrasts old and new that mingle there.

The last 10 days of the trip took him through Italy, seeing such familiar tourist attractions as the leaning tower of Pisa, Venice and Rome. But it was the not-so-familiar Yugoslavia that won his heart. "It really sticks in your mind," he says. "You can't forget it."

(From The Milwaukee Journal, December 25, 1983)

Visit to our fellow-countrymen in the U. S. A.

The Month of Yugoslav Culture in Pittsburgh

The Month of Yugoslav Culture in Pittsburgh and Meetings with our Fellow-Countrymen

For several years now the emigrants' organizations of the Yugoslav nations and nationalities in Pittsburgh, Pennsylvania, in the United States, have organized, in the month of October, the "Month of Culture of the Yugoslav Nations". The aim of this event is to present to the American public our cultural achievements, and

at the same time to hold various social events and entertainments. In 1983 Slovenes took a larger part in these events than usual. Among those taking part in the events were Dr. Boris Kuhar, director of the Ethnographical Museum of Ljubljana, Aleksander Schrott, the editor of the film magazine "Ekran", which is published by the Association of Cultural Organizations of Slovenia, and the author of this article, who went on behalf of "Slovenska izseljenska matica".

In Pittsburgh we joined the emigrants' organizations in the presenta-

tion of a small part of our culture — an exhibition of Slovene lace, which was made possible through the help of our hardworking Slovene fellow-countrywomen in Pittsburgh, who are interested in this particular form of Slovene popular art. As well as this we wanted to present a selection of Slovene films. We succeeded in doing this, after several misunderstandings elsewhere, at the University of Duquesne and at the SNPJ club at Straban near Pittsburgh.

In this way we fulfilled our promise to present something from our homeland or, as our fellow-countrymen say, "iz starega kraja". Thus in this way our joint commitment was, in the main, completed for my two fellow-travellers, although they still had certain work to do. For instance, Dr. Kuhar spent two days in Ennon Valley, helping to lay out the S.N.P.J. Com-

memorative Room. He also gave several lectures about the Slovene cultural heritage in Cleveland and Ennon Valley. My work, however, was only beginning, for it would be difficult for me to count how many of our fellow-countrymen and fellow-countrywomen I met on my travels from Pittsburgh, to Cleveland, Chicago, Milwaukee and New York. We talked together about their work, about their cultural events, about choral groups, and about learning Slovene. We also planned together their visits to Slovenia. They told me about their difficulties and problems. We also talked about cooperation in the preservation of the Slovene tradition, about our readiness to help them in their caring for Slovene culture in the U.S.A., as well as about their wishes, needs and expectations. They told us not to forget them, just as they always like to come for visits to Slovenia.

It will not be possible to pass on the tradition to the younger generation simply by preserving the past. For this reason it would be a good thing to awake in the younger generations of the descendants of our emigrants greater interest than has been evident up to now in today's developments in the cultural, linguistic, social and other fields of the homeland of their ancestors. Only in this way would the members of these younger generations be able to check or confront the accepted tradition of their ancestors — their, sometimes quite vague ideas about their origin might then become more tangible, more personal and interwoven with the experience they have obtained in their own environment. Unless this is done, it is unlikely that greater and deeper interest will be aroused in their Slovene tradition and past, as well as in the future of the Slovene tradition in America. Thus the continuing existence of Slovene organizations in the United States might be threatened. I encountered such views with respect to the future of the Slovene cultural tradition several times during my journey, sometimes in talks and sometimes when working in certain Slovene organizations.

It is difficult, in such a short time, to assemble all the numerous impressions and to select from them the most important ones. I certainly must mention that, for numerous meetings with our fellow-countrymen in Pittsburgh, as well as for obtaining an understanding of their many varied problems, I am much indebted to Peter Elish, the former president of the S.N.P.J., and his wife Agnes, who helped all three of us at every step,

The village of Babno Polje in Winter (photo by Janez Zrnec)

when we arrived from Ljubljana. My meeting with Mary Skerlong, Mr. Kress and the other staff of the Slovene Radio Programme in Pittsburgh, was a very cordial and useful one. During the meeting they pushed me, without any ado, in front of the microphone, where the Slovene programme was being broadcast at that moment. After the programme was over we quickly agreed about what they needed and how we could help them with material for their programme. I was also glad to be able to respond to an invitation to take part in the annual general meeting of an important emigrants' organization, the American Slovenes of Western Pennsylvania, which was held at the Slovene "Dom" on 57th Street in Pittsburgh. There I had the chance not only of greeting the present company on behalf of "Slovenska izseljenska matica", but also of being able to say a few words about the role of "Matica" and about our possibilities and proposals for closer mutual cooperation in the field of the preservation of the Slovene word and culture among our fellow-countrymen, and in particular among the young descendants of Slovene emigrants.

During my stay in Pennsylvania I visited several Slovene organizations, including among them a large number of SNPJ branch clubs. I must make particular mention of at least one of these clubs, Branch Club No. 138 in Sathan, for this club includes a large number of young people. Here a lot of names deserve to be mentioned, of those who have made great efforts to achieve the maximum possible par-

ticipation of young people. Among them let me make special mention of at least a few: Agnes Elish, Josephine O'Shinski and young George Elish, who is also chairman of the club. There is similar interest in the young descendants of Slovene emigrants in the S.N.P.J. clubs in certain other towns in Pennsylvania, whereas in some clubs there are practically no young people.

I was in Cleveland for the second time, so that on seeing well-known faces once again I felt almost as though I was at home. Sad to say, among them I no longer saw the faces of two dear and much-respected senior members belonging to the Slovene community in Cleveland: those of Andy Turkman and Frank Česen. However, to make up for this, all the others were all the more enthusiastic about discussing Slovene culture and contacts with "Slovenska izseljenska matica". We also discussed a lot of other things at our evening meeting, which was organized by the American-Slovene group for Cultural Exchange.

It was particularly pleasureable and profitable to meet once again the Lady-President of the Progressive Slovene Women of America, Florence Unetich, particularly as the organization which she is head of is celebrating this year an important jubilee — the fiftieth anniversary of its successful work.

Tone Petkovšek invited me, once again, to say a few words in front of the microphone of his radio programme. Together, Tone Petkovšek, Jennie Gorjanc (the leader of the

Slovene Band) and I discussed the invitation to the Trbovlje (Wind-Instrument) Band to go on a tour of the United States and Canada this year. In the two days I spent in Cleveland I saw a lot of Slovene organizations and clubs, and took part in numerous meetings with our fellow-countrymen, of whom I should mention at least two: Jack Tomšič and Louis Kaferlet, who still possess a lot of living memories of the work of Slovene organizations in the past in Cleveland, which should certainly be recorded.

In Chicago the announced showing of a Slovene film had to be cancelled, as the organizers found out at the last minute that they did not possess a suitable projector. All the same, people came. In this emergency the Consulate-General of the S.F.R.Y. came to our aid and lent the organizers two shorter-length, documentary touristic films about Slovenia and Yugoslavia, together with a projector and an experienced operator. After the films had been shown a spontaneous discussion developed among the viewers, who wanted to hear more about the present conditions in Yugoslavia, about the work of "Slovenska izseljenska matica", and about many other matters. Since there was no end to the questions posed, Edward Hribar, the President of S.N.P.J., brought the discussion to an end and invited all those present to a buffet meal, where everybody was able to pose the questions they wanted to, and to talk to

us. The next day these discussions were continued, with the difference that this time the talks were held with the management committee of S.N.P.J. at their main office at Burr Ridge. We talked about numerous possibilities for the future preservation of Slovene culture, the Slovene language and the Slovene cultural heritage in America. In this work the Slovene National Benefit Society can play a very important part.

I was also invited to visit the Slovene emigrants' organizations at Milwaukee, Wisconsin. I was pleased to accept this invitation, since a number of the Slovene Choral group "US-of Slovene organizations are working successfully there. The achievements PEH", which is led by Professor Leo Muskatevec, impressed me very much, since they are capable of carrying out a demanding musical programme. We expect to hear them here in Slovenia during 1984.

Unfortunately time did not permit us to visit certain other towns where our fellow-countrymen and their descendants live. Maybe we'll be able to visit them next time. We also hope that we shall be able to greet, at "Slovenska izseljenska matica", too, those of our fellow-countrymen who will be visiting Yugoslavia in the near future. On that occasion we shall be able to discuss all those questions which are of common interest.

Marko Pogačnik

John Phillips: "Yugoslav Story"

A new book about Yugoslavia has been published by "Državna založba Slovenije": "Yugoslav Story" by John Phillips. As he is not well-known here yet as an author, let us provide a few introductory words about him.

He was born in Algeria as the son of English-American parents. He later lived and studied in Paris, and then he moved to London. While there, he joined, in 1936, the staff of "Time", as a reporter for the new magazine "Life". Some of his photographs were published in the first number. When he was twenty-one years old he began his career as a writer-photoreporter, and soon become a very well-known reporter.

During the war he sent reports to "Life" from Italy, and since the few available reports about the fighting going on between the partisans and the forces of occupation in Yugoslavia interested him very much, he

managed to make his way to Slovenia, where he took part, together with our units, in the attack on the bridge at Litija. Now he is seventy years old and lives in the U.S.A.

The book here described consists of a collection of all the impressions which the author obtained during his numerous visits to Yugoslavia. He does not limit his attention to the war years, since he visited our country on numerous occasions after the war, either on business for his magazine or at Tito's personal invitation. Thus he has included plenty of material about the post-war period. The work is divided into three larger sections: the National Liberation War, the period of post-war hardship (the period of reconstruction, the "Informbiro" period and the period of Yugoslavia's opening up to the world) and the prosperous nineteen-seventies. The book has been published in

four languages: in English, Slovene, Serbocroat and Macedonian. It has 256 large-format pages, with 194 colour and 233 black-and-white pictures. Bound in cloth, it costs 2,400 dinars.

In order to promote this book, which has been published by "Državna založba Slovenije" in cooperation with Yugoslav Review of Belgrade, the author came to Yugoslavia once again, to his old friends, to the country which he grew to love so deeply. He held a number of press-conferences, which enabled him to make the publishing of this book a special occasion, and in order to bring back old memories.

John Philips provides an account of the most fateful events which have taken place over the last fifty years. He was able to take photographs of the entrance of the Nazis into Vienna, as well as of the other events of unrest and trouble which led to the outbreak of the Second World War. It was then that he was sent by "Time-Life" as a war correspondent to the Middle East. After the Cairo Conference he flew to Teheran, where he was able to take photographs of the meeting between Churchill, Roosevelt and Stalin. Then he was sent to Saudi Arabia, to take photographs of Ibn Saud. In Italy he struck up a friendship with the writer of the book "The Little Prince", Saint-Exupéry. Then he was with Tito on the Island of Vis and then with the partisans. After the war he made a study of our break with the Informbureau, and before that he was with the Greek guerillas. He reported on the war in Israel in 1948 and photographed the operations of the French Foreign Legion during the war in Algeria.

"Yugoslav Story" isn't Philips' first book. He had written several other books before (Strange world, the Italians — the face of a nation, Will to Survive). However, in this new book about our country John Phillips has put the most of his intimate feelings and love for Yugoslavia. It stems from this fact that John Phillips is, as a man, very dear to our country, since he has carried out very important work for us on a world scale. He made clear to the world the position of our country and people — of course in his own way, as a photo-reporter and writer — at a time when Yugoslavia had been removed from the map of Europe and hardly anybody knew anything about our struggle or about Tito. In fact, at that time a completely false picture of what was going on in Yugoslavia was being circulated in the West. John Phillips says: "Tito is a giant of the Twentieth Cen-

tury, and may turn out to be a prophet of the Twentyfirst Century. It was due to him that an essential change took place in the Communist movement. Tito was, for me, like Martin Luther. After Luther, Christianity was never the same again. A similar thing happened to the Communist Bloc. After the Informbureau crisis, this Bloc changed — no longer was it rigid, monolithic, and unkind. Tito was able to indicate a new, happier way, and a new prospect for the Communist movement. It was most important that Tito was able to introduce into this movement very humane methods.”

What about John Philips’ first meeting with Tito? This is how he recalls it:

“It was a hot day in 1944. Stojan Pribičević (an American journalist of Serbian descent) and I climbed the steep rocky path which led to Tito’s cave near the summit of Mount Hum, the highest peak on Vis — an Adriatic island just off the Dalmatian coast. Sweat ran down our faces as we skirted pockmarked boulders and clumps of dusty shrubbery. The sentry who checked our credentials was the first sign of life in this barren wilderness. Ahead we could see the camouflaged tents of the Supreme Headquarters staff belonging to the People’s Liberation Army... Through the half parted tarpaulin at the entrance to the cave I got my first glimpse of Tito. His face was gaunt, accentuating a wide brow and strong aquiline nose. His blonde hair was streaked with white. A German shepherd dog slept at Tito’s feet...”

Then he was a guest at Tito’s table. He talked to him, and — which was his main objective — he photographed him.

“I look a lot of photographs. British photo-reporters before me had only managed to obtain six photographs of Tito. It was an unforgettable day. As we were leaving, I turned round and saw Tito standing on a rock and bidding me good-bye. “We shall meet again and again” he called out. Although his words had a prophetic ring, it did not occur to me that on one of those occasions we would meet in Washington, when he visited the White House.

Meetings with Tito and Yugoslavia

John Philips then became more and more fascinated by our country. As a photo-reporter and war-correspondent for “Life” magazine, he was a witness to the attack on the bridge

Komenda near Kamnik (photo by Janez Zrnc)

at Litija by the “Matija Gubec” Brigade. He says that it was during this operation that his love for our country was born, when he was amongst our partisans, in the midst of the fiercest battle. He cannot forget how he saw a brave girl-partisan meet her death during the attack on the bridge at Litija. “We called her the Amazon. She was a lovely and brave girl. She stood in the middle of the road and fired her gun at the Germans. A bullet went through a spoon in her breast-pocket and straight through her heart...”

How many memories are there still, which he will carry with him as long as he lives.

“And that young lad, we called him “Palček”. He was sitting on a little bench in front of a house, and mending a hole in his stocking. As a support for his sewing, he was using a hand-grenade.”

Later he visited Yugoslavia several times. He took photographs of the Liberation of Belgrade, and he was there again two years later, as his editors wanted some pictures from the trial of Draža Mihailović. He was in Belgrade again at the time of the Informbureau crisis. He met Tito on various occasions, in Belgrade, at Bled, on the Blue Train after a ceremony which was held at Kragujevac, and later, at the White House in Washington in 1978.

“When we met, he spoke of me as an old friend. I took some photographs of him for “Time”, and then

recalled his prophetic words, which he had spoken at the Island of Vis. I asked him: “Do you remember when you said to me, that we should meet again and again? Maybe you knew it, but I didn’t imagine it would be, amongst other places, at the White House”. I remembered all this when I came again to Yugoslavia in 1980 — for Tito’s funeral. The whole world was gathered there. It was the greatest world summit. When, after the funeral, I entered the House of Flowers together with the other reporters, I suddenly remembered that moment on the Island of Vis when I took Tito’s photograph for the first time. In 1944 Tito was hardly known to the world, whereas, when he died, 99 percent of world leaders came to pay their respects.”

During his numerous trips to Yugoslavia, John Philips visited various working enterprises, met many people in the street, in shops, in hotels and restaurants, and in theatres. In other words he was able to feel the throb of everyday life in Yugoslavia. He began his relationship with our country by presenting a true picture of our struggle inside occupied Europe. By means of Philips’ articles and photographs in the influential magazine “Life”, the rest of the world was able to learn, for the first time, about the real force, and real aid to the Allies which was operating in this part of the world. It was then that Philips first introduced the American people to Josip Broz Tito. From his later articles, they learnt of the inexhaustible

stible strength of our nations, when "all others would have despaired over their situation long before." The author also presents a picture of our great efforts and élan during the years when there was a great lack of everything in Yugoslavia.

"I had taken some pictures of miners, who were working like slaves in a mine," Philips recalls, when discussing the years after the war when Yugoslavia found herself completely cut off by an economic blockade after the Informbureau disagreement. "A few years later, when I returned to that same mine, I couldn't believe my eyes. Everything had been computerized, the miners were wearing modern protective clothing and helmets, and a lot of their work was being done by the most modern machines."

"When, for example, I returned to Yugoslavia in 1978, I was quite astonished at what I saw. There were many wonderful improvements. For instance, in the chemist's shop where at one time I couldn't even buy an aspirin, there were now advertisements for imported suntan oil. Everything was available. Belgrade was no

longer like the old Belgrade I used to know. Everything was new and big! And, I remember, when somebody, seeing me staring at all that, told me: "What did you think you'd find, after 25 years!" My great advantage over other newspapermen was because I actually saw the partisans fighting; I experienced it. When you have seen ordinary people, and understood what they are fighting for, then you can understand everything else better."

"Certainly, I had the luck, if you can call it that, to see your people fighting during the war, and to see them reject, as patriotic rebels, Stalin's dictatorship. The Informbureau conflict didn't even surprise me, as it was an expression of those qualities of resistance which were characteristic of Tito and his partisans. I think that sometimes and from some points of view we really compare your present standard of living with the Western standard. But that certainly doesn't mean that you have lost that spirit which you possessed years ago. I really think this is true. Certainly, for the people who so frequently say "problema nema" ("no problem"), no problem can be insuperable.

el crecimiento de ambos niños aumentó la ya existente distrofia y anemia del tejido muscular.

La única esperanza en cuanto al tratamiento curativo en sí radica en las experiencias del profesor Pierre Royer, director de la clínica infantil de París. La familia Dončić espera tener éxito, es por eso que partió con ambos hijos a Francia donde estarán durante tres meses en la clínica para obtener las curas y tratamiento necesario. En esta acción humanitaria han ayudado los obreros del establecimiento Žica, sucursal de la fábrica siderúrgica Jesenice. Los empleados y obreros han ayudado en el pago de los gastos para el viaje de los Dončić con la contribución de un día de sueldo de cada uno de ellos. Esta acción humanitaria es un ejemplo de la contribución voluntaria de los obreros siderúrgicos de Jesenice. Aparte de éstos también contribuyeron un gran número de ciudadanos que se hicieron eco al llamado solidario de la revista Arena. Es así que se ha llegado a un fondo bastante grande para la ayuda y financiamiento de la curación mencionada.

El artículo publicado por la revista Arena fue leído también por nuestro emigrante Peter Ljuljović de Vancouver-Canadá- quien a través del consulado yugoslavo envió a la SIM un cheque por valor 200 dol. como ayuda a la familia Dončić de Jesenice. Borislav Dončić -padre de los niños- levantó el cheque y en esa oportunidad agradeció emocionado la tan ansiada ayuda.

Yugoslavia exporta carne

El ministerio de hacienda y los ganaderos yugoslavos tienen proyectado lanzar al extranjero nada menos que 156.750 ton. de varias clases de carne, lo cual representa el 26 % más que el año anterior. De ésta irá el 42 % a Italia, a Grecia el 11 % y a USA el 10 %. El resto a otros países de Europa y no alineados. Con la exportación de carne y derivados obtendremos en el mercado convertible 366,7 millones de dólares, en cambio 80 mill. dol. en el campo kliring. A todo esto los ganaderos han constatado que el mercado mundial se interesa cada vez más por las carnes yugoslavas, por ello se achica claro está la exportación a los países de Europa Occidental quienes cierran sus mercados para así proteger a sus ganaderos.

página en español

Argentinos vestidos en Eslovenia

La representación argentina de esquí la cual dirige el entrenador Vito Baumgartner, de origen esloveno, ha llegado a los Juegos Olímpicos de Sarajevo sin el equipo necesario por falta de medios económicos. La mayoría de los representantes argentinos, en total son trece, son muy jóvenes. Los gastos del viaje como así también el resto de gastos para el entrenamiento fueron solventados por los padres y amigos de los que son candidatos en los Juegos Olímpicos de invierno en Sarajevo. Durante el entrenamiento que tuvieron en Eslovenia fueron agasajados por varias instituciones. La representación argentina se dirigió a varias firmas eslovenas como ser TOPER, fábrica de ropa deportiva de Celje, y otras, justamente en ésta obtuvieron gratuitamente todo el equipo de ropa deportiva necesario. Es así que la representación fue vestida por la firma eslovena. El equipo está contento pues la ropa es en general muy elegante y bonita. Esta con-

feccionada en especial para la representación con los colores patrios argentinos.

Ayuda humana

En la conocida revista Arena, de Zagreb, hemos leído hace poco de esto un reportaje sobre la tragedia sufrida por la familia Dončić de Jesenice. A saber, ambos hijos sufren una enfermedad bastante rara ya desde su nacimiento, la misma se denomina profesionalmente: apydermolysis bullosa hereditaria. Para que la tragedia fuese mayor los niños tienen la mala suerte de haber adquirido una nueva enfermedad: debilitas, y en los últimos días se les ha desarrollado una nueva: nanosomia. Si resumimos todo lo anterior y describimos lo acontecido más simplemente entonces debemos decir que ambos chicos sufren una enfermedad muy rara, una especie de alergia que se presenta en la piel con heridas sangrientas y que al menor contacto o presión la piel se llena de pústulas dolorosas. Durante

Foto:
Janez Zrnec

- 1
Na ganku
- 2
Verd in Vrhnika pozimi
- 3
Tujek na polju
- 4
Zvončki (»kronce«)
- 5
V ljubljanskem Tivoliju

5

Alpski Slovani v novi domovini: sonce svobode pod Samom

Medtem ko so ob koncu 6. stoletja Slovani le poselili Vzhodne Alpe in ko posledaj lahko o slovanskem prebivalstvu alpskih dežel govorimo kot o **Slovencih**, seveda v duhu poznejšega historičnega in etničnega razvoja ter dokončnega formiranja v narod v 19. stoletju, se je na severnem in osrednjem Balkanu bizantinski imperij še vedno krčevito otepal slovanskih naskokov. Pod energičnim cesarjem **Mavrikijem** se je vojaški položaj na donavski meji sicer začasno stabiliziral, še več, Bizanc je celo prešel v veliko ofenzivo na slovenskem ozemlju na levem bregu Donave, v Vlaški nižini. Bizantinci so imeli vojaško pobudo kar deset let (592–602), nakar so morali izčrpani odnehati. Nenehni spopadi s težko dosegljivim nasprotnikom, ki je znal izkoristiti naravne prednosti močvirne in gozdne pokrajine, se izmikal frontalnim spopadom in toliko rajši napadal iz za hrbta, so morali načeti živce in moralo Mavrikijeve vojske, sestavljene pretežno iz vrst barbarskih plačancev. Prišlo je do silovitega upora vojaštva in cesarja, ki je slovel po osebnem pogumu in se je bil udeležil vseh napornih pohodov proti Slovanom in Obrom, so zahrbtno umorili. S tem nesmiselnim dejanjem, ko je izgubil glavo vrhovni bizantinski poveljnik in zakoniti naslednik velikega cesarja Justinijana, si je antični Konstantinopol sam zadal smrtni udarec; le premajhni vojaški učinkovitost nasprotnikov, Avaroslovanov, se je imelo cesarsko mesto zahvaliti, da je še preživelo v srednji vek. Uporno bizantinsko vojaštvo je po Mavrikijevem uboju postavilo na prestol **Foko**, nakar je novo pečeni oblastnik takoj zaukazal umik z meje in pohod nad Carigrad, da bi si bil prigrabil oblast tudi v zaledju. Nastopila je Fokina strahovlada in kri bizantinskih državljanov je tekla vse do leta 610, ko je tudi tega okrutneža doletela nasilna smrt. S Foko je bilo dejansko konec antične tradicije v Bizancu, zato je simboličen tudi

Fokin steber na Foru Romanu v Rimu, priznan kot zadnja antična gradnja v »večnem mestu« (arhitektura je preživela stoletja kljub paradoksu, da so jo bili cesarju postavili »hvaležni« meščani).

Na prestolu je Foko zamenjal cesar **Heraklej**, prvi vladar, ki je popeljal razmajano, skorajda uničeno bizantinsko državo na pot zgodnjerednjeveškega političnega, kulturnega in družbenega preporoda. V Bizancu se namreč pojavi posebna oblika fevdalizma, prežeta z duhom novohelenske družbe; gre namreč za podeljevanje kmetijskih zemljišč vojakom, ki v zameno jamčijo svoj delež pri obrambi države v nevarnosti. Vendar je to že zgodovinski razvoj neke kulturne družbe, ki je tudi posledaj vplivala na svoje sosedje Slovane, naseljene na nekdanjem bizantinskem Balkanu; v trenutku Fokine smrti pa bi bila vizija poznejše bizantinske renesanse utvara. Državo, ki je ostala brez prave vojaške sile in organizacije, so preplavili napadalci s severa in vzhoda. Na Balkan so družno z Obri dokončno pritisnili Slovani in ga osvojili vse do egejskih obal, z izjemo večjih utrjenih mest, zlasti **Soluna**. Slovanska plemena so iz Makedonije prodrli v grško Tesalijo, obšla Atiko in se naselila na Peloponezu, medtem ko so posamezni slovanski čolni pluli celo do Krete. Na vzhodu so krenili v zadnji napad **Perzijci**, ko so hoteli enkrat za vselej opraviti z več kot polstoletno vojno na vse ali nič z Bizancem (spopad je bil začel že častihlepni Justinijan v času največje konfrontacije z Goti, njegovi nasledniki pa so ga nadaljevali v nedogled, zdaj z uspehi, zdaj s porazi). Kriza Bizanca je dosegla vrh leta 626, ko so samo prestolnico naskočili združeni Obri, Slovani, Bolgari in Perzijci. Le neresnemu vodenju posameznih faz velike napadalne operacije s strani Obrov in očitnemu slovanskemu puntanju ob izvrševanju obrskih ukazov gre pripisati, da je obleganje spodletelo. Carigradjani so se oddahnili, nasprotno pa se je obrski **kagan** (= kakan, kananov), v onemoglem besu znesel nad slovanskimi zavezniki, ki naj bi bili zakrivil neuspeh sodelovanja s Perzijci (slednjih namreč niso prepeljali s svojimi ladjicami čez Bosporsko ožino); Obri so slovansko vojsko pred Carigradom kratko malo poklali. Zahrbtni pokol je bolešno odjeknil med obrskimi slovanskimi zavezniki v vsej prostrani obrsko-slovanski plemenski zvezi, sledil je nepopisen srd in upor. Slovani so se družno dvignili nad svoje nomadske sobojevnike in sotorce skupne plemenske zveze. Slovani so napadli osvojevalne Obre med Alpami in Carigradom, ter med Češko in Panonijo, uprli pa so se tudi Bolgari v Južni Rusiji. Viri seveda ne navajajo detajlov tega slovanskega boja za popolno neodvisnost, vendar je morala biti sila, ki se je zrušila na Avare, neustavljiva. Zdaj so obrska naselja na svoji koži občutila gnev prevaranih slovanskih sosedov in verjetno so Obri preživeli v Panoniji, sredi slovanskega morja, le zaradi vzhodnjaško-azijske trdoživosti in zara-

di obupa, saj se niso mogli umakniti nikamor (na Vzhodu so jim branili izhod Bolgari in druga nomadska ljudstva). Vsekakor se je **Prvi obrski kaganat** neslavno končal in Avari postanejo za prihodnjih nekaj desetletij povsem nepomembni. Vendar jim je bil usojen ponoven dvig, na škodo nastopajočih slovanskih ljudstev med Alpami, Panonijo in Balkanom. Prav obrska prisotnost v Panoniji je začela dolgotrajni proces medsebojnega odtujevanja slovanskih ljudstev, ki se je dopolnil šele z nastopom **Madžarov** (= Ogrov).

Slovanske prednike v **Vzhodnih Alpah** smo za hip pustili ob strani, potem ko so naselili vsaj pomembnejša ozemlja v ravninah in dolinah, medtem ko so hribovski predeli še ostali v rokah staroselcev. Tu bi veljalo opozoriti, da so se Slovenci, sicer že na koncu rodovno plemenskega razvoja in na začetku resnejšega družbenega razslojevanja, vendarle znašli na kulturno višje razvitem ozemlju, kljub močni barbarizaciji antičnega življa ob zatonu rimske dobe. Prav imena krajev, gorā in rek dokazujejo, da so Slovani trčili ob dokaj številno prebivalstvo; še tolikšna medsebojna napetost ob sami naselitvi ni mogla pregnati oziroma izničiti starejše kulture, ki je bila plod tisočletnega razvoja. Tako imajo danes vse glavne slovenske reke imena, izpeljana iz antičnih korenov (**Sava** < Savus, **Drava** < Dravus, **Kolpa** < Colapis, **Kokra** < Corcac, **Soča** < Aesontius), enako nekatera mesta (**Ptuj** < Poetovio, **Celje** < Celeia, **Piran** < Piranum, **Kranj** < Carnium, **Logatec** < Longaticum), gorē (**Karavanke** < Caruanka, **Špik** < Mons piciis) in pokrajine (**Kranjska** < Carneola, **Koroška** < Carontani, **Istra** < Histria). Seveda so številna druga zemljepisna imena verjetno prevedena iz jezika staroselcev, nekatera pa so nadeli Slovenci ob prihodu v novo domovino (**Blato** = Ljubljansko Barje), oziroma so jih začeli uporabljati prav zaradi bližine »**Ajdov**« (za pogane Slovence »poganskih«, to je drugovernih staroselcev, ki so bili kristjani). Imena, ki označujejo prisotnost Ajdov blizu slovanskih na-

Situacija ob naselitvi Slovanov v Vzhodne Alpe in na Balkanski polotoki

selij, so **Ajdovček, Ajdov Gradec, Ajdovščina, Hajdina**; soroden izvor imajo imena s korenem iz besede **Lah** ali **Vlah** (germ. Welch), kar je prav tako pomenilo delno romaniziranega staroselca (**Lahovče, Lahinja, Lajše, Lajh, Laško, Bašelj, Lajišče**). Tu bi veljalo opozoriti, da imajo nekatera zemljepisna imena na Slovenskem germanski, langobardski koren, in sicer še iz časa Velikega preseljevanja ljudstev, oziroma iz zgodnjega srednjega veka (npr. **Grosuplje, Vipava**). Z Langobardi v zvezi je morda tudi ledinsko ime **Varda** v Gorjancih. Imena s keltskim korenem – dun (**Verdun, Verd**), pa tudi druga nepojasnjena (**Krim**, nedvomno predсловanskega izvora; na Ižanskem je z antičnimi nagrobnički izpričan neverjeten etnični konglomerat staroselcev) so tako stara, da le strmi-mo, kako je moglo njihovo izročilo pro-dreti do ušes naših slovanskih prednikov, in od starih Slovencev vse do današnjih dni.

Jasno je, da so prvi Slovenci hlastno segli po vseh dobrinah višje razvite kulture, na katere so naleteli v novi domovini. Od staroselcev so npr. prevzeli izboljšano železno poljedelsko orodje, kar dokazuje prav ralo, po zasnovi keltsko in pri starih Slovencih dejansko nespremenjeno (po-dobna rala so znana tudi pri čeških in moravskih Slovanih, vendar so bila tudi tam prevzeta od prejšnjih prebivalcev). Nadalje je bilo za Slované zanimivo staroselsko védenje o gospodarstvu, organizaciji družbe, izkoriščanju naravnih bogastev in razvoju tehnike. Slovenci so nedvomno prevzeli suženjstvo, verjetno patriarhalnega značaja, kar dokazuje oznaka »krščenica« za deklo (ljudsko izročilo je zapisal že Linhart). Vsekakor gre iskati v vplivu staroselcev nastanek nekaterih usedlin v slovenski tradiciji in bajeslovju (škrat **Taus**, maska **Košute** = Cervule, rojenice). Po drugi strani je Slovence od Neslovencev ločil verski prepad: Slovenci so bili pogani, staroselci pa kristjani, kljub formalno zatrti cerkveni organizaciji, ki je izvirala še iz pozne antike. Ta spoj dveh različnih svetov, ladinskega in slovenskega, ob možnih manjših vplivih langobarskega življa, je privedel že v nekaj desetletjih po naselitvi do skokovite družbene rasti Slovencev, ki so kot stalni naseljenci gladko presegli nomadske Obre. Zato je moralo priti do konflikta, ki bo Slovence še bolj privezal

Slovensko etnično ozemlje po naselitvi v Vzhodne Alpe in predalpski prostor

na novo domovino in jih delno za vedno odtrgal od Avarov. Nomadskega vpliva so se seveda najprej otesli **Karantanci, Kar-niolci** pa šele v času **Karlovih** vojn proti Obrom; pri tem so oboji prišli pod usodni vpliv germanskih **Frankov**.

Ustanovitev velike slovanske plemenske zveze pod **Samovim** vodstvom se je začela spontano, zaradi nevarnosti vse pogostejših germanskih napadov na Zahodu in nenehne neprijetne sosesčine Obrov na Vzhodu. Okrog leta 623, torej še pred usodnim obleganjem Carigrada, so se Avarom prvi uprli Slovani na Moravskem in Češkem; vodil jih je nekdanji frankovski trgovec Samo, ki se je bil očitno dobro privadil slovanskemu okolju in je kot sposoben voditelj povedel prej nesložna slovanska plemena v boj za svobodo. Upor se je bliskovito širil na prostranem ozemlju med Češkim lesom, Moravo, Donavo, Karantanijo, Panonijo in Jadranom. Obrska moč je bila tako rekoč zmleta, njen konec je pospešil še prihod **Hrvatov** na Jadran. – Tu velja opozoriti, da je šlo za nov slovanski naselitveni val v 20. letih 7. stoletja iz **Bele Hrvatske** (ob Visli), ki je le še okrepil že naseljena slovanska plemena v Dalmaciji; prvi slovanski val je namreč najkasneje v 2. desetletju istega stoletja preplaval nekdanje bizantinske posesti ob Jadranu, z izjemno nekaterih utrjenih obalnih mest, uničil pa je starodavno rimsko metropolo v Dalmaciji, **Salonae** (Solin pri Splitu). – Samova plemenska zveza je torej suvereno obvladovala pomembno ozemlje na prehodu iz Srednje Evrope proti Italiji in Jadranu, hkrati pa je pomenila jez pred germanskimi napadi z zahoda in silo, ki bi bila sposobna izničiti Obroško državo.

Vsekakor je bil Samo pomemben za Slovence, prvič in zadnjič so bila slovenska plemena svobodno združena med Donavo in Tržaškim zalivom. Poseben položaj Slovanov v nekdanjem Južnem Noriku, v pokrajini, ki je iz antike podedovala ime **Carontani** = **Karantanija**, jim je še za Samove plemenske zveze omogočil, da so ustanovili posebno enoto z lastnim knezom. Okrog leta 630 je Karantanijo vladal knez **Valuk**, prvi v zgodovini znani voditelj Slovencev; z Valukovo Karantanijo se je začel razvoj slovenske državnosti.

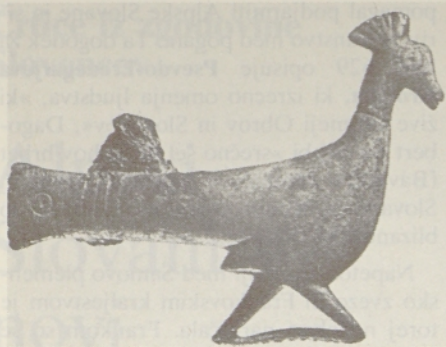
Seveda je bilo svobodno življenje Slovanov le preveč za germanske sosesde na Zahodu, ki so si na višji stopnji družbenega razvoja prizadevali osvojiti nova ozemlja in pokoriti nove podložnike. Tako so Langobardi iz svoje nove domovine Italije nenehno posegali v slovenski prostor: že med leti 623 in 626 so napadli Karantance. Vendar tudi naši alpski predniki niso držali križem rok. Ko so bili na vzhodnih mejah Obri strti in dejansko nepomemben politični dejavnik, so se opogumljeni Karantanci obrnili proti zahodu in leta 629 pri mestu **Aguntum** ob zgornji Dravi (na sedanjem Gornjem Koroškem) premagali **Bavarce**. Germanske Bavarce je neuspeh bolel. Zato so se obrnili po pomoč na frankovskega kralja **Dagoberta**, da bi jim

pomagal podjarmiti Alpske Slované in širiti krščanstvo med pogani. Ta dogodek za leto 629 opisuje **Psevdofredegarjeva Kronika**, ki izrecno omenja ljudstva, »ki žive ob meji Obrov in Slovanov«, Dagobert pa naj bi »srečno šel na njihov hrbet (Bavarcev namreč) in podvrgel Obre in Slované in ostala poganska ljudstva do blizantinske države«.

Napetost na meji med Samovo plemensko zvezo in Frankovskim kraljestvom je torej nenehno naraščala. Frankom so se logično pridružili tudi Bavarci, ki so se hoteli maščevati Karantanecem. Do velikega obračuna med Slovani in Franki je prišlo leta 631 pri **Wogastisburgu**. Dagobert je povedel v boj veliko vojsko, operacije pa je koordiniral tudi s pomočjo Langobardov na jugozahodni meji Karantancev (v dolini Zilje in Ziljice). Sprva so Franki še dvakrat zapored želi delen uspeh, nato pa se je njihova glavnina zapletla v tridnevno wogastisburško bitko in bila strahovito potolčena. Dagobertov poraz je bolesto odjeknil na Zahodu in po-slej Franki niso niti poizkušali nadlegovati Samovih Slovanov. Nasprotno pa je Samov ugled neverjetno porasel, pridružili so se mu tudi **Polabski Slovani**. Zanimivo je, da je postal Samov zaveznik celo turinški vojvoda **Radulf**, sicer German in sovražnik Dagobertovih Frankov.

Samo je umrl leta 658 in velika plemenska zveza, ki je dotlej večinoma živela v miru, ob občasnih vpadih na frankovsko ozemlje, se je sesula zaradi nesložnosti slovanskih plemen. Položaj so izkoristili Obri in si spet podvrgli velik del Slovanov, zlasti v Panoniji, na Slovaškem in delu Moravske, pa v hrvaški Slavoniji ter na slovenskem Kranjskem in južnem Štajerskem. Nasprotno se je alpska dežela Karantanija obdržala in postala svetilnik svobodnega slovenstva v zgodnjem srednjem veku. Kljub temu, da je Samov poizkus državne tvorbe spodletel, so Slovenci le naseljevali obsežna ozemlja v Alpah in predalpskem prostoru. Ob verjetnih nekaterih enklavah romaniziranega prebivalstva so se Slovenci vkljnili v svet pred langobardsko obrambno črto na robu Furlanske nižine, prišli so do meja **Bizantinske Istre**. Na zahodu so Slovenci obvladovali povirje Drave, kar je bila hkrati najzahodnejša točka slovanske naselitve vseh časov. Na severni strani Vzhodnih Alp so Slovenci trdno držali meje z Bavarci, in sicer v črti zgornja **Aniža** (Enns) – spodnja **Travna** (Traun) blizu Linza, nakar je bil slovenski ves donavski breg do Dunaja, kjer so mejili na **Moravske Slované**. Donava je bila torej ločnica Slovencev in Čeških ter Moravskih Slovanov, na panonskih mejah pa so se morali naši predniki nenehno otepati Avarov. Na prostoru med Panonijo in Bizantinsko Istro so Slovenci mejili na Hrvate; vendar so bile tedaj meje med slovanskimi ljudstvi prej geografske kot etnične, do poznejše jezikovne diferenciacije Slovanov je bilo še daleč.

Ob koncu bi pripomnili, da na sloven-

Staroselska bronasta fibula (zaponka) v obliki pava, izkopana na grobišču na blejski Pristavi. Pav je v zgodnjekrščanski simboliki pomenil znilca smrti, zato so ga navadno upodabljali na stenah kamnitih krst – sarkofagov. Blejski primer pavove upodobitve kaže nekoliko stilizirano obliko in pripada 7. stoletju, torej že času po naselitvi Alpskih Slovanov. Vse fotografske reprodukcije: Marjan Grm

skih tleh doslej še nismo odkrili materialnih ostankov o najstarejši slovenski naselitvi, za razliko od Hrvatov, kjer so v Dalmaciji znani najstarejši žgani grobovi s pridevki lončenih žar, s konca 6. stoletja. Na slovenskem etničnem ozemlju je jasno določljiva kultura delno romaniziranih staroselcev (**Ladinov**), ki seže v ves čas 7. stoletja in morda še tudi v del 8. stoletja. Prav odkrita močna poselitvena jedra neslovenskega prebivalstva pričajo, da je bila prva slovenska naselitev v bistvu maloštevilna, vendar dovolj močna, da je zmogla asimilirati Ladine. Sicer prav historični viri izpričujejo prisotnost Slovencev (**Sclavov**) na vsem prej omenjenem alpskem in pred alpskem prostoru. Tu čakajo našo staroslovansko arheologijo še velike naloge, kajti Slovani so morali prinesti v Alpe svojo lastno kulturo iz starega kraja, ki jo lahko slutimo le v sočasnih najdbah v Vlaški nižini, Panoniji in češko-moravsko-slovaškem prostoru.

Davorin Vuga

korenine

Prvi slovenski časopis

»Potica! Moja potica!« je vzklikal Valentin Vodnik, ko je prinesel baronu Zoisu na ogled krtačni odtis Lublanskih novic. V sredo, 4. januarja 1797. leta pa je izšla v tiskarni Janeza Friderika Egerja v Ljubljani na Poljanski cesti 3 (današnji Kopitarjevi cesti) njegova prva številka. V naslovu je pisalo: LUBLANSKI NOVIZE, v podnaslovu JANN. FRIDR. EGERGA. Tiskarski skrat je že v naslovu malce ponagajal in v imenu Eger zamešal črki, kar so hitro popravili, tako, da v drugi številki v naslovu ni bilo več napake. Za dvema ločnima črtama je bilo nato na levi strani izpisano: v sredo 4. dan, na desni pa: profinza 1797. Vmes je bila izrisana podoba orla, pod tem pa za črto številka časopisa. Pod to sta bili dve črti in niže uvodna pesem s tremi kiticami – prvi

dve sta bili na prvi strani, tretja na drugi strani časopisa.

Zamisel za Lublanske novice je zorela in dozorela v Zoisovem prerodnem krogu. Zois je tudi pripomogel, da se je Vodnik poleti 1796. leta preselil s Koprivnika v Ljubljano ter postal Demšer-Uparjev beneficiat pri Florijanu in sočasno šentjakobski kaplan. Zois je nagovarjal Vodnika, da naj poskusi s Pratiko, ki je izšla 1795. leta in zatem še trikrat, njuna pa je bila tudi ideja, da iz slovenskih tal požene prvi slovenski časopis. In tudi je, kot rečeno 4. januarja 1797. leta.

»Pred Vodnikovimi Lublanskimi novicami je le redkokdaj švignila kaka slovenska iskra izpod nemškega pepela, ki so ga sipali na slovensko Ljubljano v njenem ozidju izhajajoči nemški časniki,« je zapisal Ivan Vrhovec ob stoletnici Lublanski novic. Pošalil se je tudi na račun novice o Laudonovi zmagi nad Turki pri Beogradu, objavljeni v Merkovem časniku, ki je izhajal 1789. leta v Ljubljani z naslovom »Merkische Laibacherzeitung«. Razen tega je izhajal še tednik »Wöchentliches Kundschaftsblatt des Herzogthums Krain« (1775–1776) in Laibacher Zeitung (od 1778–1918). Omenjena novica je bila objavljena s slovenskim »jajko izvirnim« verzom:

Živite jenu pite
Lublani Lublanski Ludie
Vukajte, vekajte
Thu Laudonov veselje.

OČE SLOVENSKEGA NOVINARSTVA

Valentin Vodnik je v slovenski književnosti zapisan kot prvi slovenski pesnik in prvi slovenski novinar. Rodil se

je v Zgornji Šiški v Ljubljani. Hodil je v latinsko jezuitsko šolo v Ljubljani in stopil v frančiškanski red. Ko je zapustil samostan, je kot duhovnik služil v Sori, na Bledu in v Ribnici, nato na Koprivniku v Bohinju. Tedaj se je spoznal z baronom Žigo Zoiso, veleposestnikom in lastnikom rudnikov ter plavžev na Gorenjskem. V njegovi gostoljubni hiši so se zbirali vsi tedanji pomembni slovenski preporoditelji. Med njimi je bil tudi Vodnik, ki ga je Zoisom vezalo med drugim veselje do minaralogije.

Zois in Vodnik sta dolgo razmišljala, kako bi poimenovala prvi slovenski časopis. Zato da bi bil »lublanski«, sta se brž dogovorila, omenja Franc Vatovec v knjigi, ki podrobno opisuje slovensko časnikarstvo. Zois je modroval: »Koledar sva po laško krstila: našim cajtingam pa izberiva popolnoma slovensko ime. Drugi Slovenci (Slovani) in Moškovitarji (Rusi) cajtinge imenujejo novine. Začnimo vendajati: Lublanske novine.« Pa Vodnik ni soglašal s predlogom Žige Zoisa, domisli se boljšega. Zakaj jih je imenoval Novice, pa je razložil bralcem 1798. leta (številka 3 časopisa). »Te novice so zato novice imenujejo, ker po celi gorenski strani nad Kranjem tako govorijo, inu sploh med seboj pravijo, kader kdo pride od dalniga kraja: kajzene novice perneseš? Kaj se v novicah bere? Drugi Slovenci inu Moškovitarji ceitinge imenujejo novine; al novina per nas pomeni novo nivo; zatorej se rajši deržimo imena, kateriga nam gorenci v roke dado. Vem, da na krasu inu v Gorici pravijo nevestam novice; al to je iz laškiga posneto. Ako bi vunder kdo eno bolši besedo vedel, kako bi se novice drugači prav krajnsko rekle, je prošén, da bi povedal inu dober svet dal; dokler ni kaj bolšiga, ostanemo per starim gorenskimi imeni.«

Ko je bilo ime izbrano, je bilo treba izbrati oziroma pridobiti še založnika za prvi slovenski časopis. Zois je pridobil tiskarja Janeza Friderika Egerja, ki je napovedal izid prve številke Lublanskih novic že 1. novembra 1796. leta. A očitno vse le ni šlo tako gladko, kot si je predstavljal. Treba je bilo počakati vse do 4. januarja 1797. leta.

POLTEDNIK

Uredniki danes pospremijo svoje nove ali prenovljene časopise in revije z uvodniki. Ta ni manjkal niti v prvi številki Lublanskih novic, a ga Vodnik ni izpisal s ploho zvenceh besed, kot jih je marsikje brati zdaj. Uporabil je pesem in v njej na kratko, a dovolj jasno povedal, za kaj gre in za kaj bo šlo na straneh novega slovenskega časopisa. Časopisa, ki je prišel na svetlo 200 let po prvih čeških periodičnih

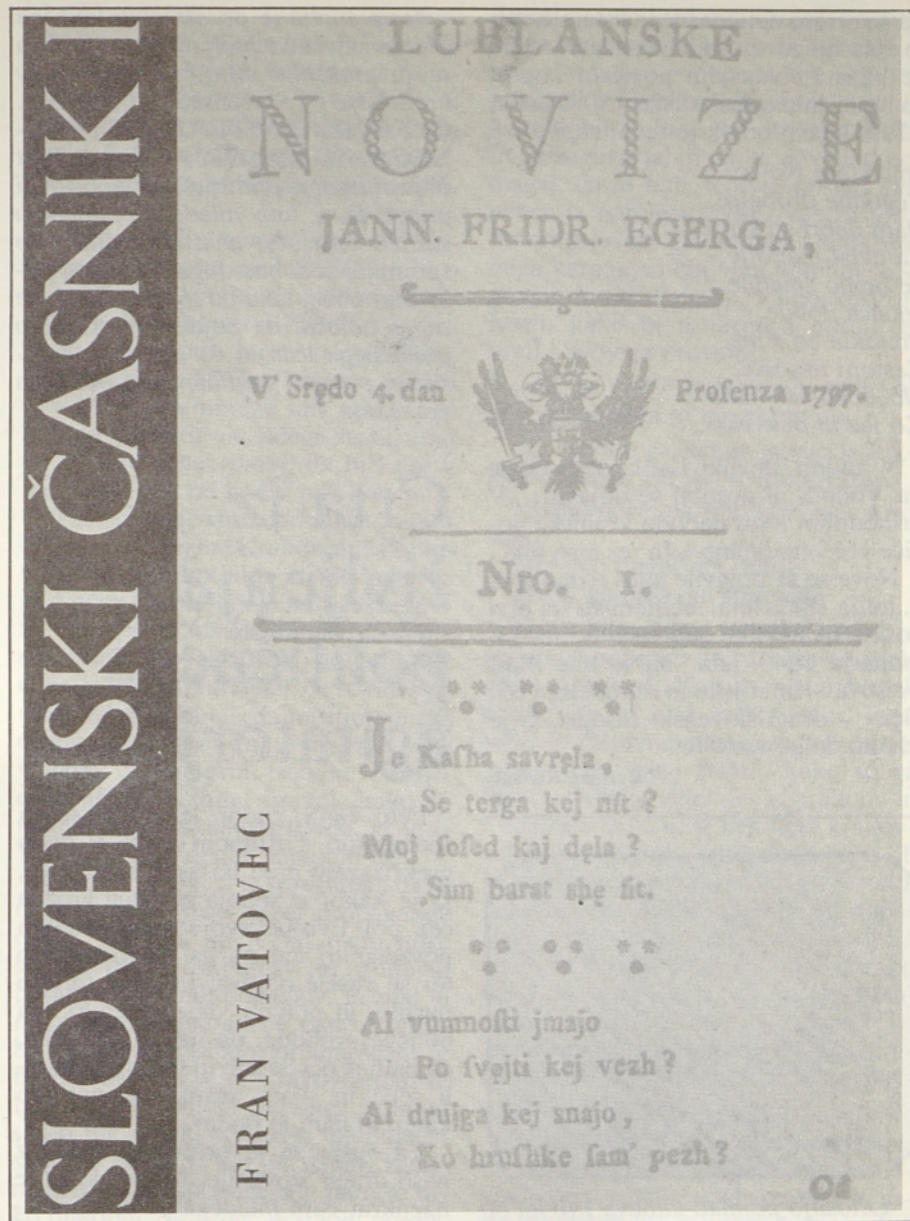
novicah »Novini pořadne celého měsíce zřiti 1597«, 192 let po pariškem »Le Mercure Français«, prvem francoskem periodičnem listu, 188 let po prvem nemškem tedniku, 149 let po prvem italijanskem tedniku »Il Sincero«... a 38 let pred prvim hrvaškim časnikom »Novine horvatske«, 35 let pred listom »Proba Novina Srbskih«, prvim srbskim časnikom, ki je bil tiskan na domačih tleh, v Beogradu...

Nekaj programskih drobcev je Valentin Vodnik natresel bralcem še v Lublanskih novicah dne 14. januarja 1797. leta rekoč: »Pričeoče novice govorijo od takih reči, za katere se dobro ve, da so se res pergodile. Tudi ne poberejo vsako kvanto od vojske; temveč rajši povedo, kaj se po drugih krajih tudi kej godi.«

Sprva so Lublanske novice izhajale kot poltednik vsako sredo in soboto, nato od 30. junija 1798 kot tednik le ob sobotah. Zadnjič so izšle 27. decembra 1800. leta. V letu 1797 so izšle 103 številke, naslednje leto 78 števil, leta 1799 in 1800 pa po 52 števil. In še to, ko smo že pri številkah, do 12. oktobra 1799 je Lublanske novice izdajal oziroma zalagal Janez Friderik Eger, po njegovi smrti pa njegova žena Terezija Eger, ki je obljubila tudi dvostranske priloge ali dodatke, kar je zapisano v samem časopisu številka 47, 1799. leta. »Četrto leto se perbližuje v katerim bodo te novice še delaj živele. Jaz podpisana obljubim, da bodo moji bravci bol postreženi kakor zadne dva leta. Začela sim perstavke dajati, katira so bila tulkokrat obetana. Storila bom karbo narveč mogoče narbol nove inu resnične pergodbe oznauvati! tedaj se perporočim jamavcam, da naj obilno te catinge kupio, inu svoje plačila do perhodniga 15. grudna ali po poštah po 2. fl. – ali per meni 1. fl. – sa pol leta vložje. Theresia Egerza.«

OD UREDNIKA DO KURIRJA

Valentin Vodnik je urejal Lublanske novice po vzoru tedaj izhajajočih časnikov, ki so mu bili dostopni, vanje pa dajal prispevke, ki so se lotevali najrazličnejših področij. Novice so bile vezane na domače in tuje kraje, nekatere bolj, druge manj sveže. Že omenjeni »perstavki« so prinašali razglase, oglase, žitne cene, loterijske objave, smrtna oznanila, itd. Vodnik je delal časopis sam, brez pomočnikov. Bil je glavni in odgovorni urednik, tehnični urednik, pisec, prevajalec, korektor. Tudi na pošto je hodil po tuje časopise, iz kateri je včasih pobral to ali ono novico in pripravljene tekste je sam nosil v tiskarno. Ni imel lahkega dela, pri pisanju pa tudi ne povsem prostih rok. Že zaradi cenzure je mo-

ral delati kompromise, kajti le-ta ni imela posluha za šale in časnikarske past. Zato je moral biti marsikdaj »popustljiv«. Vodnikovih »skirvalnic« pa ni mogla ali marala razumeti opozicija, ki se je pritoževala nad nekaterimi Vodnikovimi pomanjkljivostmi pri urejanju.

Bolj kot to in vse drugo pri pisanju, so časopis pokopale finančne težave. Naročnikov ni bilo toliko, kot bi si Vodnik in Egerjeva želela. Tiskarna je sicer zalagala list, ker je računala s tem, da bo naraslo število naročnikov in tudi rednih plačnikov naročnine. So si pa Ljubljancani tedaj bolj težko privoščili Novice, vsaj tisti, ki niso sodili med premožne. Naročnina je namreč znašala letno šest goldinarjev, letni zaslužek hlapca pa denimo sedem goldinarjev, kravarja šest goldinarjev, itd. Meščanstvo se je bolj ogrevalo za »Laibacher Zaitung« in druge nemške liste, ki so vzkli, kot pravi Franc Vatovec, na ljubljanskih tleh ali prihajali od drugod. Isto je veljalo za plemstvo. Edina skupina, na katero so se lahko

Valentin Vodnik

*Je kaša zavrela,
Se trga kaj nit,
Moj sosed kaj dela
Sem barat že sit.*

*Al' umnosti imajo
Po svetu kaj več,
Al' družga kaj znajo,
Ko hruške sam' peč.*

naslonile in zanašale Novice, je bil Zoisov preredni krožek in posamezniki, ki jih je pritegnila vsebina časopisa. Teh pa ni bilo ravno veliko. In še ti, ki so bili naročeni na časopis, so naročnino precej neredno poravnavali. Zato je Vodnik v voščilu za novo leto 1799. leto takole potožil:

*De b' zlomil si glavo
Kaj vošit ne vém
Lan 'tlačil sem travo,
Al letas jo smem?*

Založnici Egerjevi je bilo nazadnje dovolj finančnih stisk. Odločila se je,

da se otrese deficitarnega lista, s čimer je bila njegova usoda zapečaten. Da se bliža Lublanskim novicam konec, so bralci lahko zaslutili že v 50. številki 1799. leta. Vodnik je tedaj zapisal:

Smo stare Novice
Negodne drobnice,
Nam dobri so kotje
Za delat' napotje.
Se bomo zmedile,
Izkalca dobile.
Pretekla bo zima
Zastonj nas išče,
Nobeden nas nima,
Ko jaz in bukvišče.

V zadnji številki Lublanskih novic pa Vodnik ni pozabil še objaviti: »V prihodnjim lejtju nebodo krainske novice več ven dajane.« In res niso bile.

Nove so se pojavile nato redno spet 5. julija 1843. leta, medtem ko sta prvi poskusni številki teh izšli 6. in 13. januarja 1843. leta. To so bile Bleiweisove »Kmetijske in rokodelske novice« – drugi slovenski časopis, ki je izhajal dolgo vrsto let.

Darinka Kladnik

umetniška beseda

Letošnjo pomlad mineva 140 let od rojstva JOSIPA JURČIČA, našega prvega resničnega pripovednika, pisatelja prvega slovenskega romana in prve slovenske realistične povesti. V svojem kratkem življenju – umrl je v svojem osemindesetem letu – je v nevezani besedi zajel vse tisto, kar je Fran Levstik učil v Popotovanju iz Litije do Čateža; uporabil je snov iz ljudskega pripovedovanja o turških vpadih na slovensko ozemlje, o vojaških begunih, desetem bratu in o rokovnjačih. Jezika se je Josip Jurčič učil iz ljudstva ter je pisal svoje povesti zares iz ljudstva in za ljudstvo. V njegovem življenju in delu je pustilo močne sledove pripovedovanje starega deda, ki je s pravljicami in pripovedkami budil v njem pripovedniški dar.

Njegova najpomembnejša dela so povest Urjij Kobila iz protestantskih časov, zgodovinska povest Ivan Erazem Tattenbach, ki je naša prva feljtonistična povest, roman Doktor Zober, Spomini starega Slovenca, povest Rokovnjači in seveda prvi slovenski roman Deseti brat.

Josip Jurčič je po otroških letih na Muljavi živel v Ljubljani, leta 1868 pa se je preselil v Maribor in stopil v uredništvo Slovenskega Naroda. ČRTA IZ ŽIVLJENJA POLITIČNEGA AGITATORJA, ki jo tokrat objavljamo, je prvi Jurčičev leposlovni prispevek v tem mladem političnem glasilu. Jurčič je namreč vedno živo spremljal sodobne dogodke, zlasti politični razvoj, tako da se ne čudimo, če se je odločil, da pojde v uredništvo političnega lista in če je tudi v leposlovju pokazal zanimanje za politična vprašanja.

Črta iz življenja političnega agitatorja

Leto 1848, čudno leto! Eni se ga spominjajo s strahom in se v duhu prekrizavajo pred pošastjo revolucije, ki je kakor iz spanja zbudena grozila čez pol Evrope svojo palečo baklo povzdigniti, eni pa ga blagoslavljajo ter se veselé odseva, ki ga je to leto pustilo, in pravijo, da je vcepilo kali bodoče svobode, da nas je vzbudilo, da nam je oči odprlo in smo spregledali sebe in svojo nesrečo in pot, po katerem nam je hoditi.

Ta odsev se je razprostrl tudi čez našo drago Slovenijo. Marsikdo se je naenkrat čutil mladega po srcu, marsikdo je naenkrat zavedel se, da je Slovenec – žal samo, da bi kmalu zopet pozabil. Zlasti Ljubljana je bila naenkrat narodna postala, nemškutarjem zabavljala, ustanovila Slovensko društvo, v katerem je ljubi naš rojak iz ljubljanskega muzeja Dragotin Dežman, imajoč še pravo, od ljubezni do slovenske domovine vneto srce, navdušeno govoril za »slavo Slavjanov«. Imenovati bi se dali profesorji, ki so kokarde s slovenskimi barvami nosili in bili korifeji med Slovenci, današnji dan pa slovenstvo zaničljivo gledajo; za pesnika vem, ki je med prvimi tačas lezel na slovenski Parnas, njegov sin pa danes še slovenskega jezika ne zna; ljudi bi lahko naštel, ki so tačas kot mladeniči v narodni straži navdušeno za Slovenijo kričali, danes pa so ostroobrazni in osornovladni birokrati, ki so pripravi, z devetindevetdesetimi ministri devetindevetdesetkrat svoje »prepričanje« menjati. Pa »omnia sunt vana« – govori sv. Avguštin.

Z Dunaja, kjer je posebno vrelo, kjer je še pošteni demokrat dr. Fisch-

hof mogel pred množico na dvorišču cesarske palače govoriti za svobodo, ne samo nemško, ampak **vseh avstrijskih narodov**, in mu je ploskalo občinstvo, še ne tako zelo po kupljivem časopisju sprideno ko danes – z Dunaja so bili v Ljubljano in marsikam na Slovensko prišli domoljubni, vneti študentje kakor buditelji narodnega zavestja.

Kakor je bil ves čas mlad, tako je bila tudi politika teh blagovestnikov precej mlada. Prav dobro so sicer spoznali, da z Nemci in nemškutarji se ne morejo vezati, da ti iz nekega instinkta zavirajo vsak razvoj slovanstva; ali prišla jim je bila v glavo misel, kakor danes spoznavamo, popolnoma napačna, da bi bili Slovanom in zlasti nam Slovencem Italijani dobri zavezniki, kajti Italijani so imeli isto načelo zapisano na zastavi, načelo narodnosti. Enega teh za zvezo z Lahi vnetega apostola najdemo v ljubljanskem predmestju, v Krakovem, kjer prostim, na pol kmečkim in neizobraženim, pa trdim Slovencem Krakovčanom priporoča svojo idejo. Kako so naši prosti ljudje napačnost te namišljene zveze z Italijani že tačas spoznali in to spoznanje malo predrastično pokazali, naj pove naslednji prizor.

Okoli velike mize v krakovski krčmi sedi kakih dvanajst meščanov krakovskega predmestja. Možje so oblečeni povečini kakor kranjski kmetje v nabiksanih čevljih do kolen, polosanih irhastih hlačah s kučmo na glavi. Le nekaj jih je med njimi, ki imajo sukne, o katerih je dvomljivo, ali so bile novo pri krojaču narejene ali pa so kupljene tam »za vodo« med starino. Tam vidiš čevljarja z debelo smolavo roko, širokimi pleči in štirioglatim obrazom, suhega krojača, ki so mu prsi proti hrbtišču nazaj zlezle, odurno in osorno gledajočega ribiča, ki po Ljubljanci karpe lovi, zabuhlega in odebelelega hišnega posestnika, ki živi od skromne najemnine svoje hiše in od solate in špinache, katero mu na obširnem vrtu gospodinja sadi in potem, pred škofovo hišo čepé to zelenjad prodaja. Vsi ti vino pijo in resno in tiho poslušajo mladega človeka, ki na oglu sedi in jim pripoveduje o Slovanih in njihovem ogromnem številu, o starih, svetih pravicah, ki jih imamo Slovenci, o spoštovanju, ki ga ima vsak narod za svoj jezik in ga mora tudi Slovenec imeti itd.

Ta mladenič, imenujemo ga Jerebica, študent dunajske univerze, je visok, tenek človek, po obradku mu poganjajo začetki črne brade, na majhnem okrožljatem nosu čepé očala in zakrivajo male, žive oči, ki kakor dve iskri gledajo iz globoko ležečih lukenj pod nizkim čelom, nad katerim so črni, dolgi lasje strmo pokonci razčesani.

»Tako tedaj zapisano stoji, kakor ta gospod pravi, in od cesarja potrjeno, da smo Slovenci,« pravi robat zarjavel Krakovčan. »I nu, saj to je prav, če smo, pa bodimo! Saj res ni, da bi na rotovžu sami Nemci sedeli, ki ne iztegnejo gobca za nas. Moj stari oče je plačal ene groše štirve, pa je bil mir in pokoj. Pa pogledajte moje bukvice doma, koliko je počekkanega, kar sem že plačal.«

»Samo da davek pobirajo, so ti hudiči,« kolne čokat čevljar. »Pet let sem šival gospodom in hlapcem, jaz in moja dva fanta, da je bilo vendar kaj zaslužka in sem brez skrbi usedel se k maseljcu ali pa poliču, kadar sem škarpe pod klop zmetal. Kar ti tisti mali birič iz kanlije prinese blek, ki pravi, da je patent in pravica. Piši me taka pravica, kamor češ, če moraš človek deset goldinarjev na leto plačati, puntaj se ali ne puntaj. Kamor bi jih del, če podplatov kupim ali pa če jih zapijem, bi kaj odlegli. Zdaj pa se mi zdi, da jih v vodo mečem.«

»Le počakajte,« šepeta majhen možiček, »saj pravijo, da pridejo Izanci s sekirami davke odpravljat. Ti bodo vse Nemce potolkli.«

»Jaz bi jim koj pomagal, samo potlej zaprt biti je sitno,« pravi drugi.

»Pa otroke nam v vojsko jemljó, da jih postrelé kakor črno živino,« jezno momlja debel mož in hiti iz pipe vleči. Gospod Jerebica, zapazivši, da ti prosti možje zaradi njegovih govorov ne ločijo Nemcev in nemškutarjev od državnih in vladnih mož in da tako veleizdajno govoré, malo plašno po izbi gleda. Razen teh mož ni bilo nikogar v hiši. Tudi je bilo osemindesetdeseto svobodno leto, lahko se je kaj čez ojnice govorilo. Da štirje starejši Krakovčanje nekaj le molče in ga od strani ogledujejo, tega ne vidi, temveč še z večjim pogumom začne razkladati, da pravzaprav Nemcev na Kranjskem ni, da so le odpadniki, katerih je sram, da so Slovenci in zato z Nemci vlečejo, in da tisti Nemci, kar jih je v deželo prišlo, nimajo pravice gospodariti.

Krakovčanje so se počasi navlekli pijače in gospod Jerebica je imel čedalje bolj verne poslušalce. Samo to mu ni bilo po volji, da se niso vsi govorjenja udeleževali in da so vedno na »davek« nazaj govorico nanašali in njegove lepe nauke o narodnih pravicah in svobodi sem ter tja napak razumeli. Ker se je bil že tudi sam malo napil, rastlo je od trenutka do trenutka njegovo domoljubje in hotel je lepo prilično porabiti, da bi malo propagando delal za svojo in nekaterih tovarišev idejo: za zvezo Slovencev z Italijani.

»Gospodje!« začne gospod Jerebica in Krakovčanje zadovoljno prikimajo, da jih kdo z gospodi nagovarja. »Gospodje, nas Slovencev ni veliko. Sami ne opravimo nič, temveč moramo

iskati pomočnikov. Takih zaveznikov moramo iskati, ki imajo ravno tiste sovražnike kakor mi, katerim se Nemci vrivajo kakor nam. To so Lahi. V Lombardiji in na Beneškem in v Trstu imajo Lahi nemškutarje za sovražnike. Z Lahi se moramo zavezati in zediniti.«

»Kaj pravi?« vpraša tam na zadnjem koncu mize mož, ki je Jerebico že pred malo sumljivo ogledoval.

»Z Lahi se bomo pajdašili?« vpraša drugi in gospoda Jerebico ogleduje s svojim najstrašnejšim očesom. »Lahi so v Majlontu mojega sina ubili, ki ni živemu človeku nič žalega storil, zdaj pa ta pritepenec pravi, da bi Lahi k nam prišli. Ti, od kod si pa? Kdo si?«

Jerebici jame vroče prihajati. Kakor bi mignil, je pijane Krakovčane domoljubje in človekoljubje minilo in jeli so ga z očmi premerjati in italijanske grehe naštevati. Zidarski mojster je dejal, da Lahi ves zaslužek prejmelejo, eden je vedno ponavljal, da so mu sina ubili, eden je dejal, da mislijo papeža odstaviti, eden, da imajo zmerom nože v žepu, s katerimi trebuhe parajo, eden je zopet hitel praviti, kako so nekemu trnovskemu trgovcu, ki je iz Trsta vozil se, denar pograbili itd.

Gospod Jerebica je spregledal, da tu ne more za svojo misel propagande delati. Ustrašil se je bil malo hitre spremembe poslušalcev in njihovih hudih, nezaupnih pogledov. Poznal ni niti enega. Malo od jeze, malo od strahu pred vina polnimi predmeščani je bil obledel. To se je Krakovčanom še bolj sumljivo zdelo. Jerebica je hotel svojo reč za silo popraviti, pa popačil si jo je še bolj, ker je napak začel, namreč Lahe opravičevati, da niso tako hudobni. Slovenec je sploh, posebno pa pri vinu, tak, da si ne dá vsakemu ugovarjati, posebno ne, ako je po stanu ali po omiki nad njim in je v njegovi družini pri vinu v veliki manjšini. Tudi trdo slovenskim Krakovčanom ne manjka te zaupnosti v svoj lastni razum in v bistrost svoje pameti.

»To je laški špijon!« pravi oni debeli, ki se je bil prvi zoper gospoda Jerebico oglasil. »Ta ljubljansko mesto ogleduje, da ga bo potlej Lahom izdal, in vso deželo.«

»Poglej ga, kako ga barve spremetavajo!« pravi drugi in jezno svojo pipo po mizi položi, da se pepel iz nje strese.

»Jaz nisem Lah...« izpregovori Jerebica.

»Boš lagal, lump! Zakaj imaš pa črne lase in prav laško brado? Jaz bi ti že pokazal!« vpije eden in ob mizi vstane.

Ubogemu gospodu Jerebici je bilo malo tesno pri srcu. Kesal se je, da je šel med neznane ljudi za svojo nezrelo idejo agitirati, še bolj kakor se je kesal, se je pa bal za svoje zdrave ude.

Zunaj se je bil trd mrak storil, pri mizi so ga pa popolnoma zaseli, tako da ni mogel vstati in pobegniti. Brezupno se je oziral po krakovskih obrazih, da bi koga dobil, ki bi se mu prijazen skazal in ga zagovarjal in mu dopovedati pomagal, da ni Lah, temveč pošten Slovenec iz gorenjske vasi. Vse zastonj! Potomci lovcev glasovitega »podkovnega karpa« so bili vina polni in so se grozovito resno držali. Pa poskusiti je hotel, kako bi nevarnosti odšel, ter vstal s svojega prostora.

»Ali ga vidiš? Pobegnil bi rad! Lah je,« pravi eden in mu zapre pot.

»E, pustite ga, saj ne govori laško,« tolaži krčmar, ki je bil edini trezen.

»Samo noče, pa zna! Drži ga!« kriči eden.

Jerebico mrzel pot oblije.

»Udri ga, laškega špijona!«

To so bile zadnje besede, katere je gospod Jerebica v tej družini popolnoma razumel. Kar so nadalje vpili čezenj, to je bilo težko ločiti, kajti videl je zastavne mlade in stare može, kako so za mizo zrastli, kako so ga ježno gledali, videl je s strahom in trepetom, kako so se nekatere krakovske pesti vzdignile, čutil, čutil, kako jih je več po njegovi nedolžni glavi palo, kako so mu očala odletela, in naposled, kako so ga nekateri popali za roke, za pod pazduho, za noge in tako dalje in tako dalje, da se je zunaj precej daleč od veže v zeleni travi znašel pod milim nebom s pokvečenimi udi, pobitim srcem in potrtem navdušenjem za svojo idejo.

In ko se je gospod Jerebica počasi na svoje noge postavljaj in klet iz globočine svoje duše, klet ves svet in sama sebe, sijala je z neba bistra polna luna na gospoda Jerebico. In čeravno gospod Jerebica ni bil tačas še poet in menda še dandanes ni, pove sam, če ga vprašaš, da je tačas proti nebesom pogledal, z zobmi zaškripal in v trenutku, kjer ga je bilo vse pravo in sentimentalno domoljubje popustilo, govoril: »Nikdar več ne bom šel agitirat, če ne bom vedel komu in zakaj.«

Vendar gospod Jerebica ni popolnoma besede držal. Res je postal c. kr. pokoren uradnik, popustil je delo za narod, pa agitiral je in zabavljaj natihoma še vedno, kjer se je dalo – brez skrbi. Svojo idejo zveze z Lahi je dolgo nosil. Šele letos, kakor slišimo, jo je popolnoma popustil, ko je čul, da so Lahi v Trstu tako strastno hudobni nasproti Slovincem, ter je obupal in zdaj nam je pričakovati, kam in kako se bo obrnil. Do letos krakovskega imena ni mogel slišati, da bi ne bil umolknil. Šele v poslednji čas so mu dobri prijatelji dopovedali, da so Krakovčanje današnjega dne vse drugi in drugačni možje, kakor so bili leta osemindesetdesetega.

mladim po srcu

Svetlana Makarovič

Psiček Piki išče zlato

Psiček Piki je bil žalosten. Psiček Piki je bil tako žalosten. Tako žalosten je bil, da se mu ni dalo niti izkopati kosti in jo do kraja oglodati. Tako žalosten, da je položil glavo med šape in cvilil. In zakaj? Sramota, Piki je bil žalosten od same nevoščljivosti, si morete misliti? Zato, ker se je sosedov Floksi s svojo novo ovratnico tako zoprno postavljala pred drugimi psi, in zato, ker je bila Pikijeva ovratnica že čisto obledela in razcefrana. Zato je bilo Pikiju tako hudo. Kako si je želel vsaj en zlat krogec na ovratnici! Vsaj zlato zaponko. Ali pa . . . joj, če bi imel zlato ovratnico, vso iz čistega zlata! To bi drugi psi zijali. In Piki bi bil najimennitnejši pes v ulici.

– Iskati ga grem, je nenadoma skočil pokonci Piki, našel bom zlato za svojo ovratnico!

Naslednji hip ni bilo psička že nikjer videti, samo oblaček prahu je ostal za njim. Piki pa je tekkel po cesti in hrepenel lajati. V obcestnem grmu se je nekaj rumeno zaiskrilo. Piki je obstal in izbuljil oči, pa hóp! v grm in au! iz grma.

Kajti tisto zlato je bila osa. In še slabe volje povrhu. Ko je Piki hlastnil po njej, si kar lahko mislite, kaj se je

zgodilo pasjemu smrčku. In kužek jo je z oteklino razočaran mahnil naprej po prašni cesti.

Ustavil se je ob jezercu in se razočaran zastrmel v zlati sončni odsev na vodi. Če pa tole ni zlato! – si je rekel Piki. Nič kaj dosti ni pomišljal, skočil je in štrbunknil v vodo – voda je bila mrzla kot sto pasjih smrčkov skupaj, zlata pa nikjer.

Ves poklapan se je Piki privlekel na breg, prhal, pihal in se otesal. Pasje življenje, si je rekel in se odpravil naprej po prašni cesti.

V cestnem prahu se je nekaj zalesketalo. Psičku se je spet prebudilo upanje, da bo le prišel do zlate ovratnice. Pripravil se je na skok, zdajle! Pa je s tačko šavsnil po navadni stekleni črepinji, ki ga je vrh vsega še urezala. Kaj takega!

Naprej je šel naš Piki, naprej po prašni cesti in medtem se je znočilo. In kaj ni Piki skočil, ko je ugledal dvoje

lesketajočih se rumenih oči ob poti? Seveda je skočil – naravnost v sovo. In sova ga je pošteno s kljunom po glavi, češ, kakšen način pa je to!

In Piki je te noči skakal za kresničkami in počel še vse mogoče neumnosti. Končno je spoznal, da bo najbolje, če se vrne domov. Zvil se je pod grmom v klobčič in počakal jutro. Ko se je zdanilo, jo je že mahal nazaj po prašni cesti, proti domu.

In ali si morete misliti, da je v cestnem prahu ležal pravi zlat prstan? Ležal je tam in se svetil kot čisto zlato, saj je tudi bil zlat. Piki ga je videl, seveda ga je, celo obvohal ga je od vseh strani. Potem pa rekel:

– Stavim, da je spet kakšna prevara. Ni vse zlato, kar se sveti!

Prišel je domov. In je rekel Floksiju:

– Kar imej svojo ovratnico z zlatimi krogi – moje izkušnje so vredne veliko več, da veš!

Pametna sestra

Boštjan: »Moja sestra je tako pametna, da zna črkovati svoje ime od zadaj nazaj, pa hodi šele v prvi razred.«

Marjanca: »Ni mogoče? Kako pa ji je ime.«

Boštjan: »Ana.«

Koristna pomoč

»Kajne mamica, da je prav, če pomagam Katarini?«

»Seveda.«

»Zakaj pa potem joče, ker sem ji pomagal pojesti čokolado?«

Zobozdravnikov nasvet

Zobozdravnik je Urbanu plombiral zob. Potem je naročil mami:

»Pazite, da v naslednjih dveh urah ne bo nikogar ugriznil!«

Čudovita narava

Mamica pripoveduje Marku:

»Zemlja se neprestano spreminja. Tu, kjer je sedaj gozd, je bilo v davnih časih morje.«

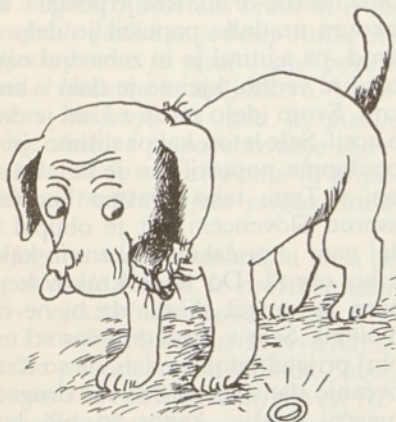
»Zdaj šele razumem, zakaj je povsod polno škatel od sardin.«

Zakaj je zrak mrzel?

Jure: »Ali veš, zakaj je zrak mrzel?«

Marko: »Zakaj?«

Jure: »Ker je vso noč bil zunaj.«

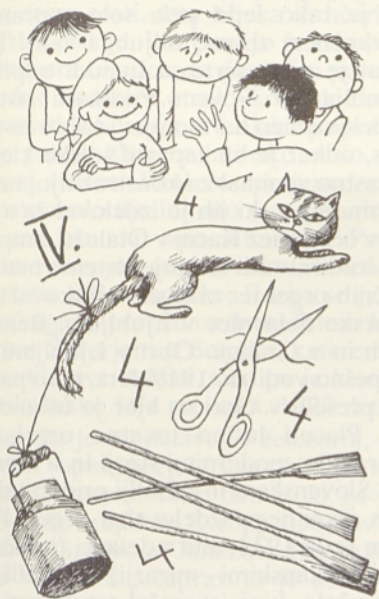
Zvonimir Balog

Četrtek

Za sredo pride četrtek.

V tednu je četrti –
kot narejen,
da se uresničijo kakšni
prismuknjeni načrti.

V četrtek so štirice glavni redi,
nabirajo jih četrti razredi.

Ob četrtrkih so četverci brez
krmarja
pogosto zmagovalci.

Če se ne razčetverijo prej
ali če jim ne izmaknejo in
poskrijejo vesel
gledalci.

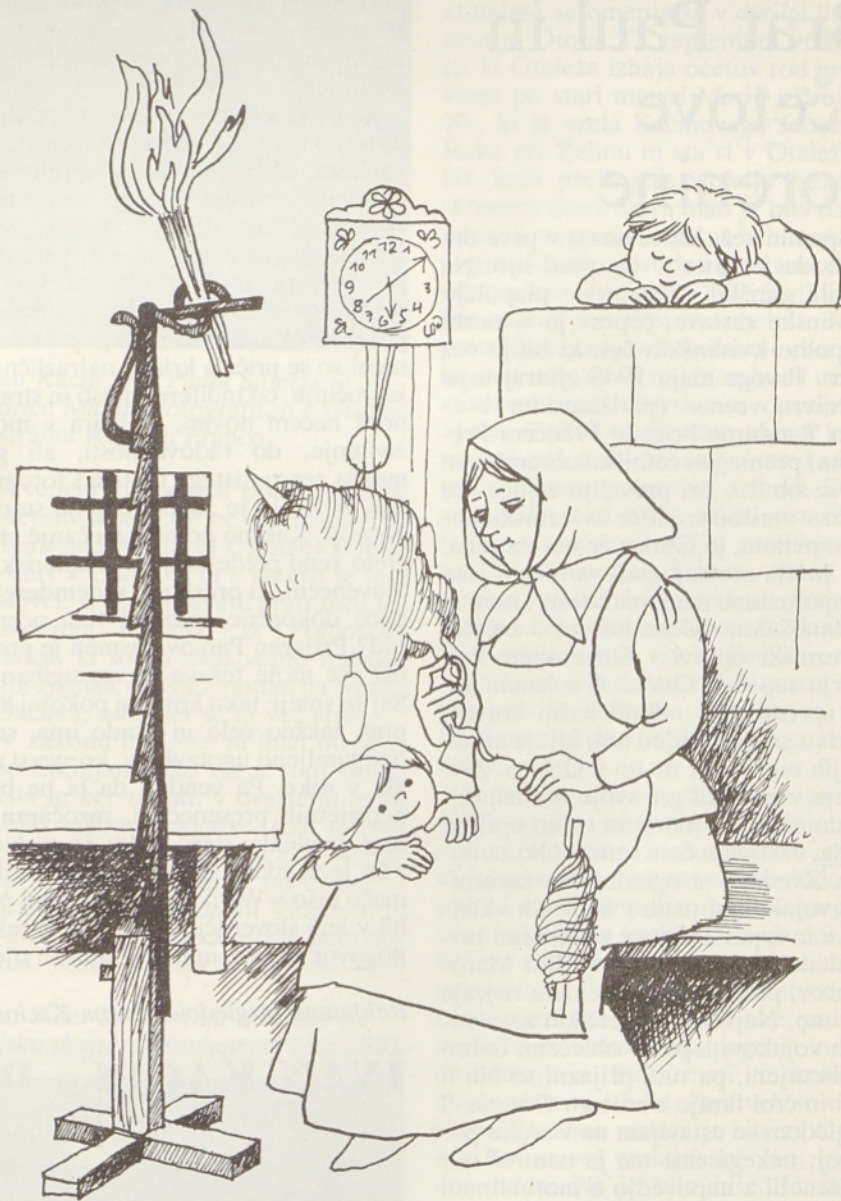
Četrtek je primeren za to,
da očetu med spanjem
en brk odrežete,
da sosedovemu mačku
kanglo na rep privežete.

Da potegnete koga
za nos
ali da sami padete v kašo,
če nasprotniku niste kos.

Ureja: Miha Matè
Riše: Marjanca Jemec-Božič

Čelešnik

Danes, ko sveti električna žarnica v vsaki hiši, ljudje na stara svetila skoraj ne pomislijo več. Morebiti včasih, kadar zmanjka elektrike, na svečo ali na petrolejko, prav gotovo pa ne na čelešnike, na bakle in trske, s kakršnimi so si v davnih časih kmetje svetili. V kaki stari hiši lahko vidimo majhne, na ajdovo zrno oblikovane line na levi ali na desni strani ognjišča. Vanje so še pred nekaj desetletji postavljali leščerbe.

Še v minulem stoletju so si ljudje svetili s trskami. Skrbni gospodarji so jih naklali iz posebno suhega, po možnosti smolnatega lesa. Ko so si svetile pri ognjišču, so jih gospodinje prislanjale kar na leseni valjar, na katerem so sicer porivale posodo v peč. Sicer so večinoma pritrjevali goreče trske v čelešnik. To je bila železna priprava na lesenem podstavku.

Čelešnik je imel svoje stalno mesto v hiši. Dokler ni bilo drugih svetil kot trske, je bil nepogrešljiv, zlasti pozimi, ko so se ob večerih zbrale predice in predle volno in lan. Pri delu so si svetile s trskami.

V začetku dvajsetega stoletja je izpodrinila čelešnik petrolejka, a le za krajši čas. Kmalu se je morala umakniti elektriki. Ponekod so petrolejko uporabljali še nekaj časa v hlevu pri molži in nastiljanju. Danes je električna žarnica povsem običajna tudi v hlevu. Petrolejka se je dokončno preselila med staro šaro k čelešniku.

Marija Makarovič

vaše zgodbe

Brat Paul in očetove korenine

Spomin seže daleč nazaj v prve dni svobode in dnevoj tik pred njo. Na oknih goriških Slovencev plapolajo slovenske zastave, čeprav je v mestu še polno kvislinških čet, ki hitijo čez Sočo. Prvega maja 1945 zjutraj uspe »Prešernovcem« (partizanskim borcev 7. udarne brigade Franceta Prešerna) premagati četniško obrambo, in ko se ob 10. uri prevalijo z juga čez Sočo v mestno središče zavezniški tanki in pehota, je Gorica že osvobodjena. 12. junija mora jugoslovanska vojska po sporazumu med maršalom Titom in feldmaršalom Aleksandrom o začasni zavezniški upravi v Slovenskem Primorju zapustiti Gorico. S solznimi očmi spremljamo odhod naših borcev, na dnu srca pa vedno bolj kljuje misel, da jih nikoli več ne bo v Gorico. Življenje v svobodi gre svojo pot naprej; srednješolci se moramo trdno oprijeti knjig, v vojnem času smo veliko zamudili. Zvedavo si ogledujemo zavezniške vojake, od tistih v škotskih »kiklcah« in lepih Indijcev z visokimi turbani na glavi do temnopoltih Marokancev, pred katerimi dekleta najraje bežimo. Največ je ameriških zavezniških vojakov; lepo so oblečeni, dobro prehranjeni, pa tudi prijazni so bili ti beli in črni fantje z onstran Oceana. S pogledom se ustavljam na vsakem posebej; nekega dne me je namreč oče presenetil z napovedjo o morebitnem obisku sina, ki živi z materjo nekje v bližini Chicaga.

Torej imam brata, pa čeprav le po pol, po očetu! Nisem torej sama, edinaka? Srce se mi je napolnilo s pričakovanjem, vsak dan sem upala, da se bo pred hišnimi vrati ustavil ameriški džip in bo v hišo stopil Paul. No, takrat sploh nisem vedela, kako je bratu ime, niti kje točno živi, kaj počne, ali sploh še govori slovensko? Nešteto vprašanj mi je takrat rojilo po glavi. Pa so minevali meseci, zavezniške čete so že zdavnaj odšle, brata ni bilo od nikoder, moja Gorica pa je žal postala spet italijanska.

Odšla sem na študije, najprej v Ljubljano, nato v daljni Beograd in kmalu sem izgubila tudi očeta, ki je dolga leta hudo bolehal. Pred smrtjo mi je izročil majhno fotografijo odrasčajočega dečka, ki se s psičkom igra pred tipično ameriško hišo. Sliko sem spravila v denarnico, kjer jo imam še danes. Paul je bil vojak v II. svetovni vojni, v ameriški mornarici na Pacifiku. V Evropo, v mamin Polhov Gradec, tja, kjer je med I. svetovno vojno pri »Šifreri gor rasel«, je prišel šele po II. svetovni vojni in to večkrat. Toda midva sva se prvič srečala šele pred tremi leti.

Sredi vročega poletnega popoldneva se po telefonu oglasi prijazen glas, z vabilom, da bi me nekdo v Polhovem Gradcu rad videl. Nekdo iz Severne Amerike, neki daljni sorodnik. Kdo vendar, saj tam nimam nikogar, sem presenečeno ugovarjala. Pa vendar pridite k »Šifreri«, tam vas čaka vaš pol brat Paul. Stisnilo me je pri srcu, v meni so se pričela križati najrazličnejša občutja, od indiferentnosti in strahu pred nečem novim, ki vdira v moje življenje, do radovednosti, ali gre morda res za tistega fantiča s fotografije, ki mi jo je zaupal oče na smrtni postelji. Kakšno bo neki srečanje med zrelo ženo petdesetih let in ameriškim Slovencem, ki pri skoraj sedemdesetih hoče dokončno spoznati tudi očetov rod? Prijazen Paulov nasmeh je pregnal vse moje težave in vsa ugibanja. Saj se smeje tako kot moj pokojni ata, prav takšno čelo in brado ima, sem opogumljeno ugotavljala, ko sva si segla v roke. Pa vendar, da bi ne bilo neprijetnih presenečenj, razočaranja, sem povlekla staro sliko iz torbice. »To je vendar naš stari kuža pred domačo hišo v Waukeganu«, je Paul pribil v lepi slovenščini. Dlje kot je tekел pogovor med nama, bolj sem na njem

ugotavljala ne le telesne, tudi značajske lastnosti očeta: isti obraz, ista duhovitost in bistrina duha. In potem ko so v prelepi polhograjski farni cerkvi zadoneli orgelski akordi izpod večjih glasbenikovih rok, sem si rekla, bodi srečna, če že nisi ti, potem je Paul nasledil očetovo glasbeno nadarjenost in jo ponesel daleč v svet.

Na teh polhograjskih orglah je oče opravljal službo organista pred prvo svetovno vojno, potem ko je z uspehom julija 1900 končal orglarsko šolo Cecilijinega društva, ki jo je v Ljubljani vodil Anton Foerster. Že prej je služboval na Brezjah, na Kontovelu pri Trstu, v Velikih Laščah in v Komnu. Bil je, kot se spominjajo najstarejši Polhograjčani, Ivana Kacin, odličan organist in pevovodja in ni nič čudnega, če se je »Janezova« Rezka, ki je tako lepo pela solo sopran v cerkvenem zboru, zaljubila vanj. Takrat je oče načrtoval in tudi odprl v Ljubljani v Novem Vodmatu lastno izdelovalnico harmonijev, saj se je ves čas, odkar je bil zapustil šolske klopi, strastno zanimal za konstrukcijo, ne le harmonijev, ki jih je izdeloval že njegov oče Janez Kacin v Otaležu, ampak je študiral tudi tedanje sisteme mehaničnih orgel ter občasno obiskoval orglarske delavnice v Ljubljani, Benetkah in v Gradcu. Obrt v Ljubljani je uspešno vodil do 1919. leta, nato pa se je preselil v Gorico, kjer je ustanovil na Placuti lastno tovarno orgel, jo opremil z modernimi stroji in si kmalu po Slovenskem in v Italiji pridobil sloves izvrstnega izdelovalca orgel. Potem se je 1932. leta z delavci (odličnimi solkanskimi mizarji) preselil v Domžale, kjer je prešel predvsem na izdelovanje harmonijev, klavirjev in pianinov ter se s svojimi instrumenti uveljavil ne le v Sloveniji, ampak predvsem tudi v Dalmaciji in še dru-

Reklamna razglednica Ivana Kacina

IVAN KACIN - DOMŽALE-LJUBLJANA TVORNICA HARMONIJA, GLASOVIRA I ORGULJA

god po Jugoslaviji. Ob izbruhu druge svetovne vojne se je vrnil že bolehen v Gorico, kjer je po vojni še nekaj let vztrajal pri izdelovanju glasbenih instrumentov, čeprav v manjšem obsegu, vse do smrti 1953. leta.

Kje sva bila ta čas midva s Paulom? Paul se je rodil na Silvestrovo 1912. leta v Ljubljani. Mladi materi, doma z gostilne »Pri Janezu« potem, ko je ugotovila, da si bo Paulov oče za zakonsko družico izbral lepšo in premožnejšo Ljubljankanko, ni preostalo drugega, kot da sledi bratom v Ameriko. Takrat je tudi Polhov Gradec zajela prava ameriška mrzlica; Od Šifrerjevih jih je odšlo naenkrat troje, od »Janezovih« pa kar štirje, trije bratje in sestra Rezka. Osem mesečnega Paula je Rezka izročila v oskrbo Šifrerjev, kjer so ga z ljubeznijo »gor spravle« stara mati, teta Micka in hčerka Lojzka. Bil je, kot pravijo še danes v Polhovem Gradcu, za glasbo in pesem izredno nadarjen otrok. Ko je domača organistka Šifrerjeva Lojzka pripravljala pevski zbor na latinsko mašo, je komaj triletni Paul že sprejemal zahtevno melodijo in nato sam zase dolge ure brundal »po latinsko«. Prva svetovna vojna je ameriške Slovence odrezala od domovine; Rezka se je v Waukeganu poročila z domačinom Janezom Šifrerjem iz Setnika, kateremu je rodila dve deklici, sina pa je k sebi dobila lahko šele po vojni, 1922. leta.

Očim, ki je bil delavec v železarni, je otroka toplo sprejel in ga posvojil ter pozneje zavrnil vsak denar, ki ga je pravi oče nudil iz Evrope. Domov v Polhov Gradec ni Janezova Rezka nikoli več prišla, čeprav jo je doma v družini z dobro vpeljana gostilno in precejšnjo zemljo upravičeno čakal delež, ki si ga je bila z delom tudi zaslužila. Danes živi s starejšo, izredno skrbno neporočeno hčerko še vedno v Waukeganu in si pri 95. letih starosti, potem ko jih je kar 60 preživela v Ameriki, želi domov. Rada bi prišla na sinov koncert 10. maja v Cankarjev dom, toda boji se, da bi ob pogledu na Polhov Gradec in rojstno hišo »samo še vekala«. O življenju in delu Paula Siflerja, ki je član American Guild of Organists, pa American Society of Composers and Publishers ter Društva slovenskih skladateljev, je obširno napisano v knjigi Edwarda Gobetza »Slovenian Heritage I«, mnogo odličnih ocen o Paulovih glasbenih stvaritvah najdemo v Sloveniji tudi v Cerkvenem glasbeniku izpod peres Jožeta Trošta in Eda Škulja.

Paul Sifler je doslej izdal več plošč v samozaložbi Fredonia Discs v Hollywoodu, kjer živi že vrsto let. Tu je tudi zborovodja in organist v škofijski cerkvi St. Thomasa in organist v Temple Sinai v Glendaleu. Sicer pa veliko komponira tako na posvetnem kot

Ivan Kacin, oče Paula Siflerja in Dorice Makuc, fotografiran s svojima sestrama Rozo in Franco

cerkvenem glasbenem področju. Ena najlepših skladb, če ne najlepšo »The despair and Agony of Dachau« (Obup in smrt v Dachau) in s katero je tudi zaslovel, je Paul posvetil bratrancu Janezovemu Francku iz Polhovega Gradca, ki so ga med vojno Italijani najprej gnali na Rab, potem pa Nemci v Dachau, odkoder se ni več vrnil.

V zakonu moj oče ni imel otrok, z lepo Ljubljankanko sta se tudi kmalu razšla in ker takrat, v dvajsetih letih, ni bilo zakonske ločitve, sem se tudi jaz rodila kot nezakonska hči. Mama, ki je bila veliko mlajša od očeta, je morala na porod v daljni Videm in je ne glede na skrb, s katero je naju oče obdal, veliko pretrpela. Ne vem, kdaj

Paul Sifler kot mornar z mamo na obisku doma v Waukeganu leta 1942

je izvedela za Paula in njegovo usodo; ko sem ji ga pred tremi leti pripeljala v Gorico, ga je v našem domu spoštljivo in z ljubeznijo sprejela. Bila je vesela, da me je našel, midve bi ga verjetno nikoli ne uspeli.

Pot do očetovih korenin je Paula vodila v Otalež, vas na polici nad dolino Idrije, nasproti visokim Masoram, ki jo omenja že Simon Rutar kot enega najstarejših krajev na Tolminskem. Ne vem, če je Paulu znano, toda hrib »Otales« se omenja že v darilni listini cesarja Otona 27. septembra 963. leta. Iz Otaleža izhaja očetov rod predvsem po stari materi Mariji »Brejčevi«, ki je vzela Kacinovega Janeza z Reke pri Želinu in sta si v Otaležu v 80. letih prejšnjega stoletja zgradila skromen dom. Stara mati je bila daleč naokoli znana kot odlična babica, ki se ni ustrašila niti poroda s kleščami, stari oče pa mizar in pri »Tišlerjevih« sta kar naprej peli žaga in »obeljč«. Tudi precej harmonijev je kot samouk izdelal stari oče; obrti naj bi se hodil učiti k znanemu podobarskemu podjetju »Faci« v Polhov Gradec, kamor jo je mahnil peš prek Sovodenj, na Lučne in čez Planino po strmih grabnih. Dolgih poti se stari oče ni nikoli ustrašil; v Polhov Gradec je peljal tudi hčerki, teto Rozo in teto Franco, da bi se tamkaj naučili dobro kuhati. Zadnjikrat pa naj bi bil v Polhovem Gradcu po rojstvu prvega vnuka Paula.

Prišel se je pokloniti mladi materi in, kot pravijo Polhograjčani, naj bi pri zibki zavekal nad vnučkom, ki ga je bil oče spregledal.

S Paulom sva se ustavila na grobu starih staršev, na pokopališču za cerkvijo sv. Katarine, ki ima sijajno lego. Proti zahodu se od tod odpre čudovit pogled na vaška polja in hiše v bregovih s samotnimi kozolci, vse tja dol do Polic s starodavno cerkvico, ki ljubosumno čuva sicer že nekoliko zbledle freske slavnega Jerneja z Loke, pa vse do Krna in Kaninskega pogorja in tja do Matajurja. Stara mati so umrli v visoki starosti 92 let, preživeli so obe vojni. Posebno zadnja je bila za Otalež, kot za vse cerkljanske vasi, izredno huda. Ni je bilo hiše, še tako skrite, ki ne bi bila tako ali drugače povezana z osvobodilno borbo in sploh z vojnim dogajanjem. O velikih žrtvah pričata v Otaležu partizansko grobišče in spomenik na pokopališču, ki ga je odkril pisatelj France Bevk in zanj napisal besede: »Tu spijo, ki za nas so pali...« Skupno je bilo 76 padlih in drugih vojnih žrtev iz Otaleža in sosednih vasi. Med njimi sta tudi bratranca Slavko in Janko; prvega so komaj 16-letnega Nemci zverinsko mučili in usmrtili na Hmenici, kjer je služil za hlapca, komaj dve leti starejši

(nadaljevanje na str. 42)

naši po svetu

Za večjo kulturno izmenjavo

Turneja narodno-zabavnega ansambla Štirje kovači in humorista Vinca Šimeka širom po Kanadi v organizaciji Slovensko-kanadske skupine za kulturno izmenjavo in SIM v novembru in decembru 1983 je bila izredna prilika, поблиže spoznati položaj in vlogo, pa tudi problematiko Slovencev in slovenskih društev v Kanadi. Čeprav je dober mesec prekratko obdobje, da bi lahko prodlr v vse globine in vso razvejanost organizirane dejavnosti slovenskih društev in slovenskega življa na sploh, so mi tesni stiki, ki sem jih v tem času imel s številnimi predstavniki slovenskih društev, skupin in dejavnosti vendarle omogočili globlji vpogled v čudovit splet prizadevanj in dejavnosti Slovencev v Kanadi, ki bi jih lahko imenoval tudi zavzetost za celovitost ohranjanja in utrjevanja slovenstva, slovenskega jezika, slovenske kulture in tesne povezanosti z matično domovino Slovenijo in Jugoslavijo. Prevzela me je gorečnost naše-

ga preprostega slovenskega človeka v Kanadi v teh prizadevanjih, njegova sposobnost, da se integrira v kanadsko družbo, da v tej družbi s svojo pridnostjo uveljavi svoje znanje, svojo strokovno usposobljenost in še utrjuje doseženi socialni položaj, da pa ob tem ne zanemari negovanja svoje slovenske nacionalne identitete, svojega slovenskega jezika, kulture in tesnih vezi z matičnim narodom in državo. V stikih z našimi rojaki sem neposredno dojel resnico, da ni lahko v drugih, tujih okoljih ohranjati svojo narodno zavest in kulturo. Za to je ootrebno mnogo požrtvovalnega dela, odrekovanja in naporov. In prav to so odlike naših slovenskih društev, organizacij in posameznikov v Kanadi, odlike, ki zaslužijo vso našo podporo in pomoč, tako SIM kot vse Slovenije in Jugoslavije.

Tako sem razmišljal na koncertih in prireditvah širom po Kanadi, ko se je radostno odzivalo na stotine in stotine Slovencev vabilu svojih društev, da skupaj z gosti iz domovine preživijo ob slovenski besedi in glasbi lep večer.

Tako sem razmišljal, ko sem na koncertu ob proslavi desetletnice obstoja Slovensko-kanadske skupine za kulturno izmenjavo v Torontu, dne 27. 11. 1983 (ki je pripravila tudi to naše gostovanje po Kanadi) izročal odboru te skupine s predsednikom L. Stegujem in sodelavci K. Hladom, K. De Montejem, M. in F. Kukovico, L. Fistro in drugimi, diplomu Slovenske izseljenske matice za zasluge pri ohranjanju slovenske kulturne dediščine in povezovanja slovenskih izseljencev z matično domovino. Takih misli sem bil, ko sem širom po Ontariu pozdravljal v imenu SIM številne obiskovalce naših koncertov in se pogovarjal s številnimi aktivisti posameznih

slovenskih društev in skupin in spoznaval njihovo razvejano kulturno-prosvetno in drugo dejavnost: tako v Vzajemni podporni zvezi Bled s predsednikom J. Hočevarjem, F. Maričem in drugimi sodelavci, ki že petdeset let uspešno in prizadevno deluje med slovenskimi izseljenci v Kanadi, tako v društvu Lipa v St. Catharinesu s preds. T. Kraševcem in prizadevnima organizatorjema tamkajšnje folklorne skupine F. Dim in Attehnem, tako društva Triglav v Londonu s preds. J. Razpotnikom in z organizatorico tamkajšnjega folklorne ansambla Magdaleno Razpotnik. O teh vprašanjih je tekla tudi beseda v društvu Zvon v Torontu, v društvu Slovenski park pri Kitchenerju in v slovenskem društvu v Ottawi, pa tudi z vodjem folklorne skupine Nagelj v Torontu Cirilom Soršakom.

Posebno vrednost in izkušnjo nam je posredovala naša pot k slovenskim ljudem na kanadskem zahodu. Srečanj z našimi ljudmi, ki živijo na teh prostiranih področjih, ni mogoče pozabiti. Povsod je vladalo iskreno veselje ob srečanju z živo slovensko besedo in pesmijo iz domovine ter želja, da bi bilo takih stikov več. Slovenska društva v Vancouvru s predsednikom Vinkom Močnikom, v Kelowni s predsednikom A. Lenarčičem, Calgaryju s predsednikom F. Hajdinjakom, Edmontonu s predsednikom T. Božičem in Winnipegu s predsednikom M. Zobarčičem so izredno prizadevna in zaslužijo vse naše priznanje in pomoč, saj se po svojih močeh trudijo, da ohranijo slovenski jezik in kulturo v sredinah, kjer živijo in delajo. Ob tem moram še posebej poudariti, da smo naleteli povsod, kjer smo se mudili, na res prisrčen, bratski sprejem, tako da smo se počutili kot doma. Tudi za ta čudovit občutek vsem prisrčna hvala.

Povsod je prevladovala želja, da poglobimo neposredne stike SIM z društvi širom Kanade, da povečamo svojo prisotnost s kulturno dejavnostjo, publicistiko, filmi, z pripomočki za dopolnilni pouk slovenščine, z obogatitvijo knjižnic in z medsebojnimi obojestranskimi stiki. Ker so to tudi usmeritvene dejavnosti SIM, ni bilo težko najti skupnega jezika.

Ker sem imel med bivanjem v Torontu tudi priložnost za stike z delavci v obeh radijskih postajah, ki oddajata v slovenščini – Slovenski večer in Karavana prijateljstva sem lahko v intervjujih, ki sem jih dal, tudi širšo slovensko-kanadsko javnost informiral o navedenih usmeritvah dejavnosti SIM.

Med bivanjem v Ontariju sem obiskal Ministrstvo za kulturo province Ontario, kjer me je sprejel M. J. Diakowsky, direktor oddelka za multikulturo, obiskal sem tudi Ministrstvo za medvladne in mednarodne zadeve, kjer sta me sprejela namestnik mini-

Spominski posnetek neposredno po podelitvi diplome SIM Kanadsko-slovenski skupini za kulturne izmenjave. Na sliki: prvi na levi Bojan Lubej, podpredsednik SIM, poleg njega Ludvik Stegu, predsednik KSS, sledijo člani ansambla Štirje kovači, spredaj pa je humorist Vinko Šimek-Jaka Šraufciger.

stra D. Stevenson in direktor oddelka za mednarodne zadeve E. Fen. V dolgih in zanimivih pogovorih smo obravnavali možnosti za poglobitev medsebojnega kulturnega sodelovanja in krepitve vloge izseljencev in njihovih društev pri tem. Načeli smo vrsto vprašanj in pobud s področja literature, kulture, vzgoje in izobraževanja, pomoči slovenskemu dopolnilnemu pouku, materialne pomoči za delo društev in podobno. Vsi sogovorniki so pokazali velik interes za poglobitev medsebojnega sodelovanja, za krepitve vloge slovenskih izseljencev pri tem sodelovanju in za reševanje perečih vprašanj, s katerimi se naša društva ubadajo. Na pobudo slovenskih športnih delavcev (še posebno T. Vrščič), smo obiskali tudi županjo mesta Mississauga go. Hazel McCallion, ki se je zavzela za kulturno in športno izmenjavo. Izrazila je namero, da bi spremljala gostovanje tamkajšnjih slovenskih športnikov v Sloveniji, poleti letos, in ob tej priliki navezala konkretne prijateljske stike z Ljubljano. Prepričan sem, da gre za pobudo, ki zasluži vso našo pozornost.

Skupno s slovenskimi kanadskimi dejavniki smo seveda vzpostavili sodelovanje tudi s jugoslovanskima gen. konzulatoma v Torontu in Vancouvru. Na skupnih srečanjih smo lahko opredelili tiste aktivnosti, ki bi lahko prispevale k pospeševanju kulturne izmenjave med izseljenskimi društvi in kulturnimi institucijami matičnega naroda. Mislim, da končno lahko rečem, da so bili stiki, ki sem jih imel z vsemi navedenimi dejavniki, tako izseljenskimi kot oblastnimi, zelo koristni, da so nam omogočili bližje poznavanje vsestranske dejavnosti slovenskih izseljenskih društev ter vso predanost, ki jo kažejo naši ljudje v Kanadi, v prizadevanjih za ohranitev slovenskega jezika in slovenske kulture v novi domovini. Vse to pa pomeni veliko obvezo tudi za nas v SIM in širše v vsej Sloveniji in Jugoslaviji. Še povečati moramo naše napore, da bodo tudi Slovenci v Kanadi še bolj prisotni v vseh naših snovanjih še posebej kulturnih in informativnih in da bodo naši stiki še bolj pristni in polni.

Prepričan sem, da bomo tako še povečali naš prispevek k vašemu, dragi kanadski Slovenci, in našemu skupnemu prizadevanju za ohranitev slovenske besede in kulture v vaših novih sredinah, za razcvet vaših slovenskih društev in njihove dejavnosti. In ne nazadnje boste tako kanadski Slovenci še okrepili vlogo mostu in povezovanja med slovensko kulturo in kulturo vaše nove domovine Kanade, med kanadskim in slovenskim ljudstvom ter med Slovenijo in Jugoslavijo ter Kanado.

Bojan Lubej

ŠVICA

Dan republike v Švici

Dan republike 1983 so proslavili tudi naši ljudje, ki živijo in delajo v Švici, pa tudi njihovi otroci. Mladina je pripravila pestre sporede za posebne proslave, ki so se zvrstile v vseh oddelkih jugoslovanskih dopolnilnih šol, pa tudi za društvene. Kajti, tako kot vsako leto, so društva, in teh je sedaj že okrog petdeset, v čast dnevu republike pripravila posebne prireditve.

Tam, kjer so finančna sredstva odmerjena, t. j. v manjših društvi, so bile proslave interne, večja društva pa so imela prireditve s celovečernimi kulturnimi programi, katerim je sledila zabava do zgodnjih jutranjih ur. Marsikje so na teh prireditvah gostovali znani umetniki iz domovine, televizija Novi Sad pa je poslala v Švico svojo snemalno ekipo, ki je imela priložnost posredovati gledalcem v domovini poleg vtisov s proslave tudi posnetke in pogovore s posebnih razstave društva upodablajočih umetnikov v Švici.

V vrsto velikih prireditev šteje tudi skupna proslava slovenskih društev v Švici, ki se je odvijala v soboto 19. novembra zvečer v dvorani Fadacher-saal v Dietikonu blizu Züricha.

V kulturnem delu večera so nastopali pevci zbora Soča, recitator Grega Smrekar, člani gledališke skupine SPD Triglav so izvajali »Recital Dneva Republike 1983«, častna gosta sporeda pa sta bila operna pevka Zlata Ognjanovič in član SNG Andrej Kurent. Gostovanje teh umetnikov iz domovine so posredovale občine Ljubljana Center, Domžale in Slovenjgradec, poskrbele pa so tudi za dobro voljo do jutranjih ur, saj je za ples igral priljubljeni Lesjakov ansambel iz domovine.

In na tej prireditvi je v čast prazniku spregovoril generalni konzul Gustav Kranjc, bil je skupaj s soprogo tokrat poslednjič na slovenski proslavi dneva republike v Švici, saj se je kmalu za tem za stalno vrnil v domovino.

Breda Stepič-Cechich

XIII. slovenski veleslalom

V letnem poročilu smučarske sekcije SPD Triglava je zapisano, da je imel »Slovenski veleslalom« v letu 1983 srečo, saj je bil obsijan od sonca. Kaj to pomeni, vedo le tisti, ki so se kadarkoli v življenju ukvarjali z organizacijo smučarskih prireditev. Ker kaj ti pomaga, če si vesten in si že vnaprej vse dobro pripravil in če imaš še močno delovno ekipo; če ti ga na koncu vreme zagode, je vsa dobra volja zaman.

In tako je bilo tudi letos. Skorajda! V petek pred tekmovanjem je polmetrska snežna odeja še prekrivala smučišče Hochgütsch, v soboto, ko je v Unteriberg prispela delovna ekipa, pa je vedno močnejše deževalo. 13. slovenski veleslalom! – morda je pa kriva številka?

Stopetdeset tekmovalcev se je prijavilo že vnaprej, kljub temu, da v okviru tega tekmovanja tekme za JU-SKI letos ni bilo. Teh tekmovalcev ne smemo razočarati, so si rekli organizatorji in so čakali in upali. Nekateri še spati niso mogli prav, vodja organizacije Miro Kuželj pa je bil že ob petih zjutraj na nogah.

Pregovor pravi: kdor čaka, dočaka! In tako je tudi bilo. Zjutraj je prenehalo deževati, zavel je mrzel veter, zatem pa je pričelo močno snežiti. In kmalu je bil tudi že parkirni prostor pod smučiščem poln. Tako tudi letošnji Triglavov veleslalom ni »padel v vodo«, organizatorji pa so dokazali, da so kos tudi najtežjim vremenskim prilikam. Proga je bila namreč najbolje pripravljena, le da so jo lahko postavili šele v dopoldanskih urah in se je zaradi tega pričetek tekmovanja malo zavlekel.

13. slovenski veleslalom je potekal brez zastojev, dobremu razpoloženju pa so prispevali nadebudni gledalci, ki so tudi tokrat bodrili tekmovalce. Njihovi vzkliki so tokrat zveneli kot resnična pohvala, saj tekmovalcem ni bilo lahko. Vidljivost je bila zaradi nenehnih snežnih metežev zelo slaba, cilj z napisom Elan – Elan je bil na-

mreč pokrovitelj tekmovanja – pa je močan veter nekajkrat skorajda odnesel.

Razglasitev rezultatov je bila v novi koči vrh smučišča Hochgütsch, tja je prišel s pokalom Ljubljanske banke njen novi predstavnik Bruno Fidler, pokal jugoslovanskega generalnega konzulata pa je prinesel v Unteriberg konzul Duško Barač. Njegova dva sinova Milan in Nebojša sta že člana SPD Triglava in sta tega dne tekmovala, med tekmovalci pa so bili tudi člani slovenskih društev Triglava iz Sindelfingena, SPD Vorarlberga in Planinke in Ravensburga. Prišli so na Triglavov veleslalom kljub temu, da tekme za JU-SKI ni bilo in s tem dokazali, da se je prijateljstvo med člani društev treh alpskih dežel že močno utrdilo.

In da je bilo razpoloženje še prav posebno domače, sta poskrbela glasbenika Jože Kavčič in Ervin Lorber. V spomin na 13. slovenski veleslalom pa bodo udeležencem ostali pleteni trakovi (Stirnband) z napisom »SPD Triglav Švica«, ki jih je društvo dalo izdelati prav posebej za letošnjo prireditev.

Breda Stepič-Cechich

Občni zbor SPD Triglav

Na obronkih Züricha stoji v Überengstringenu koča, katero omenjajo tudi anali slovenskih društev v Švici. Obdana od gozda in livad je ta izletniška koča kot ustvarjena za oddih in razvedrilo. In to kočo so odkrili tudi člani slovenskega planinskega društva Triglav in pričeli v njej prirejati društvene piknike.

Leta 1983 pa so člani gledališke skupine SPD Triglava v koči Überengstringenu pripravili tudi celovečeren program v počastitev dneva žensk.

O vsem tem so se člani društva pogovarjali 29. oktobra 1983, ko se je v koči v Überengstringenu odvijal tudi njihov redni letni občni zbor. Iz poročil smo razbrali, da so imeli člani upravnega odbora polne roke dela, saj niso počastili le žensk temveč tudi dan republike, v sodelovanju z učiteljicami slovenskih oddelkov dopolnilnega pouka so pripravili tradicionalno prireditev »Slovenski otroci vabijo«, z uspehom in številnim obiskom pa je bila kronana tudi Triglavova tradicionalna prireditev, ki nosi ime »Slovenski ples«.

V društvu pa niso gojili le kulture temveč tudi šport. In tradicionalni »Slovenski veleslalom«, očak veleslalomov med našimi ljudmi na tujem, ni bil le obsijan od sonca, bil je tudi uspešen, dobro organiziran in številno obiskan. In vodja smučarske sekcije je pohvalil člane, ki so sodelovali tudi pa

smučarskih prireditvah ostalih slovenskih društev v Švici in pa na tekmah za JU-SKI-pokal in še posebej je pohvalil športne uspehe članice Majde Ipavec.

SPD Triglav je vztrajno gojil stike z ostalimi društvi pa tudi z domovino in zahvaljuje se za sodelovanje tudi občinskemu sindikalnemu svetu občine Ljubljana-Center, za že dolgoletno pomoč pa tudi podjetju Elan iz Begunj na Gorenjskem, seveda pa tudi Ljubljanski banki.

Občnega zbora so se udeležili generalni konzul Gustav Kranjc s soprogo, iz domovine pa sta se pripeljala urednik Našega delavca Matjaž Vizjak in predstavnik Delavske Enotnosti.

Ker je društvo dobro gospodarilo, so članice društva na njihov dan prejela darila, lepo pa so pogostili tudi udeležence občnega zbora.

Tega dne je potekla mandatna doba staremu upravnemu odboru, zato so bile na sporedu tudi volitve. Novi upravni odbor sestavljajo sedaj naslednji člani:

Metod Fikfak – predsednik (odgovoren tudi za planinstvo), Milka Rahne – tajnica – blagajnik, člani upravnega odbora: Tone Bizjak, Alojz Žgavec, Jože Kovač, Alojz Arko in Roman Sešek, vodja smučarske sekcije pa je Miro Kuželj s sodelavko Majdo Ipavec.

Breda Stepič-Cechich

ŠVEDSKA

Prikupna Carmen Stopar, ki pogosto razveseli s svojim nastopom

Moški pevski zbor z Darinko Ringström (Turnškovo Darinko) slovenskega kulturnega društva »PLANIKA« iz Malmöja. Foto: Åke

Srečanje v Göteborgu

Mladina se vedno bolj asimilira

Slovensko društvo »France Prešeren« v Göteborgu na Švedskem je pred nekaj meseci praznovalo deseto obletnico obstoja. Vinko Zdoljšek deluje v društvu že od vsega začetka in naši ljudje v tem delu Švedske ga dobro poznajo kot pobudnika, organizatorja, društvenega delavca, ki mu nikoli ni bilo žal ne denarja ne časa za delo z našimi ljudmi.

Ob pomembni obletnici smo z Vincom obujali spomine na tiste čase, ko so se Slovenci iz Göteborga in okolice začeli zbirati in so ustanovili svoje društvo. Niso imeli društvenih prostorov in tudi kazalo ni, da bi jih lahko kje dobili.

»Zbirali smo se po stanovanjih,« pove Vinko Zdoljšek. »Morda je bilo to še bolj prijetno, lepše, saj smo tako nekako bolj intimno občutili, da smo si znali tudi v tujini ustvariti delček domovine in se povezati med seboj.«

Članstvo je naraščalo, dobili so svoje prostore, sestanki so bili redni in

resni. Ustanovili so nekaj sekcij, vanje so se še bolj trdno povezali naši ljudje. Zdaj jih je povezovalo še več, ne samo to, da pripadajo eni domovini, zdaj so jih vezali še osebni interesi.

»Slovenci povsod in radi prepevamo in za nas v tujini je pesem še toliko bolj pomembna. Tako smo takoj na začetku ustanovili pevski zbor in vaje smo imeli vedno zelo redno in pri tem smo bili dosledni. Zbor je dosegel tudi določeno kvaliteto, saj smo bili že na pevskem taboru v Sloveniji in v naših vrstah smo imeli že tudi pevovodje iz domovine, s katerimi smo trdno in strokovno delali.«

Najbrž ni potrebno posebej povedati, da je med pevci tudi naš sogovornik. Morda se zato tako razgovori, kadar steče beseda o tej društveni sekciji. Nekako najbolj pri srcu mu je in ves se je angažiral v tem, da bi delo tudi vnaprej teklo redno in seveda tudi kvaliteto.

naša glavna in prvenstvena naloga. Če namreč ne bomo delali tako zagnano ali pa še bolj tudi vnaprej, se lahko upravičeno bojimo, da bo naša slovenska kultura v tujini izumrla. Prav mi pa smo tisti, ki tega ne smemo dovoliti.«

Tanja Pirš

ZDA

Ameriško-slovenski klub v Forest Cityju

Ameriško-slovenski kulturni klub v Forest Cityju, Pa., (American-Slovene Heritage Cluba of Forest City, PA) je imel pred nedavnim letni občni zbor, na katerem je bilo izvoljeno novo vod-

stvo. Predsednik kluba je John Blo-dnikar, podpredsednica Sophie Urbas, tajnica Mary Macek in blagajničarka Loretta Tomazic.

Klub ima zdaj prek 350 članov, sestankov pa se redno udeležuje povprečno 175 članov, kar je zelo veliko za ameriške razmere. Tudi to dokazuje, da imajo člani svoj klub radi in da mu radi pomagajo.

Slovenski radijski program, ki ga vodi Robert F. Jergel, je imel pred nedavnim že svojo 80. oddajo, v kateri predvajajo predvsem slovensko glasbo, večidel s plošč, ki jih prejmejo iz Slovenije. Kadar imajo na voljo primerno gradivo, predvajajo tudi govorne oddaje o zgodovini, kulturi, geografiji, tradicijah idr. I iz Slovenije. Naslov te radijske oddaje je »Sunday in Slovenia« (necelja v Sloveniji).

AVSTRALIJA

Skupina nastopajočih na izredno uspeli in množično obiskani proslavi dneva republike, ki je bila 3. decembra 1983 v Sydneyu v Avstraliji.

Na proslavi so v vseh jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti recitali tudi učenci jugoslovanskih šol v Sydneyu. Obe fotografiji je posnel Vilmoš Švarc.

Vse ostale sekcije so bolj občasne. Ljudje prihajajo, odhajajo, se poročijo, menjajo službe, odraščajo in tako nastajajo in odmirajo razne dejavnosti v društvu. Prav zdaj se trudijo, da bi ustanovili folklorno skupino, kajti člani društva so izrazili željo, da bi na prireditvah, srečanjih radi videli tudi ples v narodnih nošah. Plesalcev se je tudi prijavilo že dovolj in vse je pravzaprav le še vprašanje časa.

In ker smo se z Vinkom Zdoljškom pogovarjali prav ob obletnici društva, se je nekako samo vsiljevalo vprašanje: kako vnaprej.

»Vsi člani društva se bomo morali resno potruditi in angažirati, da bomo stalno obnavljali in predvsem pomlajevali naše vrste. Težko je to, kajti vedno več je mešanih zakonov, še veliko huje pa je, ko opažamo, da nam polzi iz rok naša mladina. Vse preveč so se že asimilirali in vse težje jih bomo dobili nazaj. Menim, da je to

od porabja do čedada

Korak za korakom napreduje Porabje

Kaj je minulo leto prineslo porabskim Slovincem?

V ospredju zanimanja med porabskimi Slovinci in tudi širšemu okolju je bil 2. slovenski bal. Pripravili so ga v največji dvorani, kar jih za tovrstne prireditve premorejo v Monoštru, to je v restavraciji tovarne Kos, vendar ni bilo dovolj prostora za vse, ki so se ga hoteli udeležiti. Ni šlo zgolj za ples in zabavo, ampak je bila to priložnost, da se porabski Slovinci iz vseh krajev vsaj enkrat letno zberejo na skupnem srečanju in tako izpričajo, da so del narodnostne skupnosti, ki ohranja slovenski jezik in svoje kulturno izročilo.

Le dva dni zatem, 7. februarja, smo v Porabju spet prisostvovali zelo pomembnemu dogodku – proslavi v počastitev Prešernovega dne in slovenskega kulturnega praznika. Na pobudo katedre za slovenski jezik in književnost v Szombathelyju so jo pripravili v Števanovcih. Prireditev je potekala v slovenskem in madžarskem jeziku, z obujanjem spomina na življenje in delo največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna pa se vedno bolj krepi tudi spoznanje, da je tudi Porabje del enotnega slovenskega kulturnega prostora.

Nepozabno doživetje za številne obiskovalce je bil tudi Narodnostni dan Železne županije, ki so ga junija organizirali v Stevanovcih. Prireditev, na kateri sta nastopila tudi pevski zbor iz Brezovice in Prekmurski oktet iz Murske Sobote, je potekala v znamenju bratstva in prijateljstva med pripadniki narodnosti v Železni županiji, z večinskimi narodom in s Slovenijo. V tem je tudi osnovni pomen tega narodnostnega srečanja.

Posebej velja poudariti, da so se tudi lani odvijali dokaj številni stiki porabskih Slovencev z matičnim naro-

dom. Tako so tamkaj spet gostovali lutkarji iz soboške občine, gledališka skupina iz Šmartnega ob Paki in lutkarji iz Maribora, folklorna skupina iz Sakalovec je nastopila na festivalu v Beltincih, mešani pevski zbor Avgust Pavel iz Gornjega Senika pa je gostoval na srečanju slovenskih pevskih zborov v Šentivudi pri Stični. Skupina učencev z osnovne šole Gornji Senik se je udeležila pohoda ob žici okupirane Ljubljane, člani šolske folklorne sekcije so bili na folklorni koloniji v Predvoru pri Kranju, nekateri učenci pa so bili več dni v gosteh pri pomurskih tabornikih. Tudi na področju športnih stikov, ki so precej razvejani, je bil storjen korak dalje, saj so se lani srečanja zamejskih športnikov, ki je bilo v Kočevju, prvič udeležili tudi porabski Slovinci.

Stiki s Slovenijo pa so se nadaljevali tudi na drugih področjih. Tako je prišlo do prvega srečanja osnovnih šol Gornji Senik in Prosenjakovci, v Köszezu sta imeli skupni sestanek narodnostni komisiji Železne županije in Pomurja, v Moravcih pa je bilo srečanje narodnosti sosednjih dežel, na katerem je aktivno sodelovala tudi delegacija iz Železne županije. Redno so se srečevali tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij z obeh strani meje in načrtovali skupne akcije. Posebej velja omeniti, da je Porabje obiskal tudi predsednik republiške konference Socialistične zveze Franc Šetinc.

Na pobudo Zveze kulturnih organizacij Slovenije pa so v Monoštru naposled ustanovili koordinacijski odbor, ki naj bi usmerjal in spodbujal delo amaterskih kulturnih skupin v Porabju ter usklajeval stike s Slovenijo.

Za porabske Slovence pa je bil ne nazadnje velikega pomena tudi 9. kongres Demokratične zveze južnih Slovanov na Madžarskem – novembra v Budimpešti – na katerem so sprejeli tudi sklep, da je treba na narodnostno mešanih območjih uvajati dvojezično vzgojo v otroških vrtcih in dvojezični pouk v osnovnih šolah. Tako lahko pričakujemo, da bo slovenski jezik, predvsem med mladimi Porabci, znova dobil svojo veljavo in da se bo s tem okrepila tudi narodnostna zavest.

Minulo leto je kajpak prineslo Porabju tudi nekatere nove pridobitve. Tako so na Gornjem Seniku odprli večjo trgovino z mešanim blagom, na Virici so obnovili kulturni dom in končno tudi tamkaj postavili dvojezični krajevni napis, v Slovenski vasi so postavili nove slatčilnice pri nogometnem igrišču, skoraj v vseh krajih so izboljšali preskrbo in skrbeli za boljše ceste.

Korak za korakom torej Porabje napreduje – domala na vseh področjih, le za razvijanje in negovanje ma-

terinega jezika bi lahko rekli, da ni bistvenega napredka, saj večina mladih Porabcev dokaj slabo govori slovensko. In kot smo že zapisali, pričakujejo, da se bo stanje spremenilo z uvajanjem dvojezičnosti v vrtce in osnovne šole. Najbrž pa šola vsega ne bo mogla sama storiti, pač pa tudi starši.

Jože Graj

Zamejska koledarja 1984

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu je za leto 1984 izdala **KOROŠKI KOLEDAR** s pestro in kakovostno vsebino. Opozoriti velja na nekaj tehničnih sestavkov: Tomaž Ogris piše o dvojezičnosti in kulturi, Janko Mesner in Janko Malle objavljata prispevek ob 75-letnici Slovenske prosvetne zveze, Igor Schellander pa v sestavku z naslovom Podjuna umira razgrinja kronologijo gospodarskega propada tega dela koroške zemlje.

KOROŠKI KOLEDAR

1984

V koledarju je tudi obilo leposlovnega branja, uredniški odbor pa je uvrstil vanj tudi nekaj likovnih prilog.

Založništvo tržaškega tiska pa je izdalo za leto 1984 **JADRANSKI KOLEDAR**, ki vsebuje nekaj zelo zanimivih prispevkov. Ace Mermolja je napisal Esej o Trstu, Pavel Stranj se je lotil slovenskega šolstva v Italiji, Laura Bergnach Benečije in njenega razvoja, Dorica Makuc tržaških in goriških Slovencev v Argentini med obema vojnama, Fabio Amodeo pa piše o Trstu kot mestu preteklosti in prihodnosti. Opozoriti velja še na en drago-

JADRANSKI KOLEDAR 1984

cen prispevek, to je Slovenska bibliografija v Italiji v letih 1981–83, ki je skrbno opravljeno delo knjižničark Narodne in študijske knjižnice v Trstu, predvsem pa Magde Maver.

nove knjige in plošče

MOJ OČE

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani je izšla posebne pozornosti vredna izpoved BAZILJE PREGELJ o svojem očetu, pisatelju Ivanu Preglju z naslovom MOJ OČE.

Knjiga je takoj naletela na velik odmev pri bralcih, kar ni presenetljivo spričo pisateljeve stoletnice ter neposredne pričevanjske, dokumentarne in spominske vrednosti zapisov edine še žive izmed Pregljevih otrok.

Bazilija Pregelj ohranja v spominih razmerje otroka od očeta; svojo krhkost, navezanost, odvisnost, ljubezen in pripadnost družini. Očeta išče v sebi, v svojem doživljanju, zato prevladuje intimno, družinsko okolje, začeniši od najzgodnejših vtisov iz Kranja, prek vtisov iz šole, pripovedi o dunajski zaroki staršev, do preselitve v Ljubljano, srečanj z opero, obiskov Finžgarja in Breznika pa Ferda Kozaka...

Oče – Ivan Pregelj – je v družino izžareval svoje znanje, vedrino, duho-

vitost. Pisateljeva hči – zdravnica – opisuje medsebojna bogatenja družinskih članov, tudi ob strastnem branju vsakršne literature, debatiranju. Manj pripoveduje o pisateljskem delu svojega očeta, zato pa nam ga približa kot edinstvenega človeka.

BAROČNO KIPARSTVO NA PRIMORSKEM

Baročno kiparstvo na Primorskem je tretja knjiga v trilogiji o baročnem kiparstvu na Slovenskem, ki jih je dr. SERGEJ VRIŠER, umetnostni zgodovinar, dolgoletni ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Mariboru in profesor umetnostne zgodovine na ljubljanski univerzi, doslej objavil v knjižni obliki.

Kakor v knjigah o kiparstvu na slovenskem Štajerskem (1963) in v srednji Sloveniji (1976) zasleduje avtor razvojno pot kiparskih delavnic v 17. in 18. stoletju.

Na ozemlju Primorske imajo baročni kiparski spomeniki specifičen mediteransko obarvan značaj, marsikatera črta v tej umetnosti razodeva italijanske korenine, pri tem pa tudi ni moč prezreti odmevov domačega Krasa in bližine alpskih pokrajin.

S knjigo o baročnem kiparstvu na Primorskem smo slednjič dobili zaočeno podobo o razvejanem snovanju kiparjev, ki so odločno pripomogli k temu, da pomeni barok drugi ustvarjalni vrh v starejši slovenski umetnosti.

Knjiga je izšla pri Slovenski matici v Ljubljani, opremil pa jo je sam avtor.

MISLI IN PRESOJE

FRANCE VODNIK, pisatelj, publicist in prevajalec, je konec minulega leta obhajal osemdesetletnico rojstva. Slovenska matica v Ljubljani je v počastitev njegovega življenjskega jubileja izdala knjigo z naslovom MISLI IN PRESOJE.

Knjiga vsebuje najznačilnejše misli člankov, razprav, polemik, in sodbe iz avtorjevih esejev in kritik, bodisi objavljenih ali tudi neobjavljenih in tako daje zgoščen, a tudi značilen in poučen pregled pisateljevih pogledov in sodb, ki jih je v teku svojega literarnega dela izrekel o najrazličnejših pojavih, posebnost na narodnostnem in kulturnem področju.

Knjiga je razdeljena v dva dela. Prvi, z naslovom Misli, obsega avtorjeva načelna stališča in spoznanja o najrazličnejših vprašanjih, ki se tičejo gledališča, kritike, prevajanja, umetnosti, naroda, religije, svetovnega nazora in podobnega. Drugi del z naslo-

vom Presoje pa prinaša posamezne odlomke iz kritik del domačega in svetovnega slovstva.

France Vodnik sodi med najbolj vidna imena v slovenski kulturi med obema vojnama in po osvoboditvi. Njegove misli o načelnih vprašanjih naroda, kulture, umetnosti itn., kakor tudi njegove presoje umetniških del, zbrane v tej knjigi, vselej odlikuje jasno stališče in vsakomur dostopen jezik.

Izčrpno spremno besedo o avtorju in knjigi je prispeval dr. Joža Mahnič,

BOGATI MONOGRAFIJI

Izid monografij RADLJE SKOZI ČAS in o kiparju JANKU DOLENCU iz Vuzenice, ki sta izšli v založbi kulturne skupnosti iz Radelj, je za to koroško občino vsekakor izjemno pomemben dogodek.

Posebej za prvo publikacijo velja, da veliko prispeva k spoznavanju narodove kulturne, politične in gospodarske zgodovine v osrednjem delu Dravske doline ter na Kobanskem in severnem Pohorju. Delo, ki je nastajalo skorajda pet let, je pri ljudeh naletelo na zelo ugoden odmev.

Monografija Radlje skozi čas, ki jo je uredil Marjan Ternik, je pisan mozaik te gospodarsko ne najbolj razvite občine, ki pa v sodobnem času uspešno išče pota za svojo uveljavitev na vseh področjih. Bralec se v monografiji seznani z geografijo, posestnimi razmerami okoli Radelj v 17. stoletju, glažutarstvom, slikarstvom in kiparstvom na tem področju ter spozna umetnostno-zgodovinski oris teh krajev.

Zelo lična, z nekaj značilnimi besedili, ki označujejo njegovo umetniško delo, pa je monografija o kiparju Jančku Dolencu iz Vuzenice. Stodeset črnobelih posnetkov njegovih najbolj značilnih plastik in šestnajst njegovih barvnih slik upodablja njegov umetniški izraz, ki je izjemno kakovosten in neponarejen.

Knjige, o katerih poročamo na tej strani, lahko naročite tudi prek našega uredništva.

materinščina

Vabilo

»Materin jezik je kakor list lakmusa.«

Ta stavek sem prebral z listka, ki se mi je vsilil pod roke sredi vsega mogočega gradiva. Kdaj sem si ga zapisal? Od kod sem ga prepisal? Kdo ga je izrekel?

Obračal sem listek – pa nikjer nobene dodatnega podatka, tudi nobenih drugih listkov s podobno vsebino. Samo starost, orumenelost mi je pričala, da mora biti med mojimi papirji že lep čas.

Mogoče še od takrat, ko sem pred nekaj desetletji na pobudo dr. Janeza Hornböcka, ravnatelja celovške Mohorjeve družbe, zbiral in si izpisoval gradivo o materinščini. Ta knjiga pa je presegla moje moči in sem se moral odpovedati imenitni ideji. Ne vem, ali jo je pozneje uresničil kdo drug, vendar mi je misel nanjo še danes tako ljuba, da jo ponavljam tu:

V knjižici ali v knjigi naj bi bili zbrani odlomki in izreki naših domačih in tujih avtorjev o materinščini, torej ne o jeziku na splošno, temveč o prav posebnem, materinem jeziku. In torej tudi ne samo o slovenski materinščini, temveč o materinščini na splošno, čeprav mi je jasno, da bi bili ravno odlomki in izreki iz del slovenskih avtorjev posebno bogati in zgovorni, saj je Slovincu jezik od nekdaj – zaradi okoliščin, v kakršnih smo skozi stoletja živeli in živimo in bomo živeli – posebno pomemben dejavnik. Tako pomemben, da pogosto v kritičnih trenutkih prevzema vodilno in odločilno vlogo in nam prehaja v simbol.

S popolnoma določenim namenom torej pišem danes in tu o tem starem, mogoče že uresničenem ali pa tudi še neuresničenem načrtu. Vem namreč, da je vam, dragi rojaki, materinščina in vse, kar je z njo v zvezi, še posebno blizu. Zato sem prepričan, da ste sami željni take knjige in da nam boste sporočili, če kaj takega že imate. Mogoče kot knjigo, mogoče kot knjižico, mogoče samo kot zbirko izrekov v kakšnem časopisu, mogoče celo v zasebnem albumu ali v kakšni drugi obliki. Skratka, mogoče ste si sami že skozi dolga leta, ki jih živite na tujem, nabrali in shranili kaj zgovornih in spod-

Nujnost negovanja materinščine

Pred štirimi, petimi leti sem brez uspeha prek konzulatov v Freiburgu in Stuttgartu poskušala dobiti naslov vsaj ene slovenske dopolnilne šole v Baden-Württembergu – zaman. Odgovor freiburškega konzulata: »U Badenu toga nema. Znate, mali ste!« V Našem delavcu sem potem po naključju zasledila ime učitelja Prešička, ga poiskala v telefonskem imeniku in se povezala z njim in njegovo ženo. Tako sem dobila novo upanje.

Medtem sem s pomočjo nekaterih staršev zbrala 16 otrok za dopolnilni pouk in pet »malih šolarjev«. Kot posledica moje trdovratnosti in podpore tovariša Prešička je zdaj nastal nov oddelek slovenskega dopolnilnega pouka v Freiburgu. Čeprav še pošteno škriplje, sem zelo ponosna na ta uspeh.

Kot socialni pedagog sem zaposlena pri Arbeiterwohlfahtu, ki v Nemčiji skrbi za tujce, med drugim tudi za Jugoslovane. Tako sem vajena dela z otroki, mladino in starši in vložim tudi ogromno časa v delo s Slovenci. Medtem mi »grozijo« nekateri sodržavljeni, da me bodo prijavili (!), ker se z njimi pogovarjam v slovenščini. Mi smo namreč »Jugoslovani«. Kaj hočemo, nekateri naši ljudje so tako primitivni in tako nevedni, da jim ni mogoče dopovedati, da »jugoslovanščine« ni.

Počasi mi je uspelo prepričati Slovence o nujnosti posredovanja materinščine in naše kulture. Naš cilj je ustanoviti slovensko folklorno skupino, organizirati prireditve z našo narodno glasbo – preprosto rečeno: slovensko društvo. Zaenkrat pa moramo ostati na tleh in počasi, korak za korakom nadaljevati po naši poti. Se nam bo posrečilo? Upajmo.

Morda bo prek Rodne grude še kdo izvedel za nas. Morda nas bo nekega dne še več. Na pomoč konzulata pri tem v zdajšnjih razmerah ne moremo računati.

Samo še nekaj o meni: poročena sem z Ircem, zato takšen priimek. Imava štiriletno hčerko, ki govori z menoj samo slovensko. Pridno prihajamo v Maribor in obiskujemo tudi druge slovenske kraje, kupujemo knjige in kasete v Svetu knjige itd. Tudi v bodoče vam bom poslala kako novico iz življenja Slovencev v Freiburgu.

Nuša Sullivan, Freiburg/Br., ZR Nemčija

budnih misli in izrekov o materinščini, ki so vas spremljali in vas spremljajo v življenju na tujem, med drugimi jeziki, in vam pomagajo živeti. Mogoče ste celo sami zapisali kakšno misel o materinščini ali pa se vam bo porodila ob branju tehle vrstic.

Skratka: naj je taka knjiga – v slovenščini ali v kakšnem drugem jeziku – že izšla ali še ne, se mi zdi prav, da bodisi izide še enkrat ali da vendarle izide tudi v slovenščini, in še prav posebej ravno v slovenščini. In naj se vanjo zberejo – kot živa pričevanja – misli o materinščini na splošno, saj vemo, da ima vsak človek svojo materinščino, ki ga prav posebej intimno spremlja skozi življenje, pa še prav posebej o slovenski materinščini, kakor so se zapisovale našim ljudem, znanim in neznanim, skozi vse čase naše zgodovine, v vseh okoliščinah narodnega in posameznikovega življenja, se pravi doma in na tujem.

Če vam je torej zamisel o taki knjigi ljuba in se vam zdi, da lahko kaj pomagate pri nji, pobrsajte po spominu in po zapiskih in sporočite uredništvu Rodne grude svoje pobude v tej smeri, in sicer ne samo dobre želje, temveč tudi prispevke zanj, svoje in tuje – naklonjene in nenaklonjene – misli o materinščini. Pri sodobnem načinu fotokopiranja in kseroksiranja vam to niti ne bo ukradlo ne vem koliko časa

z zamudnim prepisovanjem. Če imate tega kaj več, lahko prinesete gradivo s seboj, ko pridete na obisk v staro domovino, pa bomo mi oskrbeli fotokopiranje.

Pričakujem, da se boste za misel ogreli in da bo z vašo pomočjo rodila sad – knjigo ali knjižico – ki bo po eni strani pričevanje in zgodovinski in kulturni dokument, po drugi pa priročnik in zakladnica, ki bo poslej spremljala našega človeka kot kulturna obogatitev in požlahtnitev.

Vsaka od na videz še tako drobnih misli ali podob v tej knjigi bo lahko priložnost za globlji razmislek o vprašanju materinščine.

Tudi ob misli, napisani na začetku, da je materinščina kakor lukmusov papir. Vemo, da je lukmusov papir dokaj neopazen, kakor je neopazna tudi materinščina, da se je tako rekoč niti ne zavedamo. Dostikrat pa je ravno materinščina dobrodošla za preizkus prijateljev in okolja, časa in njegovih tokov, pa tudi našega odnosa do vsega tega. Po svoje torej res nekaj takega kakor lakmusov papir, ki se obarva modro ali rdeče, kakor je že snov, v katero pride.

S to mislijo pošiljam vabilo o materinščini in za materinščino tudi med vas, dragi rojaki, in pričakujem, da ne boste ostali ravnodušni ob njem.

Janko Moder

RAZPIS ZA POLETNO ŠOLO SLOVENSKEGA JEZIKA V KRANJU ZA LETO 1984

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila za potomce naših izseljencev organizirana v letih 1982 in 1983, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letu 1984.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu in tudi otrokom delavcev na začasnem delu v tujini, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena zlasti dijakom in študentom, ki so že dopolnili 16 let. V šolo bomo sprejeli 45 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 16. julija do 10. avgusta 1984. Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

- 20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika;
- 3 enodnevne ekskurzije;
- 12 poldnevni programi;
- 3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevov.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbeno-ekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika pri udeležencih bo pouk organiziran v več težavnostnih stopnjah. Podroben raspored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve Kranj (prej Gimnazija Kranj), 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja, 15. julija, dan odhoda pa sobota, 11. avgusta 1984. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci sami ali njihova društva pa plačajo tudi del stroškov v višini 100 ZDA dolarjev. Prispevek bodo udeleženci plačali, ko bodo prispeli v šolo. Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravnavo stroškov, povezanih z ekskurzijami in poukom ter predavanji.

Prijave zbira:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1

61001 Ljubljana

Jugoslavija

tel. št. (061) 210-647

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 1. marec 1984. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. aprila 1984.

PRIJAVNICA ZA UDELEŽENCE APPLICATION FORM FOR PARTICIPANTS

Ime/Given name

Priimek/Surname

Datum rojstva/Date of birth

Spol/Sex

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente) / School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene) / Employed by (state the name of the firm and its address) (applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Privatni naslov (kraj, ulica, država) / Full home address

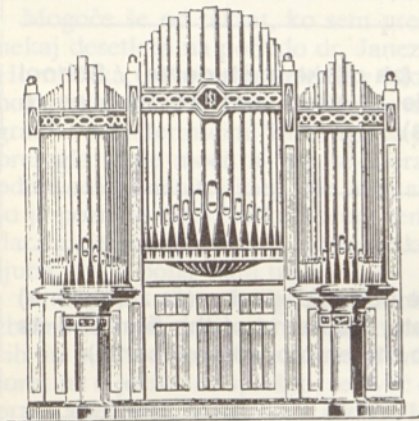
Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih/Membership, or activity, in Slovene associations

Posebni interesi (hobi): folklor, glasba, gledališče, šport (ustrezno podčrtaj) / Special interests: folklore, music, theater, sports (underline the appropriate item). Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim / Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum/Date

Podpis/Signature

Janko pa je padel kot partizan pri napadu na vlak v Baški grapi. Sestre so zaman iskale njegov grob vse do vrha Porezna. V veliki nemški ofenzivi 1944. leta je Otalež doživel tudi letalski napad, kmalu zatem so bili okupatorjevi vojaki v vasi in jo hoteli vnovič požgati. Stara mati, ki so bili takrat stari že čez osemdeset, so poklekli pred nemškega vojaka, sklenili roke in prosili. Vojak naj bi že imel prižgano bakljo, pa jo je z roko pogasil. Tišlerjeva domačija je ostala in z njo vred še mnoge druge, ki se vzpenjajo po klanecu navzgor proti cerkvi. Tako se je Paul »srečal« z Otaležom in očetovimi koreninami. Žal je očetov rojstni dom, ki ga je nekoč pokrivala slamnata streha, že povsem spremenjen. Novi rodovi so ga preuredili po svoje, meni pa se je ob pogledu nanj stožilo po Tišlerjevi delavnici in prijaznem kotu v hiši, kjer smo nekoč posedali otroci in čakali, da nam stara mati natrosijo dobrih koruznih žgancev z masovnikom.

Ob drugem srečanju s Paulom, predlanskim, sva se spustila na Goriško in v Italijo ter »obrala« mnogo cerkva, kjer še donijo očetove orgle. Paul je poskusil najprej tiste v Mirnu pri Gorici, nato one v Zagraju pri Soči, da bi imel še koncert v samostanu na Kostonjčevici nad Gorico, kjer je ljubosumna roka popravljavca odvzela očetovo ime z instrumenta. Odpekljala sva se tudi v idilično podeželsko mestece Piazzolo na reki Brenta v padski nižini, kjer stoje verjetno največje očetove orgle, in je Paul zaigral po nedeljski maši tako, da je po veliki cerkvi, podobni katedrali, zadonelo čisto drugače kot običajno. Povabili so ga na koncert, tako kot v Ločnik pri Gorici, pa na Staro goro v Benečiji in na Sveto goro nad Gorico. Veliko je še poti pred nama, če bi hotela pogledati, kje vse je še prisotna očetova umetnost. Ko sva v Mirnu z mamo prisluhnili Paulovim akordom, se nama je utrnila misel, kako ponosen bi bil danes oče, ko bi vedel, da na njegovih orglah igra njegov sin.

Dorica Makuc

mislimo na glas

BESEDE, BESEDE, BESEDE...

Nekatere so kot svetle tople lučke, druge so kot živi trni, pa še drugačnih je vmes, na primer tistih sivih, votlo zvenceh in v svoji vsakdanji vlnudnosti tako neskončno praznih. In vse to nosiš s seboj iz dneva v dan, iz leta v leto, podnevi in ponoči. Vrivajo se ti v misli in v sanje, da si od njih dostikrat ves zbezan in razboljen.

Besede, besede, besede. Toliko jih je, a včasih tiste prave, ki bi jo tako rad slišal, ni med njimi.

Imela sta zlato poroko. Bilo je tako slovesno. Prišli so otroci, prišli so vnuki, prišli so prijatelji. Zasuli so ju s cvetjem. Prinesli so darila in veliko, veliko lepih toplih besed. Ganjena sta bila, vsa zmedena od vse te prisrčnosti, srečna, da sta doživela ta slovesni dogodek. Potem sta končno ostala sama. Ona mu je kot vsak večer nalila tople vode v termofo, da si v postelji segreje noge, on pa jima je nalil zadnji kozarček in ji nazdravil: – Marija, tako zelo rad te imam!

Kar obstala je in kot dekljč zardela. Potem pa ga je burno objela in skoraj zaihtela, ko je rekla: – Oh, Ivan moj, danes prvokrat si mi to povedal na kar sem čakala in si želela dolga leta. Vsi otroci, vsi vnuki so mi to rekli že velikokrat, ti pa se nikoli nisi spomnil, ali pa morda nisi utegnil? To pa je najlepše, kar sem danes doživela.

Besede, besede...

So besede, ki te zadenejo kot kamen. Povedal ti jih je »dobronameren« so sed, kolega v službi ali morda znanec v bifeju. Govorice se tičejo tebe ali koga od tvoje družine. »Dobronamerna duša« ti jih brezobzirno vrže v obraz. – Prav je, da zveš, kaj ljudje govorijo o tebi, da se boš vedel ravnati. Odkrit človek sem in ne prenesem, če gobeždači blatijo moje prijatelje. Jaz seveda tega, kar pravijo, nič ne verjamem, ker te predobro poznam, se dela lepega gobeždač in če nisi od jeze in brid-

kosti kar slep, boš videl sled škodoželja v njegovih očeh. Besede, besede...

Kaj vse vedo povedati o besedah izrečenih v jezi, sovraštvu odvetniki in sodniki. Kakor lekarnarji jih tehtajo in merijo na zlati tehtnici pravice ter ocenjujejo. Sledi obsodba, preklici, denarne kazni – in nov pekoč trn v srcu.

Stara vsakdanja zgodba. Šel je mož na tuje, da zasluži za popravilo hiše, nov hlev in traktor. Žena s sinkom je ostala doma. Na posestvu je bilo treba popraviti to in ono. Prišel je sosed in popravil. Prvič, drugič, tretjič. Že so bile tu besede. Prepletale so se od hiše do hiše, hudobne, zavidne, umazane. Žena je imela opravke v mestu. Namesto da bi se peljala z avtobusom je prisledla na motor k sosedu. Hudobne, umazane besede so se razbohotile in pohitele čez mejo. Da se je mož nepričakovano vrnil in naredil obračun. Ženo je pretepel, sosedu grozil s sekuro. Zatem se je ločil. Prodajal domačijo in se z otrokom odpeljal v Nemčijo. Petletni fantek je jokaj, jokaj za mamo, za babico, za svojim zajčkom. Ni mogel razumeti teh hudih reči. Zakaj je moral nenadoma v tuj kraj, med tuje ljudi, ki po tuje žlobudrajo. Zakaj? Mlada mati se je odselila v mesto, šla delat v tovarno. Kaj bi drugega? V domači vasi pa so se besede o tem še dolgo prepletale od hiše do hiše vse nabrekle od škodoželjnosti.

Če se ti mudi, si nervozen in če si nervozen, pač ne utegneš izbirati vlnudnih besed. Tako je bilo tisto jutro v avtobusu, ki je nabito poln vozil iz Ljubljane proti Celju in še naprej do Maribora. Zadnja je prihitela zajetna gospa in se drenjala med sedeži. – Joj, je zavajkala neka potnica, stopila mi je na nogo. Zakaj ne paziš, presneti slon! – Če sem jaz slon, si pa ti stara gos, jo je zavrnila debela ženska, ki se je končno prerinila do prostega sedezha. – Mir, kozi babji, ju je nahrulil starejši možak, ki bi rad še malo podremal. Neki potnik je glasno kolcnil. Potnica, ki je sedela poleg njega, se je razjezila: – Fuj, kakšen prasec. Možak pa jo je zavrnil: – Če sem jaz prasec, ste pa vi prasica in je glasno zakrulil. Nastal je prepir in morda bi se celo stepli, pa se je od zadaj začul droben otroški glasek, ki je vprašal: – Mami, ali je ta avtobus živalski vrt? Nekdo spredaj se je glasno zasmeljal, zatem se jih je smejalo vse več. V smehu je utonil prepir in avtobus je veselo peljal dalje...

Da, besede, besede. Vsakdo med nami si najbrž želi, da bi bilo čimveč prijaznih, premišljenih in pretehtanih, ob katerih bi se misli grele kot od dobrih svetlih lučkah. A kaj, ko na to velikokrat pozabimo. Smo pač ljudje.

INA

filatelija

Skupnost jugoslovanskih PTT je 8. februarja izdala v počastitev XIV. zimskih olimpijskih iger v Sarajevu serijo osmih znamk in 2 bloka. Znamke in bloka je grafično oblikoval akademski slikar Andreja Milenković iz Beograda, sodelovali pa so še D. Andrić, V. Cvetković, N. Hrvanović in D. Matić. V polah po 9 znamk in v večbarvnem offsetu jih je tiskal Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu. Velikost znamk je $40,5 \times 30$ mm, slike na znamkah $36,5 \times 26$ mm, velikost obeh blokov pa je 60×74 mm. Zobjanje je grebenasto $14 \frac{1}{3}$.

V olimpijski seriji so naslednje znamke oziroma bloka:

4,00 din – tekmovalci v veleslalomu (tekmovalja so bila na Jahorini in Bjelašnici) – naklada: 500.000,

4,00 din – biatlon (Veliko polje na Igmanu) – naklada: 500.000,

5,00 din – slalom (Jahorina in Bjelašnica) – naklada: 500.000,

5,00 din – bob (Trebević) – naklada: 500.000,

16,50 din – hitrostno drsanje (dvorana »Zetra«) – naklada: 500.000,

16,50 din – hokej na ledu (dvorani »Zetra« in »Skenderija«) – naklada: 500.000,

23,70 din – skoki (Malo polje na Igmanu) – naklada: 395.000,

23,70 din – smuk (Bjelašnica in Jahorina) – naklada: 395.000,

bloka: za 50,00 din (slika olimpij-

skega ognja) – naklada: 330.000, za 100.000 din (prenos plamenice po Jugoslaviji – slika zemljevida SFRJ s traso in sliko plamenice) – naklada: 330.000.

Delovna organizacija »Jugomarka« iz Beograda je za to priložnost izdala 4 ovojnice prvega dne.

Tretja olimpijska serija bo lepo, popestrila naše zbirke, saj ji ne moremo odreči dobre izdelave in bogatih barv. Velja tudi omeniti, da se za vse znamke in bloke v počastitev XIV. ZOI izredno zanimajo tudi v tujini.

slovenski lonec

PO DOMAČE

KOPROVA OMAKA

Šop kopra, 2 žlici masti ali masla, 2 žlici moke, 0,5 l juhe ali vode, 2 žlici smetane, domač sadni kis.

Koper sesekljamo, na masti segrejemo moko, da zadiši, in jo takoj zalijemo z juho ali vodo. Moko gladko razkuhamo (15 minut) in dodamo koper. Omako prevremo, okisamo, solimo in nazadnje primešamo še smetano.

PASTIRSKO-MLEKARSKO CVRTJE

3 jajca, 3 žlice dobro odcejene skute, 1 žlica smetane, 1 žlica zaseke za pečenje, malo soli.

Na segreto zaseko damo zdrobljeno skuto in jo, ko je vroča oziroma prepražena, prelijemo s stepenimi jajci, ki smo jim dodali žlico smetane in sol. Pustimo, da jajca na zmerni vročini zakrknijo.

JUHA S PROSENO KAŠO

40 dag prekajene svinine, skodelica prosene kaše, 2 žlici masti, 1 žlica moke, peteršilj, majaron, 2 l vode, sol.

Meso na drobno razrežemo in ga damo kuhat s peteršiljevo korenino. Ko zavre, stresemo v lonec oprano proseno kašo. Medtem ko se kaša z mesom kuha, napravimo svetlo prežganje iz masti in moke. Prežganje zalijemo z juho, ga razmešamo in zlijemo k juhi. Nato juho še kuhamo, da vse skupaj dobro prevre. Dodamo še majaron in solimo. Če juha postane pregošta, jo razredčimo.

vaš kotichek

Morda kje živi človek (Jehovina priča), ki si želi pridne in poštene žene, stare 51 let, 170 cm visoke, težke 70 kg. Sem šivilja z enim otrokom, starim 13 let. Naslov: Nada Varga, Miheličeva 13-a, Ljubljana-Šentvid, tel.: 52-207.

V Ajdovščini prodam dvostanovanjsko hišo z gospodarskimi poslopji, vrtom in sadovnjakom, primerno za obrt, industrijski obrat, gostinstvo ali vrtnarstvo. Ponudbe pošljite na upravo Rodne grude pod šifro »Priložnost«.

V Ljubljani prodam enodružinsko, visokopritlično hišo v izmeri $11 \times 11,30$ m, neto površine v pritličju cca 100 m². Hiša je podkletena in z garažo skupaj tudi cca 100 m². Ponudbe pod šifro »Hiša z vrtom«.

Starejšo, lepo ohranjeno hišo, 10 km iz Maribora z 200 m² bivalne površine, z možnostjo dokupa zemlje prodam za 3 milijone dinarjev. Naslov: Franjo Pokos, Radizelj 83, 62312 Orehova vas.

V Domžalah prodam dobro vpeljavno gostilno z velikim vrtom in velikim parkirnim prostorom. Informacije lahko dobite po tel. 061/722 550 vsak dan razen nedelje.

Iščem sina

Podpisani Jože Okorn, upokojenec, stanujoč v Zidanem Mostu, prosim vse slovenske rojake na Švedskem, da mi na spodnji naslov sporoče karkoli vedo o mojem sinu, če pa bo to bral sam, ga prosim, naj se mi čimprej javi.

Moj sin Jože Okorn, roj. 1. 8. 1941 v Celju, je odšel leta 1961 samovoljno v Avstrijo z Jesenic, kjer je bil takrat zaposlen, od tam pa se je preselil na Švedsko, kjer se je tudi poročil in ima svojo družino. Nazadnje se je javil leta 1979.

Zdaj sem ostal sam, star sem že prek 70 let, imam pokojnino in lastno hišo, vendar bi bil zelo vesel, če bi se mi sin javil ali me prišel obiskat.

Moj naslov je: **Jože Okorn, Zidani most št. 31, 61432 Zidani most, Slovenija-Jugoslavija**

Ptujsko kurentovanje

O ptujskem kurentovanju se je ohranilo mnogo starih navad, šeg in običajev. Opazni so zlasti tisti, ki so povezani s poljedelčevim bojem za življenje, z ohranitvijo plodu, z rodnostjo zemlje, uspevanjem gojitve domačih živali ipd.

Kmečka dela se v glavnem začneta ob prehodu zime na pomlad, zato so ti obredi najbolj številni ob tem času, predvsem pa ob pustu.

Najbolj originalna maska je **kurent**, oziroma kot mu pravijo v Markovcih pri Ptuj, **korant**. Oblečen je v bel ali črn ovčji kožuh, z navzven obrnjeno dlako. Okrog pasu ima verigo s kravjiimi zvonci. Izpod kožuha, ki sega čez kolena, se vidi rdeče ali zelene volnene nogavice in visoki čevlji. Na glavi ima kapo iz usnja, prevlečeno z ovčjo kožo, ki ima spredaj izrezane oči in prišit velik nos. Na vrhico nabran bel fižol predstavlja zobe. Iz ust mu visi rdeč jezik. Ušesa so velika puranova ali gosja peresa oziroma peruti. Nekoč so bile te iz usnja. Zgoraj ima kapa dolgo rogovje, na katero so privezani pisani trakovi, puranova peresa in umetne kože. V rokah nosi palico, obarvano s trobojnico ali drugo barvo, na koncu pa je pribita ježeva koža. To je ježevka ali ježevica, ki je tudi korantovo orožje. Korant skače in rogovi, zvonci bučno pozvnanjajo.

Maska je videti demonska in pošastna. Vse beži pred njo, mlado in staro, posebno otroci, da jih korant ne »oježa«. V znak miroljubnosti pa korant posebno starejšim ljudem ponuja roko. Dekleta se odkupijo z žepnim robčkom, ki si ga korant zaveže za pas. Čimveč robčkov nabere, tem bolj je čislán in imeniten. Korent ne hodi sam, ampak v skupinah.

Maski, ki imata poleg koranta svoj izvor v poganski šegi preganjanja zime, sta **rusa** in **gambela**. Ruso predstavlja dva moža, ki hodita drug za drugim in nosita na ramenih leseno ogrodje, prekrito z plahto, ki sega do tal, da se vidijo le noge. Sprednji človek drži skozi odprtino plahte leseno živalsko glavo s premikajočo se čeljustjo, zadnji pa s pomočjo vrvi premika rep. Na hrbtu ruse sedi slamnata lutka – jezdec. Maski se razlikujeta v tem, da je v gambeli le en sam človek, rusa pa sta dva. Ruso in gambelo vodi **pokač**, darove (jajca, krofe, klobase in denar) pa pobira **pobirač**.

Pekač in pobirač sta oblečena v po-

nošene obleke z maskami na licu. Spomladansko oranje ponazarjajo pustni orači. Šest do osem fantov, oblečenih v posebne noše, vleče plug. Zadaž gre korant, ki pluži. Vodi jih pokač, ki z dolgim bičem zapoka pred vsako hišo. Orači pa zaorjejo nekaj brazd na dvorišču in pojejo stare obredne pesmi.

Spremlja jih pobirač, ki seje v te brazde seme (navadne plevle) in jih zagreba z grabljami ter zagotavlja gospodinji, da bo iz tega semena zrasla debela repa, če bodo zvečer plesali »za debelo repo«. Tudi orači dobijo v dar klobase ali jajca. V ptujski okolici so znani orači iz Lancove vasi, Markovcev in Podlehnik. Razlikujejo se le po nošah in korantu, ki pluži.

Stara maska je tudi **medved**, ki jo predstavlja človek, oblečen v široko vrečevinasto obleko ali ovčji kožuh, v katero je zgačena slama. Na glavi ima medvedjo masko. Vodi ga maskiran gonjač, darove pa pobira pobirač.

Otroške maske so **piceki**. V belo kikirlo oblečen otrok ima med nogami ukrivljeno palico s petelinjo glavo in repom. Picek pleše po dvorišču in vošči gospodinji nesnost kokoši. Spremlja ga našemljen otrok, ki pobira darove.

Ob pustu se po vaseh Ptujkega polja pojavljajo tudi **vile**. To so v belo oblečena dekleta, ki okrog kraljice plešejo, pojejo stare ljudske pesmi in prerokujejo dobro letino.

Če se ni v preteklem letu omožilo v vasi nobeno dekle, morajo za kazen vleči po cesti **ploh**. Na plohu vlačijo

slamnatega ženina in ga v smešni obliki ponujajo nevesti. Ta obred se je ohranil predvsem v Cirkovcih na Dravskem polju. V Markovcih pa je običaj **vlačenja »kopanje«** (korita), v kateri vozijo nevesto po vasi in jo zasmehujejo.

Na Pobrežju pri Ptuj so znani **»pobreški plesaci«**. To je skupina šestih fantov in treh deklet. Spremlja jih muzikant s harmoniko, **jajčarica**, ki pobira darove, in kurenti, ki skupino varujejo.

V Markovcih so se ohranili **ženitovanjski kopjaši**. Kopjaš je po navadi ženinov prijatelj, ki skrbi za red na gostiji. Oblečen je v temno obleko, visoke škornje, na glavi pa ima temen klobuk. Čez ramo ima v obliki lente slovensko trobojnico, v roki pa kopje (palico s sto pisanimi trakovi). Kopjaši plešejo po taktu godbe in mečejo v zrak kopje, ki ne sme pasti na tla.

Te navade ob pustu in tudi v drugih letnih časih vse bolj izumirajo, zato je bilo leta 1960 na pobudo zgodovinskega društva na Ptuj organizirano prvo kurentovanje. Od takrat je prireditelj vsako leto. Kurentovanje je preraslo iz lokalne v mednarodno prireditev, ki jo je najprej vodil Zavod za etnografske prireditve, sedaj pa jo že deset let pripravlja Folklorno društvo Ptuj in Turistično društvo Ptuj. Na kurentovanju se zbere na starem Ptuj od 30 do 45 tisoč obiskovalcev.

Letošnje kurentovanje je bilo na pustno nedeljo, 4. marca.

Jože Štrafela

Koranti v povorki ptujkega kurentovanja vzbujajo pri gledalcih največ pozornosti in občudovanja (Foto: Danilo Škofič).

SCT Stanovanjska zadruga, Ljubljana, Titova 38

Izognili se boste dolgotrajnemu in mučnemu iskanju zemljišča, pridobivanju tehnične dokumentacije in grobim gradbenim delom. Mi bomo vse to opravili za vas.

Vabimo vas k sodelovanju pri stanovanjski izgradnji v Soseski RS 1 in RS 2 ob Jurčkovi poti na Rudniku v Ljubljani.

V prvi fazi bo zgrajenih 175 stanovanjskih objektov: 145 vrstnih hiš – 3 tipov in 30 atrijskih hiš – 2 tipov. K vsakemu objektu spada tudi garaža v nizu.

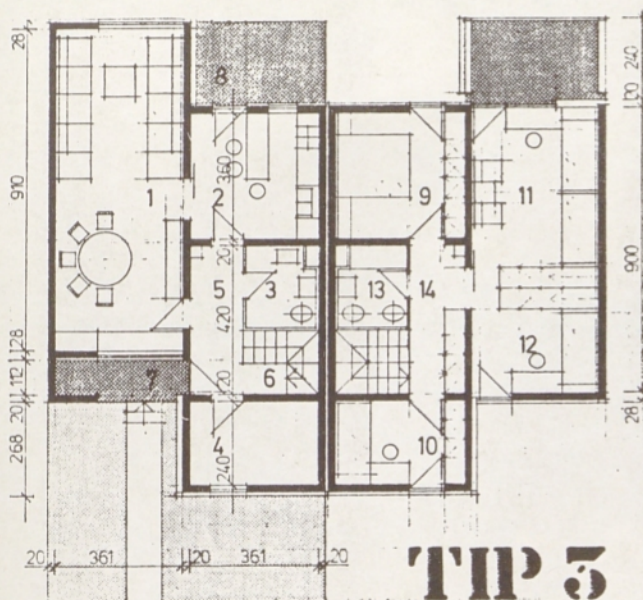
Objekti bodo zgrajeni do dokončane 3. gradbene faze, z vzdanim zunanjim stavbnim pohištvom in dokončano fasado.

Prvih 70 objektov bo končanih v juliju 1984, naslednjih 56 objektov v septembru 1984 in zadnjih 49 objektov v marcu 1985.

Predstavljamo vam:

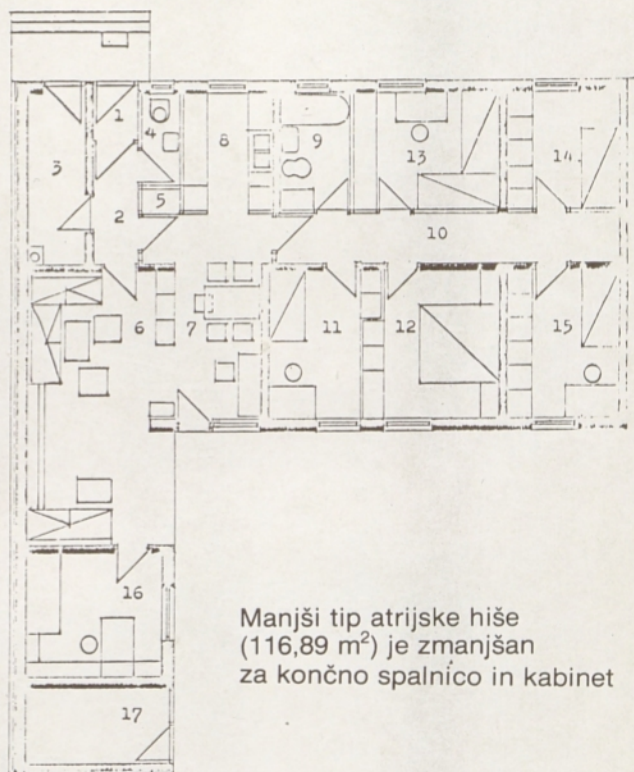
Največji tip verižne hiše
(132,75 m² netto površine)

Največji tip atrijske hiše
(138,86 m² netto površine)

Srednji tip verižne hiše
(103,40 m² netto površine)
je manjši za dve sobi v
nadstropju.

Najmanjši tip verižne hiše
(67,31 m² netto površine)
ima le pritličje.

Manjši tip atrijske hiše
(116,89 m²) je zmanjšan
za končno spalnico in kabinet

Sever

Za vse podrobnejše informacije se oglasite v poslovnih prostorih Stanovanjske zadruga v Ljubljani, Cesta VII. korpusa št. 1 (stolpnica Bavarski dvor) ali po telefonu 003-861 329-441, int. 304.

The fastest way to Ljubljana
with

YOUR TRAVEL AGENT:

DC-10

McDONNELL DOUGLAS

Yugoslav Airlines
61000 Ljubljana, Miklošičeva 34
JAT offices in:

AMSTERDAM
FRANKFURT
LOS ANGELES
LYON
LONDON
MALTA
NEW YORK
MADRID
PARIS
MELBOURNE

ZÜRICH
MILAN
AMMAN
MOSCOW
ATHENS
MUNICH
OSLO
BAGHDAD
BERLIN GDR
PERTH
BERLIN WEST

PRAGUE
BIRMINGHAM
ROME
BRUSSELS
SINGAPORE
BUDAPEST
CLEVELAND
STUTTGART
CHICAGO
STOCKHOLM
CAIRO
SYDNEY

COPENHAGEN
DAMASCUS
TOKYO
DETROIT
DÜSSELDORF
TORONTO
GOTHENGURG
TRIPOLI
HAMBURG
VIENNA
ISTANBUL

XIV zimske
olimpijske igre
Sarajevo 1984

XIV Olympic
Winter Games
Sarajevo 1984

XIVèmes jeux
olympiques d'hiver
Sarajevo 1984

Official Olympic Carrier